

Râja-Yoga opvoeding van het Reïncarnerende Kind

 International
Study-centre for
Independent
Search for truth

Stichting I.S.I.S.

Symposiumreeks, nummer 17

STICHTING I.S.I.S.

Eerder in deze reeks verschenen:

1. Er is geen weg naar vrede, vrede is de weg (1999)
2. Spirituele impulsen voor wereldvrede.
Op weg naar een Wereldraad van Wijzen (2000)
3. De cyclus van Leven en Dood (2001)
4. Het doel heiligt de middelen nooit.
Een vredelievend antwoord op terreur (2002)
5. Innerlijke Opvoeding en Zelfontplooiing in het licht van Reïncarnatie (2003)
6. De Levende Kosmos (2004)
7. Vrijheid en Ethiek in het licht van Reïncarnatie (2005)
8. De Levende Aarde — Gaia voorbij (2006)
9. Reïncarnatie — Mystiek én Maatschappelijk (2007)
10. De esoterische achtergrond van de grote religies (2008)
11. Ken je verleden, sta in het NU, bepaal je toekomst (2009)
12. Maak de Theosofie tot een levende Kracht in uw Leven (2010, 3 delen)
13. Karma: de sleutel om je levenslot in eigen hand te nemen (2011)
14. De groei van mens en mensheid (2012)
15. Praktische spiritualiteit — *boven de materie, in de maatschappij* (2013)
16. Hoe ons bewustzijn ons brein verandert (2014)

Rāja-Yoga opvoeding van het Reïncarnerende Kind

30 en 31 mei 2015, Den Haag

Inhoud

Inleiding		4
Dag 1	Een nieuwe kijk op opvoeding: van 'nature/nurture' naar reïncarnatie	6
	<i>Barend Voorham</i>	
	Hoe herken je de ontwikkelingsfasen in het reïncarnerende kind?	12
	<i>Erwin Bomas</i>	
	Uitkomst workshop zaterdagochtend	18
	<i>Redactie</i>	
	Waarom de eerste drie jaren zo belangrijk zijn in de Rāja-Yoga opvoeding	21
	<i>Bouke van den Noort</i>	
	Hoe het jonge kind zijn wereld én zijn geweten ontdekt	26
	<i>Patricia van Lingen</i>	
	Uitkomst workshop zaterdagmiddag	31
	<i>Redactie</i>	
	Fasen van de menselijke incarnatie	34
	<i>Redactie</i>	
Dag 2	Het zelfstandig denken ontwaakt weer	36
	<i>Anja de Jong</i>	
	Rāja-Yoga: inspiratie voor elk onderwijs	41
	<i>Joke Vermeulen-Piket</i>	
	Uitkomst workshop zondagochtend	51
	<i>Redactie</i>	
	Puberteit: vrije wil en onbeholpen idealisme	53
	<i>Jos Peeters</i>	
	Volwassenheid: en nu zelf verder groeien!	57
	<i>Herman C. Vermeulen</i>	
	Plenaire discussie	61
	<i>Redactie</i>	
	Artikelen van Katherine Tingley en Gottfried de Purucker over Rāja-Yoga	65
	I.S.I.S. Internationaal Symposium 2016	
	<i>Universele Rechten van de Reïncarnerende Mens</i>	68

Inleiding I.S.I.S. Symposium 2015

Rāja-Yoga opvoeding van het Reïncarnerende Kind

In deze introductie willen we u een paar basisgedachten voorleggen over Rāja-Yoga opvoeding, als een bodem voor de rest van het symposium. Ons bereikte al een paar keer de opmerking: “Nou, ik heb geen kinderen en we zijn al op leeftijd.” Maar opvoeding kan ook jezelf betreffen, dus wat dat betreft is het een heel universele aangelegenheid.

Het symposium hebben we stapsgewijs opgebouwd van geboorte tot volwassenheid. Aan het eind van elk dagdeel is er een workshop waarin u zelf kunt proeven wat het inhoudt wat wij u gebracht hebben. Zo kunnen we in interactie en discussie met u nagaan wat u als waar herkent en waar nog vragen liggen: vragen die aan de orde kunnen komen als de workshopleiders verslag uitbrengen.

Dit symposium is het resultaat van vele maanden hard werken, door een ploeg die elke zaterdag bij elkaar kwam. En toen we de invulling rond hadden, kwamen we tot de conclusie: er is eigenlijk nog veel meer over te vertellen. Dus wie weet wat de toekomst ons nog gaat brengen.

Koninklijke eenwording

Wat houdt Rāja-Yoga in? Deze term heeft een zeer specifieke betekenis, die trouwens totaal anders is dan wat men zich in onze samenleving meestal bij ‘yoga’ voorstelt. De uitleg ervan is ook niet van ons, het is een

stuk universele wijsheid: de kennis van Rāja-Yoga gaat terug tot in de nacht der tijden. Het werd beoefend en toegepast in alle oude mysteriescholen. We kennen deze mysteriescholen van het oude Griekenland, maar ze kwamen in feite wereldwijd voor.

Rāja-Yoga betekent ‘Koninklijke Eenwording’. ‘Rāja’ betekent koninklijk en ‘Yoga’ eenwording. En wat moet er dan een worden? Het gaat om de eenwording van onze lagere vermogens met het hart van ons hart, oftewel onze meest spirituele kennis, zodanig dat die spirituele vermogens naar buiten kunnen komen en zich kunnen manifesteren. Het gaat er dus om dat ons innerlijke wezen – ons Hoger Zelf – een voertuig krijgt dat zo transparant en bruikbaar is dat het zich kan uitdrukken. De basisgedachte is dat we deze innerlijke kracht te allen tijde kunnen aanwenden. Oftewel, ook u, ook ik, iedereen heeft die hogere vermogens in zich. Als we maar genoeg aan onszelf poetsen, kunnen we ze tot uitdrukking brengen.

Opvoeding van het reïncarnerende kind

Als we in het licht van Rāja-Yoga een studie maken van opvoeding, komen we, zoals u zult zien, tot een aantal zeer interessante conclusies. U zult ongetwijfeld gelijkenissen opmerken met andere opvoedkundige systemen, zoals de montessori- en krishnamurti-scholen. Toch is er dit essentiële verschil: wij focussen heel sterk op de reïncarnatiegedachte in combinatie met onze innerlijke vermogens. Daarom zien wij het als

een belangrijke taak van de opvoeder om die goddelijke eigenschappen naar buiten te leiden. Die innerlijke vermogens *zijn al in ons*, ze zijn dus al in het kind, dat is een essentiële gedachte: we hoeven ze niet te stimuleren of trainen. Het doel van Rāja-Yoga opvoeding is om te proberen de volledige mens met al zijn hogere kwaliteiten actief te krijgen in deze uiterlijke wereld. En daar is een grote mate van zorgvuldigheid en liefdevolle begeleiding voor nodig.

We bekijken opvoeding dus consequent in het licht van reïncarnatie. Enkele mensen vroegen ons: “We hebben al eens vaker lezingen van jullie gevolgd over reïncarnatie. Gaat het nu weer over reïncarnatie?” Ja, maar wel over een bepaald aspect ervan. Het gaat erom dat u zich realiseert dat als reïncarnatie voor u een feit is, u een kind nooit kunt zien als een blanco blad, dat we mogen beschrijven of moeten beschrijven zoals wij het graag willen hebben. Nee, elk mens reïncarneert met een hele historie.

En wat heeft u als opvoeder dan te doen? Dat is in feite *samenwerken* met de groeiprocessen in de Natuur, en dat kan pas als we de wetten en processen van de Natuur leren kennen. Hierover gaat een heel interessante bijdrage die vanavond door onze Duitse leden zal worden gebracht. Het zijn dus die natuurlijke processen die we moeten leren kennen en herkennen om erop in te kunnen spelen. Want dan ontwikkelen onze kinderen zich op de meest harmonische manier,

zonder grote problemen.

Het doel van dit symposium

Wat willen we met dit symposium bereiken? We willen de kwaliteiten en kenmerken van het reïncarnerende, *blijvende* deel in de mens aan u introduceren, zodat u die straks als opvoeder in uw kinderen kunt herkennen. Zo zult u tot een veel betere interactie met uw kind en een veel succesvollere opvoeding kunnen komen. Het is natuurlijk niet zo dat wij een garantie kunnen geven voor een volledig succesvolle opvoeding, want elk reïncarnerend wezen heeft zijn eigen voorgeschiedenis. Zoals Gottfried de Purucker zei: “Het ene materiaal [dit is niet oneerbiedig bedoeld – HCV] is geschikter dan het andere materiaal.” Maar u bent altijd in staat een heel goede stimulans aan het kind mee te geven en het effect van uw opvoeding zo groot mogelijk te maken, zodat daar in dit leven en volgende incarnaties op doorgegaan kan worden. We zijn lange-termijnwerkers en -denkers!

Redactionele noot

In dit symposiumnummer zijn twee extra artikelen in het Engels over Rāja-Yoga opgenomen: *Theosophy for the Young* van Katherine Tingley en *Lomaland School and the Rāja-Yoga System of Education* van Gottfried de Purucker.

Het team van sprekers. Van links naar rechts: Jos Peeters, Bouke van den Noort, Patricia van Lingen, Erwin Bomas, Herman C. Vermeulen, Barend Voorham, Anja de Jong en Joke Vermeulen-Piket.

Een nieuwe kijk op opvoeding: van ‘nature/nurture’ naar reïncarnatie

De manier waarop je denkt, bepaalt de manier waarop je handelt. Je visie op het leven bepaalt daarom ook de wijze hoe je kinderen opvoedt. Als je meent dat leven ontstaat bij de conceptie, wanneer een mannelijke zaadcel een vrouwelijke eicel bevrucht, dan ga je ervan uit dat het veelkleurig karakter van een mens tot stand komt bij de conceptie, óf dat het later, door omgevingsfactoren, zich gaat ontpoppen. Tegenwoordig gaan de meeste mensen ervan uit dat het een combinatie van deze twee is. Het is ‘nature’ en/of ‘nurture’: DNA en/of omgeving. Meer mogelijkheden zijn er niet. Als je er echter van uitgaat dat een mens *bewustzijn* is, dat al bestond voor de conceptie en ook niet verdwijnt met de dood, dan zijn erfelijkheid en omgeving nooit oorzaken maar de gevolgen van het al bestaande karakter. Dat karakter – de mens – bestaat al lang voordat de vrouwelijke eicel bevrucht wordt en een vrouw zwanger is.

Het is deze visie die de achtergrond is van het Rāja-Yoga opvoedingssysteem. En wilt u wat we u de komende twee dagen gaan vertellen goed begrijpen, dan moet u dit uitgangspunt – dat u als hypothese kunt opvatten – steeds helder voor ogen hebben.

Bewustzijnsuitgangspunt

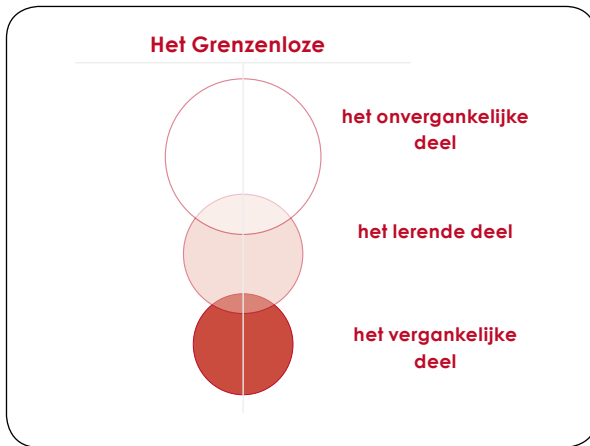
Het bewustzijnsuitgangspunt komt er, in het kort, op neer dat elk verschijnsel, van atoom tot ster, van aardworm tot mens, een uiting is van in essentie grenzenloos bewustzijn. En bewustzijn wordt dan gebruikt

in de betekenis van ‘levend wezen’. Elk levend wezen acteert, reageert, heeft ervaringen en groeit, wordt zich steeds meer bewust.

Om een goed beeld te krijgen van wat wij onder opvoeding verstaan, moeten we dat bewustzijnsuitgangspunt iets verder uitwerken. Elk bewustzijn is namelijk samengesteld. Dat wil zeggen dat er verschillende laagdheden in zitten, die kwalitatief van elkaar verschillen. Vandaar dat een individueel mens nog wel eens gedurende één dag van karakteristiek kan veranderen. Er zitten verschillende ‘ikken’ in ons; soms zijn we die ‘ik’, dan weer een ander. Soms denken we alleen aan onszelf, een andere keer juist aan anderen. Soms zijn we jaloers, maar misschien even later vrijgevig. Soms redeneren we koel, maar we kunnen ook zeer gevoelsmatig reageren. Al die verschillende bewustzijnskwaliteiten zitten in ons.

Je kunt het bewustzijn op verschillende manieren indelen. In deze lezing gaan we uit van een driedeling: een onsterfelijke kern, het onvergankelijke deel; een tussendeel, het lerende deel, dat het bewustzijn is dat we ontwikkeld hebben; en een vergankelijk deel.

Het onvergankelijke deel is de kern van ons bewustzijn. Feitelijk is het identiek aan het grenzenloze geheel, zoals een druppel in de oceaan alles bevat wat in de oceaan aanwezig is. Het is het voor ons onveranderlijke en geestelijke aspect in ons. Alle vermogens en kwaliteiten die er in de kosmos bestaan, zitten in onze kern. Het geestelijke in ons is zich bewust van

de eenheid van het leven. Je kunt het onze innerlijke god noemen, de schakel met de grenzenloosheid. Wat wij van al die geestelijke vermogens tot werkzaamheid hebben gebracht, vormt het tussendeel van onze natuur. Het is dit deel dat leven na leven *leert* de innerlijke potenties van het onvergankelijke deel tot uitdrukking te brengen. Het lerende deel is feitelijk ons karakter. Dat is het bewustzijn dat we *ontwikkeld* hebben — dat wil zeggen: dat we *uit* het onvergankelijke deel van ons bewustzijn *gewikkeld* hebben. Het is aanwezig, actief gemaakt. We kunnen het direct gebruiken.

Dat tussendeel is niet statisch, want het proces van ontwikkeling, van groei houdt nooit op. We leren steeds weer.

Ten slotte is er het vergankelijke deel. Dat is het instrument, het voertuig of de drager van dit totale bewustzijn.

Opbouw van het karakter

Het is het lerende deel van het samengestelde bewustzijn, dat de kracht is achter het karakter dat elk mens heeft opgebouwd en voortdurend verder opbouwt en uitbouwt. Want dat karakter is dynamisch: oude karakteristieken sterven af, nieuwe worden geboren. De gedachten die we denken, vormen de basis van ons karakter. Gedachten namelijk liggen ten grondslag aan de handelingen die we verrichten. Je kunt geen handeling verrichten zonder daaraan voorafgaand een gedachte of een serie gedachten te denken. Het geheel aan handelingen nu vormt de gewoonten of gewoontepatronen. En het totaal van alle gewoonten is ons karakter. Daarom: je zaait een gedachte en oogst een

handeling; je zaait een handeling en oogst een gewoonte; je zaait een gewoonte en oogst een karakter. Elke keer als we een nieuwe gedachte denken, een nieuw denkbeeld overpeinzen, heeft dat zijn invloed op onze handelingen en gewoonten en verandert dan ook – wellicht slechts in kleine mate – ons karakter. Ieder mens sterft met een bepaald karakter. Het ligt voor de hand dat dit karakter bij een nieuwe reïncarnatie zich ook weer gaat manifesteren. Vandaar dat je de cyclus gedachte – handeling – gewoonte – karakter nog kan uitbreiden door te zeggen: je zaait een karakter en je oogst een nieuw leven.

Opbouw van het karakter

- Gedachte >
- Handeling >
- Gewoonte >
- Karakter >
- Reïncarnatie

Tweevoudig aspect van het lerende deel

Het is het lerende deel van de mens dat voortdurend reïncarneert en zich, aan het eind van het leven, weer losmaakt van de stoffelijke wereld. Laten we eens naar die cyclus kijken: zie het schema 'Reïncarnatiecyclus' rechtsonder.

Als een mens in zijn ouderdom is, ontstaat er een natuurlijke neiging terug te keren naar de wereld van de geest. Het bewustzijn maakt zich los van het lichaam, dat vergankelijk is. Het lichaam, verstoken van de bron, gaat dan ook tot ontbinding over.

Maar niet alle onderdelen van het bewustzijn kunnen mee naar de zuivere wereld van de geest. Dit tussendeel laat de meer op de stof gerichte neigingen en begeerten achter, wanneer tijdens het stervensproces de hogere delen worden opgenomen in het onvergankelijke deel. Het zijn alleen de hogere idealen, de spirituele aspiraties, de werkelijk begripsvolle gedachten die zuiver genoeg zijn om opgenomen te worden in het onvergankelijke deel.

Er is een onfeilbare toetssteen waarmee je de stoffelijke neigingen en begeerten en de spirituele aspiraties van het lerende deel kunt onderscheiden. De gedachten die je doen leven in het gevoel dat je losstaat van anderen, behoren tot de vergankelijke zijde van de natuur. Die

zijn vergelijkbaar. Daarin speelt het eigen ik altijd de voornaamste rol. Het zijn dit soort gedachten, gevoelens en begeerten die horen bij de *persona*. Dit Latijnse woord betekent masker, en dat geeft precies aan welke rol het vervult in het samengestelde bewustzijn van de mens. Het is een instrument, de toneelrol als het ware, die de werkelijke mens speelt om hier op aarde te kunnen leven en ervaringen te kunnen opdoen. Als je je volledig vereenzelvigd met die persona – die rol – dan leidt dat tot zelfzucht.

Achter of boven die persona staat echter de werkelijke mens. We kunnen dat het reïncarnerende deel noemen. Dit type bewustzijn heeft besef van de banden met anderen, ja, het is zichzelf gewaar van de essentiële eenheid van het leven. Het denkt niet in 'ik' maar in 'wij'.

Het is het reïncarnerende deel dat bij elke nieuwe geboorte de elementen van de persona weer verzamelt en samenbindt tot het masker. Op gelijke wijze is het aanwezig bij de groei van het fysieke lichaam in de moederschoot. Ook als het kind, eenmaal geboren, zijn karakter weer manifesteert tijdens zijn kinder- en jongerenjaren, is het reïncarnerende deel op de ach-

tergrond altijd aanwezig.

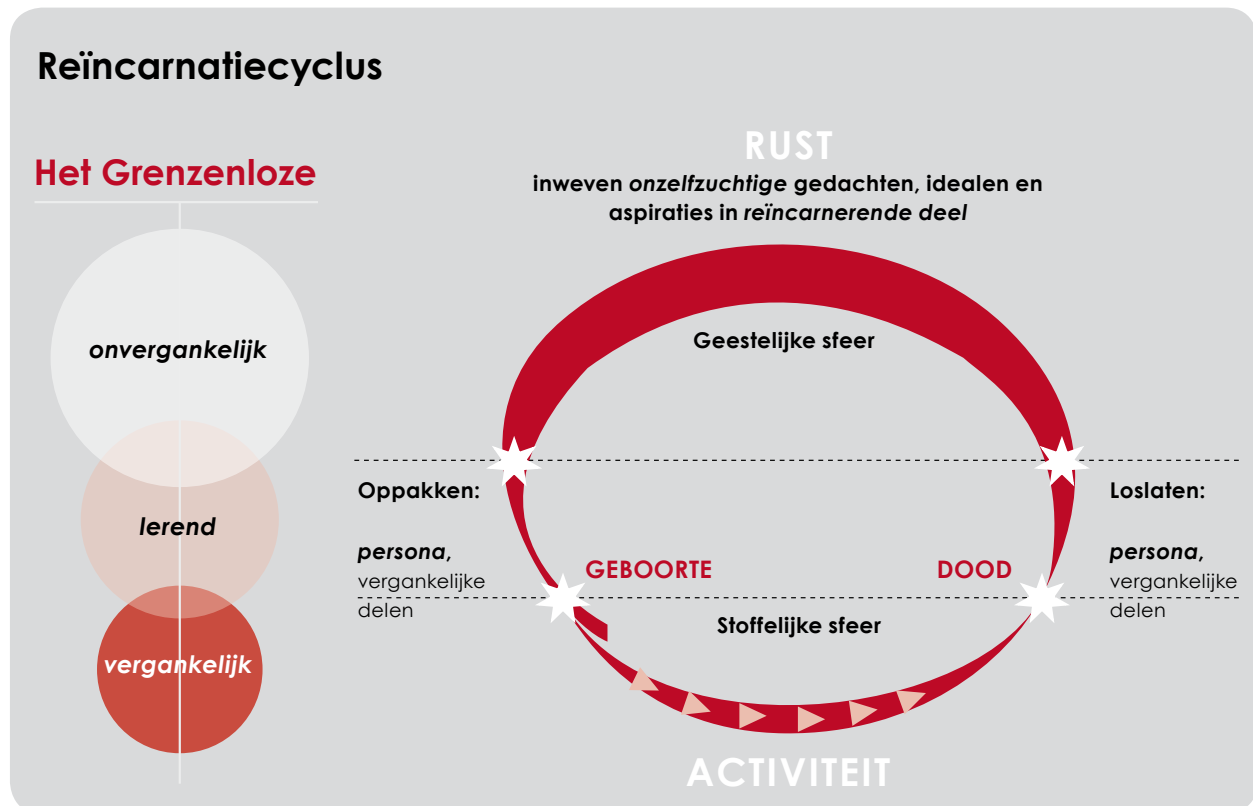
Laten we dit proces wat gedetailleerder beschrijven.

De toetssteen om vergankelijke begeerten van onvergankelijke aspiraties te onderscheiden:

- De werkelijke Mens, het reïncarnerende deel: beseft de samenhang van al het leven
- De 'persona' (masker): leeft in de illusie van afgescheidenheid

Geboorteprocés

Na een relatief lange rustperiode, rustend in het onvergankelijke deel van ons bewustzijn, ontwaakt in ons reïncarnerende deel een dorst naar een belichaamd bestaan, precies zoals die dorst er elke ochtend na een goede nacht slaap is en u, ook zonder uw wekker, uiteindelijk altijd wakker wordt. Dan begint een groots proces, waarin alle oude bouwstenen, die in het vorige leven de tussennatuur en het lichaam samenstelden, verzameld worden. De Buddhisten spreken

in dit verband van *skandha's*: bundels eigenschappen. Het reïncarnerende deel pakt de skandha's weer op. Ze hebben eenzelfde grondtoon als hij, en net zoals een magneet ijzer aantrekt, trekt het reïncarnerende bewustzijn de skandha's aan. Hij heeft die nodig om weer zichzelf te worden.

Die skandha's zijn door het bewustzijn in vorige levens zelf gevormd. Het waren precies die eigenschappen die de vorige persona maakten. Er is geen enkel vreemd element bij.

Als u vanavond inslaapt, neemt u die skandha's ook niet mee, tenminste als u diep en droomloos slaapt. Als uw bewustzijn zich ver genoeg terugtrekt naar de meer spirituele sferen, kunnen de grove bundels eigenschappen, die meer bij de aarde horen, niet mee. U laat die achter. Pas als u de volgende ochtend weer wakker wordt, trekt u die eigenschappen weer aan.

Bij het 'grote slapen' of de dood, laat u ook deze bouwstenen achter. Deze elementen zijn simpelweg te grof om mee te gaan naar die verfijnde spirituele wereld. U laat ze daarom achter en bij de geboorte – na de lange rustperiode van de dood, waarin u het geleerde verwerkt en assimileert – pakt u ze op. Dit is de cyclus van leven en dood.

Dus bij de geboorte pakt u uw eigen bouwstenen op. U erft zichzelf. De eigenschappen die u later als kind of volwassene gaat laten zien, komen niet van uw ouders, noch van uw omgeving, u heeft ze in vorige levens zelf opgebouwd en de levende elementen die die eigenschappen vormen, pakt u weer op.

Het uiterlijke lichaam is het laatste instrument waarvan het lerende deel de bouwstenen weer verzamelt en weer opbouwt. Hierbij heeft het de hulp van het ouderpaar nodig, dat assisteert bij het weer verzamelen van de atomen die het fysieke lichaam samenstellen. Maar het zijn niet de ouders die het proces leiden, ze helpen daarbij.

U ziet: als het menskind geboren is, dan is het geboorteproces in feite al enige tijd aan de gang. Dat proces vangt aan als de geestelijke aspiraties, die de mens zijn gelukzalige dromen van de dood deden dromen, zijn uitgewerkt. Geheel onzelfbewust trekt de mens dan alle bouwstenen aan, waarmee hij zijn persoonlijke natuur opbouwt. Pas dan maakt hij contact met het uiterlijke gebied, met een bevruchte eicel. Hij maakt precies contact met die ouders, die stad en dat land

en tijdsgewricht, die bij hem passen en waarvoor hij zelf gekozen heeft. Dat woord 'kiezen' moet u overigens niet te letterlijk opvatten. Het reïncarnerende deel kiest niet als hij in die geestelijke toestand van de dood zit, maar doet dat tijdens zijn vorige belichaming, toen het op basis van vrije wil contacten met mensen opbouwde. Sommige van die contacten zijn intensief, andere oppervlakkig. Maar elke band die in het leven gesmeed wordt, draagt in grote of kleine mate bij aan de omstandigheden waarin de mens komt te verkeren in de nieuwe reïncarnatie. Want tijdens het geboorteproces zal het bewustzijn precies daarheen getrokken worden, waartoe de attractie het grootst is.

Liefde, haat en vrije wil

Die attractie wordt gevoed door liefde. Waar we van houden, daar denken we aan, daar creëren we een band mee. Wie van sport houdt, wordt door sport aangetrokken. Maar liefde heeft een tegenpool: haat of antipathie. Ook haat bindt. Want haat doet evenzeer denken aan het voorwerp van haat en creëert aldus eveneens een band. Dat is een negatieve band weliswaar, maar hij bindt net zo goed. Dus als je sport haat, creëer je met die sportieve omstandigheid evenzeer een relatie. Het is deze negatieve attractie die het zwarte schaap in zovele families verklaart.

De mens bouwt dus voortdurend zichzelf. Hij erft zichzelf. De omstandigheden waarin hij geboren wordt, de ouders, zijn lichaam met zijn DNA — het zijn alle de gevolgen van wat hij zichzelf in zijn bewustzijn ontwikkeld heeft. Dus geen DNA, geen omgevingsfactoren bepalen de mens; het omgekeerde is het geval: de mens, die zichzelf wordt – dat wil zeggen zijn karakter wordt – bepaalt het DNA en omgeving.

Bewustzijn is in essentie vrij. De mens heeft een vrije wil. Die vrije wil komt voort uit onze onvergankelijke kern. Het is de tussennatuur echter die de vrije wil beperkt. Door te kiezen beperken we de vrije wil, vooral als je voortdurend kiest voor de persona en de daarmee gepaard gaande zelfzucht. Dan zie je op een gegeven moment de ware aard van de natuur niet meer, en word je voortdurend gedreven bepaalde keuzes te herhalen. Toch hebben we altijd opnieuw de mogelijkheid een wending aan ons leven te geven. Hoe beperkt die soms is, een mens heeft altijd voldoende vrije wil om voor het duurzame te kiezen. Dat gegeven is heel

belangrijk. Het is dus geen doem, het zijn geen externe krachten waardoor we ergens geboren worden; de impuls komt uit onszelf voort.

In feite zijn de omstandigheden waarin we geboren worden, de vervulling van onze diepste wensen. Zelfs als anderen – of misschien wijzelf ook – die omstandigheden niet optimaal vinden, omdat er gebrek is, armoe, slechte scholing en dat soort zaken, dan nog zijn die omstandigheden het regelrechte gevolg van onze, op basis van vrije wil, aangegane verbindingen met allerlei mensen en toestanden. We kunnen alleen maar in *die* omstandigheden onszelf worden. De toestand waarin we leven is een reflectie van ons karakter. Dat betekent ook dat juist de omstandigheden waarin we verkeren, voor ons ook de beste leerschool zijn. Geen enkel leven is zinloos, maar biedt altijd uitdagingen en mogelijkheden om meer van onze geestelijke hoedanigheden te ontplooien.

Progressieve evolutie

Het zijn deze principiële gedachten, die ons heel anders tegen geboorte en tegen opvoeding aan doen kijken. Een kind dat geboren wordt, is niet een onbeschreven blad, maar een eeuwenoude vriend van ons, die na een lange reis weer terugkeert om, in samenwerking met ons, door te gaan met zijn taak. Kinderen bestaan niet, althans niet in de zin dat het een soort miniatuurmensjes zijn, die nog moeten uitgroeien tot een volwaardige volwassene. Nee, een kind is een volwaardig mens, met een hogere, spirituele natuur, met begrip en inzicht en met intellectuele vermogens. Zojuist vertoefde hij nog in de geestelijke gebieden en nu, door innerlijke aandrang gedreven, pakt hij zijn taken weer op. Dat hij nog niet beschikt over een vlammend intellect en een diep verantwoordelijkheidsbesef, komt niet vanwege het feit dat hij die eigenschappen niet heeft, maar omdat ze tijdelijk niet functioneren. Het bewustzijn moet simpelweg weer wennen aan de aardse omstandigheden, precies zoals een ijsbeer die wakker wordt uit zijn winterslaap enige tijd nodig heeft om weer optimaal te kunnen functioneren.

Een pasgeboren mens is als een oud-collega. En ouders, en anderen die karmische relaties met die weer beginnende collega hebben, staan voor de uitdagende taak die mens weer in te werken, opdat hij zijn ontwikkelingsgang kan voortzetten.

Daar gaat het om — om de ontwikkeling van het bewustzijn. Want het in vorige levens opgebouwde karakter is geen eindpunt. Zeker niet. Het doel van het opvoeden is dat karakter harmonieus naar buiten te laten vloeien en tegelijk de bouwstenen aan te reiken, zodat het verder ontwikkeld en veredeld kan worden. De cyclus van reïncarnatie moet u namelijk niet opvatten als het zinloos rondraaien in cirkels.

Nee, bij een cyclus ga je wel in cirkels, maar je gaat, net als bij een wenteltrap, in kringetjes omhoog. Er is een oneindig reservoir aan spirituele vermogens in de geestzijde van onze natuur, die het lerende deel in ons moet leren te ontwikkelen. Elke reïncarnatie zou ertoe moeten leiden, dat we meer van die innerlijke, edele vermogens evolueren, ofwel uit onszelf halen. Progressieve evolutie noemen we dat.

Innerlijke groei dankzij reïncarnatie

- Ons reïncarnerende deel wordt op basis van liefde en haat daarheen getrokken waar het zichzelf wordt
- De reïncarnatiecyclus leidt tot progressieve evolutie ...
- ... gericht op Yoga, eenwording met het onvergankelijke deel

Yoga

Uiteindelijk zal de mens leren zich zó te richten op zijn oorsprong, zijn onvergankelijke kern waaruit hij voortkomt, dat hij er helemaal in opgaat en er één mee wordt. Dat is het doel van werkelijke religie of van yoga. Yoga betekent ‘juk’ en daarvan afgeleid: discipline. Maar een juk brengt twee ossen tezamen. Vandaar dat het woord ook eenwording betekent. Dat proces van eenwording kan al beginnen zodra de baby op aarde is, althans dan kunnen de voorwaarden ervoor al geschapen worden.

In de periode van 21 jaar, als de mens weer over alle vermogens van vorige levens leert te beschikken, kunt u twee lijnen van groei onderscheiden. De persona manifesteert zich steeds meer. En die persona bestaat, zoals gezegd, uit de zelf in vorige levens opgebouwde skandha's, bundels van persoonlijke en tijdelijke eigenschappen. Het opgroeiende kind blijkt, net als elk mens, zijn eigen typische karakteristieken te bezitten,

zijn voor- en afkeuren, waardoor hij anders is dan anderen. Dat is de ene lijn van groei.

Tegelijkertijd is echter de werkelijke Mens ook altijd aanwezig. En die werkelijke Mens, het reïncarnerende deel, is de optelsom van de onzelfzuchtige ervaringen en inzichten van alle reeds geleefde levens. Dit is de universele Mens, die weet heeft van de samenhang der dingen en wiens blikveld veel verder reikt dan één beperkt aardse leven. Het gaat erom die Mens te worden, en de persona als instrument te zien, slechts nuttig als het de werkelijke Mens als instrument dient waardoor hij hier op aarde kan werken.

Dat is de grote opdracht voor ons allen. We kunnen elkaar daarbij helpen. We kunnen vooral ook de pasgeborenen daarbij helpen. We kunnen bij hen het reïncarnerende deel naar buiten helpen te leiden. Daarover gaan we het deze twee dagen hebben.

Maar eerst gaat Erwin Bomas verder inzoomen op het menselijke bewustzijn en zal hij u laten zien welke bewustzijnsaspecten we in het verleden al min of meer ontwikkeld hebben en nu versneld recapituleren.

Hoe herken je de ontwikkelingsfasen in het reïncarnerende kind?

In de vorige lezing hebben we met u het beeld opgebouwd van cyclische ontwikkeling. De mens is een reïncarnerend wezen die met zijn vrije wil leven na leven steeds meer van het grenzenloze bewustzijn ontwikkelt dat hij in essentie is. Ons karakter is dus opgebouwd op basis van vele incarnaties. Reeds miljoenen jaren gaan we dit proces van evolutie als menselijk bewustzijn.

In deze lezing laten we zien hoe dat ontwikkelingsproces verloopt in het groot en in het klein. Want elke nieuwe incarnatie herhalen we dit proces van geboorte tot volwassenheid. We doorlopen dan de volledige geschiedenis van onszelf gedurende vele incarnaties als mens, maar dan versneld. Iets dat we recapitulatie van bewustzijn noemen. En dat is precies de sleutel van Rāja-Yoga opvoeding, waar we de lezing mee eindigen.

De mens als zevenvoudig samengesteld wezen

In de lezing hiervoor hebben we u ook verteld dat we als menselijk bewustzijn ons leven na leven ontwikkelen door steeds meer van het onvergankelijke, het geestelijke deel, te ontplooiën. Daarmee leren we het vergankelijke deel, onze persona, beheersen en veredelen. Om iets meer in detail te tonen hoe dit ontwikkelingsproces verloopt, splitsen we de driedeling ‘onvergankelijk, lerend en vergankelijk’ verder op in zevenen.

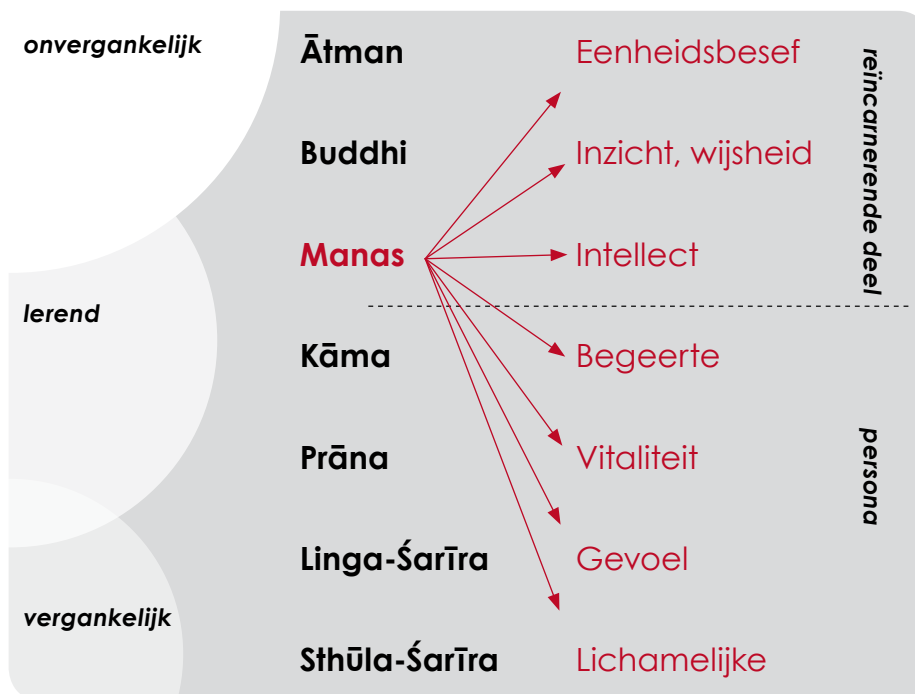
Dit zijn de zeven universele beginselen van ieder wezen,

in hun Sanskrit-benamingen, onderaan beginnend:

1. Sthūla Śarīra, het fysieke
2. Linga Śarīra, het gevoel, het astrale
3. Prāna, het levensbeginsel
4. Kāma, de begeertekracht
5. Manas, het denkvermogen
6. Buddhi, het geestelijk beginsel of verlichtingsbeginsel
7. Ātman, het goddelijk beginsel: het kosmische dat we in essentie zijn

De mensheid ontwikkelt als bewustzijn nu het vijfde beginsel, het Manas of denkvermogen. Vandaar ook het woord mens. En ook dat manasische beginsel is zevenvoudig. Via ons denkvermogen kunnen we zo deze zeven beginselen herkennen aan de hand van de zeven denkaspecten:

1. Zo herkennen we het lichamenlijk denkaspect altemaal als we honger of dorst hebben, het warm of koud hebben of moe zijn.
2. Het emotionele denkaspect herkennen we als onze gevoelens of emoties die opgeroepen worden als we op onze zintuiglijke waarneming afgaan: angst, woede, euforie, et cetera.
3. Het prānische denkaspect kunnen we herkennen als vitaliteit, het doen zonder te denken, niet stil kunnen zitten, gehaast zijn.
4. Het kāmische denkaspect: de begeerte. Het verlangen naar bezit, status, resultaat, roem, maar

gericht zijn op de eenheid van het leven, die onzelfzuchtig van aard en duurzaam zijn. De lagere vier denkaspecten horen bij onze persona, de tijdelijke rol die we gedurende een leven spelen. Ze zijn meer gericht op het vergankelijke en eerder zelfzuchtig van aard. Alle denkaspecten hebben hun plaats en spelen hun rol. Een mens is in harmonie als de hogere aspecten leidend zijn over de lagere en de lagere dus dienend zijn aan de hogere.

Involutie en evolutie

De zeven beginselen spelen in de ontwikkeling of evolutie van de mensheid een sleutelrol. En dan hebben we het niet over de fysieke evolutie uit de biologies. *E*-volutie betekent namelijk letterlijk *uit*-wikkelen of *ont*-wikkelen en dat houdt in dat er tevens iets moet zijn dat zich daarvóór heeft *in*-gewikkeld, of zich *in*-volueerde. En dat is, zoals Barend Voorham al vertelde, het bewustzijn. Het is het bewustzijn dat zich kleedt in de stof, dat een instrument opbouwt: de persona, waarmee het bewustzijn zijn vermogens tot uiting kan brengen.

Evolutie en involutie zijn twee aspecten van een en hetzelfde proces. Het geestelijke *in*-volueert of wikkelt zich in, wortelt in, waardoor de stof of het voertuiglijke *e*-volueert of ont-wikkelt en als dit zijn hoogtepunt bereikt dan *in*-volueert de stof of het lichamelijke terwijl de geest *e*-volueert.

U kunt deze cyclus van involutie en evolutie van het geestelijke tegelijk met de evolutie en involutie van het stoffelijke in een volledig menselijk leven eenvoudig herkennen.

Grofweg is de eerste helft van het leven voornamelijk gericht op het opbouwen van de uiterlijke kant. En dan bedoelen we hier niet alleen het lichaam. Maar ook het studeren voor een baan, het vinden van werk, een partner, een eigen woning en het stichten van

ook naar wijsheid, vrede, eenheid.

5. Het manasische denkaspect: het intellectuele. Het categoriseren, definiëren, in hokjes stoppen, analyseren.
6. Het buddhische denkaspect: het inzicht, de intuïtie, het begripsvermogen, de samenhang zien en direct de relatie begrijpen van de delen met het geheel, zoals we in plaats van afzonderlijke verfstreken in een beeld zien wat de schilder op het doek weergeeft.
7. Tot slot het ātmische denkaspect: het eenheidsbesef. Dit zijn de nog zeldzame mystieke ervaringen waarin de mens zich volledig vereenzelvigd met het geheel dat hij eigenlijk is en zijn persoonlijkheid daarin oplost. Het besef een te zijn met de natuur, in contact met een stuk natuurschoon zoals een sterrenhemel, geeft ons daarvan slechts een hint.

Als we terugdenken aan het reïncarnatieproces dat Barend Voorham heeft uitgelegd, dan heeft u gezien dat er delen zijn die we bij de dood achter ons laten en delen die de dood ontstijgen. Dit laatste noemen we dus de werkelijke mens of het reïncarnerende deel. Volgens de zevending kun je aanwijzen dat de hoogste drie denkaspecten gezamenlijk het reïncarnerende deel van de mens kenmerken. Het zijn die aspecten die

een gezin.

Het tweede deel van het leven is bij een harmonieus mens meer gericht op de innerlijke ontwikkeling: het zo goed mogelijk invullen van het ouderschap, het leidinggeven of overdragen van kennis op het werk, het overdragen van levenslessen op kinderen en kleinkinderen en ook na je pensioen je wellicht weer volledig inzetten voor een ideaal.

Involutie en evolutie van de zeven beginselen in de geschiedenis van de menselijke ontwikkeling

Nu doorlopen we tijdens het leven meerdere van dit soort cycli, waarin je ook alle zeven aspecten kunt herkennen. Zo kun je cycli herkennen van 12 jaar, 10 jaar, 7 jaar, 3,5 jaar en ook van 1 jaar, van een seizoen of zelfs van een dag. Deze cycli zijn universeel voor alle groei en ontwikkeling van leven. Interessant om voor jezelf eens na te gaan.

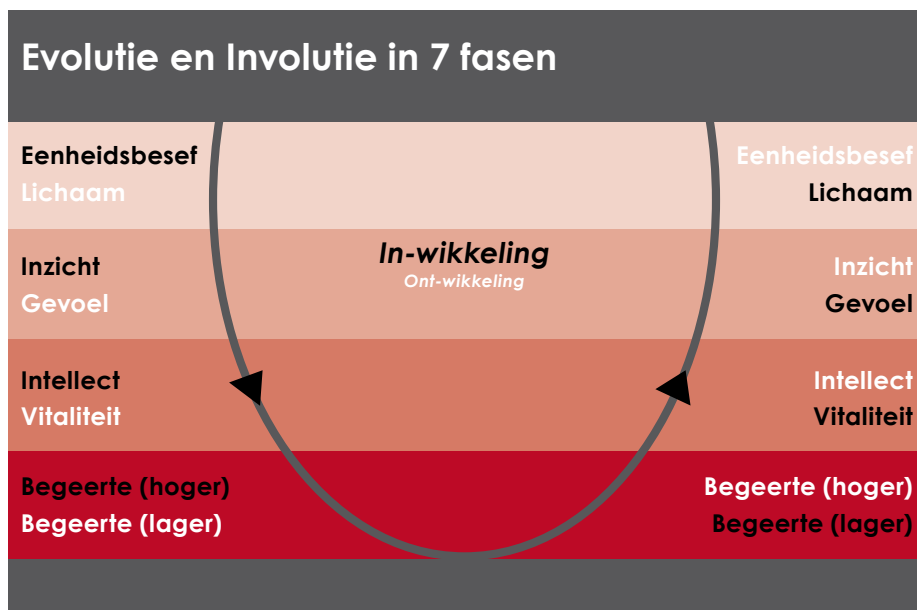
Gaat het om opvoeding dan is er een cyclus die voor ons het belangrijkste is. Het is de cyclus die we als mens gaan vanaf het begin dat we het menselijk bewustzijn bereikt hebben tot we uiteindelijk het menselijk bewustzijn volmaakt tot uitdrukking brengen.

Als resultaat van al onze vorige incarnaties zijn we in dit leven tot een bepaald punt in onze evolutie gekomen. Net als in elke klas zijn er ook in deze ontwikkeling voorlopers en achterlopers. Maar gemiddeld zijn we in deze 'denkschool' – waarin we als mensheid het

Manas, het denkvermogen ontwikkelen – volgens de Theosofia gevorderd tot de vierde klas. In deze vierde klas staat het denken in het teken van de begeerte. En we zijn daarin grofweg net voorbij de helft van het schooljaar. Je ziet deze combinatie van begeerte en denken bijvoorbeeld terug in technologische innovatie. Zodra iets wordt uitgevonden wordt er gekeken of er geld mee te verdienen is.

Zo hebben we als menselijke bewustzijnen dus de involutie of inwikkeling van het goddelijke of ātmische aspect gehad waarbij het lichamelijk aspect evolueerde of ontwikkelde. Vervolgens is het buddhische aspect geïnvolveerd, terwijl het astrale of Linga Śarīra of gevoel evolueerde. Dit werd gevolgd door de involutie van het denkvermogen en de evolutie van Prāna of de vitaliteit. En nu hebben we, sinds enkele miljoenen jaren, het dieptepunt van materiële evolutie met de involutie van de hogere begeerte en de evolutie van het lagere Kāma achter de rug. We zijn toen de zogenaamde stijgende boog of spirituele boog gestart met de evolutie van de hogere begeerte tegelijkertijd met de involutie van de lagere begeerte en binnen deze begeertefase zijn we opgeklommen tot de evolutie van het intellect.

Het is nu de geestelijke kant die onze ontwikkeling als bewustzijn bepaalt, of beter gezegd: zou moeten bepalen als we in harmonie met de Natuur willen werken en ook het intellectuele, het inzicht en het eenheidsbesef verder willen evolueren.

Recapitulatie van bewustzijn

Waarom is kennis van deze cyclus zo belangrijk? Omdat we vanaf de geboorte tot de volwassenheid onze hele in- en evolutiegeschiedenis in het klein versneld doorlopen! Net als we in een les starten met het snel herhalen van de stof van vorige lessen en dit weer voor de geest halen, zo doen we dat eveneens elke incarnatie.

En dat is wat we de recapitulatie van bewustzijn noemen, het proces in de jeugd waarin we versneld onze ontwikkeling weer activeren. En waar we kinderen, onze oude collega's, met de juiste kennis en passende methode behoorlijk mee op weg kunnen helpen! Dit woord recapitulatie wordt ook gebruikt in de biologie, waarin we zien dat de embryonale ontwikkeling ook versneld een proces doorloopt waarin de ontwikkeling van verschillende lichamen in de natuurrijken te herkennen is. Van een primitief eencellig organisme, via diverse dierlijke vormen tot een compleet menselijk lichaam. U begrijpt dat dit slechts de laagste, meest stoffelijke kant is die we hier waarnemen. En terwijl dit evolueert weten we nu dat er op de achtergrond in het verborgene eveneens iets plaatsvindt.

In de huidige materialistische wetenschap ligt de nadruk op wat we uiterlijk waarnemen. Maar innerlijk invloeert er iets wat minstens zo interessant is als we daar oog voor hebben! Nog interessanter als je bedenkt dat de uiterlijke kant er het gevolg van is! En daarom is vanuit opvoeding gezien juist de geestelijke bewustzijnskant essentieel, omdat het geestelijke bewustzijn maakt wie we als mens werkelijk zijn! Het omvat die aspecten behorend bij het reïncarnerende, duurzame deel in onszelf.

We gaan daarom nu in het kort dit proces van recapitulatie van bewustzijn na. We geven u slechts een korte schets, want we zullen in komende lezingen en workshops apart stilstaan bij de belangrijkste fasen daarin.

De cyclus van recapitulatie van bewustzijn

Omdat het leven cyclisch is, is er in zekere zin geen vast start- of eindpunt. Het reïncarnatieproces is bij de lichamelijke geboorte al enige tijd gevorderd, tegelijkertijd kun je de geboorte zelf ook weer zien als de start van een cyclus. We nemen dit nu als startpunt en de volwassenheid als eindpunt waarin we de fasen van in- en evolutie kunnen onderscheiden aan de hand van de zeven beginselen.

1. We nemen bij de geboorte het breekbare babylichaampje waar, het lichamelijke dat zich evolueert, en dat al snel de lichamelijke behoeften honger, dorst en slaap tentoonspreidt. We kunnen echter ook het ätmische herkennen dat op de achtergrond invloeert.

Bijvoorbeeld aan de heilige sfeer die de pasgeboren baby omgeeft en die een beroep doet op het mededogen van iedereen in de omgeving. Een baby zelf kent ook nog geen afgescheidenheid en is onzelfbewust nog een met alles. Er is nog geen ik, nog geen dualiteit. In de volgende lezing gaan we hier verder op in.

2. Het jonge kind ontwikkelt zich zintuiglijk verder en wordt al snel gevoelig voor stemmingen. Zo begon een klein kind in de kinderwagen bij een route die de ouders in de buurt vaak liepen, steeds bij een vast punt te huilen. Later bleek dat er zich precies op dat punt een slachthuis bevond. Ook kunnen kinderen op jonge leeftijd nog gevoelig zijn voor invloeden uit de astrale sfeer en snel last hebben van emotionele spanningen en bijvoorbeeld nachtmerries. Het is ook de reden waarom sommige kinderen op die leeftijd met herinneringen komen aan vorige levens. Herinneringen die vanzelf weer voorbijgaan.

Het is raadzaam om juist niet te veel op deze gevoelskant gericht te zijn, maar om het zich involuerende buddhische denkaspect of begripsvermogen van het reïncarnerende deel te stimuleren. Zo worden de grondwaarheden als reïncarnatie, karma, de eenheid en de gelijkwaardigheid van leven direct begrepen door het jonge kind, mits in de taal van het kind duidelijk gemaakt. In sprookjes gebaseerd op deze grondwaarheden voelen kinderen direct het verschil tussen goed en kwaad aan en kunnen dat ook betrekken op zichzelf. Ook is een belangrijk punt in deze fase het eerste besef van het 'ik'. Zodra een kind 'ik' gaat zeggen, kunnen we het kind leren dat het 'ik' altijd een plaats en functie heeft in het geheel. Iets waar het jonge kind ook direct naar op zoek is: het wil zowel meedoen als zelf doen. Het natuurlijke moment om het mededogen, het besef van verbondenheid en de eigen verantwoordelijkheid in het kind aan te spreken. Naarmate het kind ouder wordt, ontwaakt ook langzaam het geweten: die ethische wijsheid die reeds in vorige incarnaties bewust tot ontwikkeling is gebracht. Daarmee kunnen de opvoeders het kind direct de mogelijkheid geven om zichzelf te beheersen. In de vierde lezing komt dit verder aan bod.

3. Bij het schoolkind zien we dat het zelfstandig denken actief wordt zo rond het zevende jaar. De kin-

derlijke prānische vitaliteit is zich duidelijk aan het ontwikkelen, maar kan reeds gestuurd worden door het denken dat zich involueert. Je hoort kinderen in die fase dan ook wel zeggen: ik denk de laatste tijd zoveel. Het kind wil van alles onderzoeken. De hogere kennis van het reïncarnerende deel wordt actief. Het schoolkind komt verder in de eerste lezingen morgen aan de beurt.

4. De fase waarin de begeerte van het denken 'omklapt' van het lagere op het zelf gerichte vergankelijke deel naar de hogere onzelfzuchtige aspecten is de puberteit. De spanningen zijn dan ook het grootst in deze fase. Het is de herhaling van het tijdperk dat in het teken van begeerte stond in de geschiedenis van de mensheid, waar we door het dieptepunt van materiële ontwikkeling zijn gegaan en de opwaartse gang van de geestelijke ontwikkeling zijn gestart.

We zien dat de puber aan de ene kant de aantrekking heeft naar het lagere en op zichzelf gericht is, op zijn eigen identiteit en zijn plek in de groep, en aan de andere kant wordt hij zich bewust van de eenheid van de wereld en worden zijn idealen wakker, zijn aspiraties om een betere wereld te realiseren. Het is de eerste aanzet tot het opbouwen van een zelfstandige visie op het leven. We kunnen ook hier als opvoeders de geestelijke kant stimuleren en de puber helpen zijn idealen zelfstandig vorm te geven, waarmee hij zijn eigen persoonlijkheid leert beheersen. De mate waarin hij in de vroege jeugd al het onderscheid tussen de twee kanten in zichzelf heeft leren kennen en zichzelf van jongs af aan heeft leren beheersen draagt bij aan het succes hiervan. Dit zullen we morgen in de zevende lezing toelichten.

5. In het laatste stadium van de jeugd tot volwassenheid zien we dat het denken een steeds grotere plaats inneemt en daarmee de begeerte gaat beheersen. De jongvolwassene maakt zelf de keuzes voor studie of werk, neemt steeds meer verantwoordelijkheid en gaat wellicht het huis uit om het leven zelfstandig in te vullen. Volwassenheid is het punt waarop we alle in voorgaande incarnaties ontwikkelde vermogens weer volledig tot onze beschikking hebben en doorgaan deze verder te ontwikkelen. Daarover gaan we het in de laatste lezing van dit symposium hebben.

Rāja-Yoga en de rol van de opvoeder: instructie en educatie

Wat betekent deze kennis voor u als opvoeder? Precies de toepassing van deze kennis is de essentie van de Rāja-Yoga opvoeding. Waar Yoga eenwording betekent staat Rāja-Yoga, de Koninklijke Yoga, voor de eenwording door beheersing van het denken. Wat inhoudt dat de hogere denkaspecten de beheersing hebben over, de koning zijn over de lagere denkaspecten. Onze stelling is dat de mens in harmonie is als zijn tijdelijke persona ten dienste staat van zijn reïncarnerende deel. We dagen u uiteraard uit om dit zelfstandig te onderzoeken en dit niet zomaar van ons aan te nemen. In de workshop gaan we dan ook met elkaar aan de slag om deze aspecten te leren onderscheiden. Want we kunnen de hogere aspecten in het kind alleen herkennen en activeren als deze ook actief in onszelf leven.

We hebben gezien dat we als gemiddelde mensheid nog maar net aan de ontwikkeling van die hogere denkaspecten toe zijn gekomen en dat verklaart tevens de disharmonie in deze wereld. Desalniettemin biedt deze kennis ons de mogelijkheid om al vanaf het eerste moment van opvoeding, en in zekere zin is dat elk moment, gericht te zijn op de hogere aspecten om deze zo efficiënt mogelijk weer in het kind, onze oude collega, wakker te maken.

Want tijdens de recapitulatie waarin het bewustzijn door de gebieden gaat van in- en evolutie, kunnen en

Rāja-Yoga

- Eenwording door de beheersing van het denken
- Hogere denkaspecten 'koning' over lagere: persona ten dienste van het reïncarnerende deel

dienen beide kanten van de mens aandacht te krijgen. Het zijn de twee kanten van opvoeding die we ook wel aanduiden met de begrippen instructie en educatie waarmee we deze lezing eindigen.

In-structie dat letterlijk *op*-bouwen betekent, wat het aanreiken is van levende bouwstenen van fysiek tot mentaal-geestelijk, dus van gestampte worteltjes tot de meest edele idealen en basisprincipes. Daarmee stel

je hem in staat zijn eigen persona weer op te bouwen. In-structie houdt ook in het kind beschermen tegen die bouwstenen, zowel fysiek als mentaal, die belemmerend zijn. Minstens zo streng als we zijn in de selectie van het voedsel voor onze kinderen, zou dit moeten gelden voor de sfeer waaraan we ze blootstellen, zowel op mentaal als spiritueel gebied.

Parallel aan instructie werken we aan *e*-ducatie, wat letterlijk *uit*-leiden betekent, waarmee in essentie bedoeld wordt het opnieuw contact leggen met en naar buiten leiden van de hogere aspecten die reeds in de werkelijke mens, het reïncarnerende deel, aanwezig zijn: de spirituele wil, ofwel de vrije wil gericht op of geleid door de geestelijke kant, de hogere kennis, het geweten en het mededogen ofwel het praktisch eenheidsbesef. Een goede educator is dus slechts een vroedvrouw, zoals Socrates zei. Een spirituele vroedvrouw om het specifiek te zeggen.

Educatie en instructie

- In-structie: *op*-bouwen, het aanreiken van de fysieke, mentale en spirituele 'bouwstenen' van de persona, t.b.v. educatie
- E-ducatie: *uit*-leiden, het contact leggen en naar buiten leiden van het reïncarnerende deel: spirituele wil, hogere kennis, geweten en mededogen

In zekere zin zou *in*-structie dus altijd ten dienste moeten staan van *e*-ducatie. We reiken die bouwstenen aan waarmee het reïncarnerende deel weer leidend kan worden en zichzelf verder kan ontwikkelen.

In komende lezingen zullen we u voorbeelden geven hoe u deze kennis als opvoeders kunt toepassen, en kunt u uw eigen inbreng geven in de workshops.

Uitkomst workshop zaterdagochtend

Aan de hand van drie vragen wisselden de deelnemers vele visies, argumenten en ervaringen uit over wat er in de twee lezingen ervoor naar voren gebracht is. De samenvatting hieronder geeft enkele kenmerkende, mooie voorbeelden. Het laat ook zien hoe we elkaar op deze manier kunnen aanvullen, stimuleren.

Is volgens u de pasgeboren baby een onbeschreven blad? Geef argumenten.

Dat niemand als onbeschreven blad geboren wordt, werd door een aantal interessante voorbeelden ondersteund. Een aantal ouders sprak over de eeneiige tweeling die ze hadden gekregen, en waarbij ze vanaf de eerste ademhaling het verschil konden zien, de karakterverschillen konden opmerken. Een ander voorbeeld: soms blijkt één kind een uitgesproken, eigen vaardigheid te bezitten. Zo vertelde een moeder dat als haar dochter thuiskwam van het kinderdagverblijf, ze kon vertellen naar welke muziek haar moeder net had geluisterd. Kennelijk was er al een soort draadloos contact.

Een *professional* van een afdeling neonatologie, waar ongeveer veertig te vroeg geboren kinderen worden verzorgd, zei: “Je kijkt ze in de ogen en ze zijn allemaal anders.” Ook kwam het onderwerp ‘oude ziel’ naar voren: sommige kinderen blijken in hun vorige levens een bepaalde wijsheid te hebben ontwikkeld die ze als jong kind al tentoonspreiden. Als een kind

een zeer unieke eigenschap heeft, spreken we over een ‘wonderkind’, maar alleen omdat we niet weten waar die eigenschappen dan vandaan komen.

Reïncarnatie verklaart dit wel. “We kunnen”, zei iemand, “een kind zien als een pakketje dat zichzelf uitpakt, of als een boek dat nog opengeslagen moet worden.” Maar, was een vraag die bij diverse workshops naar voren kwam, hoe herken je nu precies het reïncarnerende, blijvende deel in een *jong* kind? Immers, vele eigenschappen zijn op die leeftijd nog sluimerend, slapend. Een leuk voorbeeld is dit: een man vertelde dat hij een keer op een jong buurmeisje paste. Hij stond voor een tafel om het meisje dat op de tafel stond een schone luier om te doen. Maar hij was iets vergeten te pakken. Tegelijk bedacht hij zich: als ik wegloop, kan het kind vallen. Dat gaf bij hem een moment van grote onzekerheid. Het kind keek toen vanuit de diepte van haar oogjes naar hem om hem gerust te stellen, in de zin van ‘je kunt gerust wat pakken’. En dat is een soort contact dat je niet verwacht.

In een van de groepen werd nagedacht over de feiten die onze huidige wetenschap hierover heeft ontdekt. Er werd geconcludeerd dat die feiten geen uitsluitel geven: er is geen enkel hard bewijs voor ‘het komt allemaal door erfelijkheid’, of ‘het komt door opvoeding’, of ‘het komt door een derde factor’. In feite, zo werd gezegd, is het heel jammer dat er binnen de wetenschap nog zeer zelden geprobeerd wordt die invalshoeken te vergelijken, en te onderzoeken of reïncarnatie dan

wel 'stof als enige oorzaak' de beste verklaring geeft. Sommige groepen dachten al wat verder in de richting van spirituele opvoeding. Een groep kwam tot de conclusie dat jonge kinderen geen onbeschreven bladen zijn, maar *universale* bladen. En wij volwassenen schrijven allerlei dingen op dat blad, waar ze eigenlijk niet zoveel aan hebben. Hoe zorgen we er nu voor dat we dat pure dat in kinderen zit, nog behouden?

Geef voorbeelden van de zeven denkaspecten.

Een workshopleider zei: "Ik had in eerste instantie gedacht, dit wordt nog een pittige klus, maar niets was minder waar. De meeste deelnemers herkenden de zeven aspecten makkelijk, zowel in zichzelf als in de uitingen van kinderen."

Vaak werd er intensief gesproken over de twee hogere denkaspecten, het eenheidsbesef en het inzicht. Die zijn abstracter. Ze drukken zich veel innerlijker uit dan de andere aspecten, 'in *een bepaalde kwaliteit* van contact'. In een groep werd speciaal stilgestaan bij het verschil tussen gevoel en inzicht. Immers, veel mensen ervaren het gevoel als inzicht, want 'het klopt toch dat ik dat gevoel had?' Ja, soms klopt het, maar je wist niet precies wat er aan de hand was, en dat heb je met inzicht wel. Dan weet je het waarom; je doorziet oorzaak en gevolg, de verbanden, de samenhang van de dingen.

Bij baby's is het *atmische* contact, de eenheid beleven, soms heel sterk, vertelden sommigen. Pasgeboren baby's kijken *als ziel* in je ogen. Er is een heel direct contact. Dat roept ook een soort eenheidsgevoel op bij de mensen om zo'n baby heen. Iemand haalde een interessant onderzoek aan, waaruit blijkt dat 'aankijken' een vorm van directe communicatie is. Aan moeders werd gevraagd om eerst met aandacht naar hun baby te kijken, en daarna hen te blijven aankijken terwijl ze over heel andere dingen gingen denken. Toen ze met dat laatste begonnen, werden de baby's meteen onrustig, gingen huilen, enzovoort.

Waar moet volgens u de focus liggen bij het opvoedingsproces gezien vanuit reïncarnatie?

In alle workshops kwam naar voren dat educatie, het naar buiten leiden van de innerlijke mens, in wezen

ons eerste doel is. Elk kind heeft immers alles in potentie in zich. Maar instructie – het aanbieden van een geschikte omgeving en atmosfeer, van goede lesstof, goede 'eetstof' – is net zo belangrijk. Ze kunnen niet zonder elkaar. Educatie is het doel, instructie komt er dan als vanzelf bij.

Een bijzondere ervaring was: als het lukt om de reïncarnerende mens naar buiten te leiden, dan zie je dat kinderen zichzelf kunnen corrigeren. Dus, je hoeft dan niet af te dwingen wat ze wel en niet mogen. Dat proces moet je natuurlijk wel goed begeleiden, het is geen circuskunstje. Iemand heeft een natuurtuin waar kinderen kunnen spelen. De kinderen wordt niet verteld wat ze wel en niet mogen, absoluut niet. Wat is het gevolg? Ze klimmen nooit hoger dan ze kunnen, ze doen alles precies tot de grenzen die ze zelf kennen. En het gaat harmonieus, zonder vechten of wat dan ook. Wie beseft dat een kind een reïncarnerend deel heeft, komt soms tot bijzondere ontdekkingen. Iemand vertelde over haar dochter die vaak zei: "Dit heb ik al eens eerder meegemaakt." Oftewel, kleine kinderen zijn nog doorschijnend voor de herinneringen van hun reïncarnerende kern. Een ander mooi voorbeeld was dit: een zoontje had de eerste drie jaar van zijn leven veel gehuild. Daarna ging het beter. Toen het kind tien jaar was, zonder dat er ooit in het gezin over reïncarnatie gesproken was, dacht de vader: 'ik ga ervoor, ik ga het gewoon vragen.' En hij vroeg: "Hoe vind je 't om gereïncarneerd te zijn?" Toen kwam er dit antwoord: "Nou, toen ik pas begon had ik het gevoel in een bubbel te zitten, ik kon helemaal niks en er gebeurde niks. Daarna kon ik leuke dingen doen, kon ik zelf wat doen, en nou vind ik het leuk." Als andere mensen zich afvragen 'waarom huilt mijn kind?', dan kunnen we dit bijzondere verhaal in gedachten houden. In diverse workshops kwam naar voren, dat het niet de bedoeling is om je alleen te richten op het reïncarnerende deel van een kind: je moet de *hele* mens helpen naar buiten te brengen. Zo evenwichtig mogelijk. Sommige ouders keken een beetje op tegen het besef van hun verantwoordelijkheid. Kunnen we het wel alleen? Ouders zijn toch niet perfect? Iemand reageerde daarop: "Als je ervan uitgaat dat alle vermogens al in het kind aanwezig zijn, en je bent je daar bewust van, en je gaat ook in jezelf op zoek naar je diepere lagen, dan doe je al een heel belangrijke stap om kinderen

verder te helpen in hun ontwikkeling.” Ook was er deze reactie: “De gehele omgeving is toch opvoeder? Dus de hele familie, de buurt, de school, enzovoort. We zijn allemaal opvoeders van elkaar. Het is dus een gemeenschappelijk proces, waar de ouders wel de eerstverantwoordelijken zijn, maar vele anderen een onmisbare steen aan bijdragen.”

We eindigen met een toekomstgerichte gedachte van een jonge vader: “In feite ben je ook bezig met investeren. Het hoeft niet altijd onmiddellijk resultaat te geven, het kan ook pas na twintig, dertig jaar blijken dat die opvoeding tot een bepaald doel heeft geleid.”

Waarom de eerste drie jaren zo belangrijk zijn in de Rāja-Yoga opvoeding

De universele visie van Rāja-Yoga opvoeding is rond 1900 in de praktijk gebracht door Katherine Tingley, de derde leider van Het Theosofisch Genootschap. In Californië leidde zij een leefgemeenschap op Point Loma waar kinderen volgens de principes van Rāja-Yoga werden opgevoed. Iemand vroeg haar ooit wat haar geheim was en toen antwoordde ze: “Mijn geheim is het opbouwen van de juiste sfeer. Als je dat lukt, dan komt de rest vanzelf.”⁽¹⁾

Die sfeer waarover ze hier spreekt, speelt een belangrijke rol bij opvoeding in het algemeen, maar is met name in de eerste paar jaar van essentieel belang. Om dit goed te kunnen begrijpen zullen we eerst bekijken wat we precies onder deze sfeer verstaan.

Wat is sfeer?

Herkent u het zich aangetrokken te voelen tot mensen waar een bepaalde karakteristiek van uitgaat en waarbij je je onmiddellijk thuis voelt? Iemand straalt dan een bepaalde atmosfeer uit die meteen vertrouwd aandoet. Je zou ook kunnen spreken over een invloedsgebied waartoe je aangetrokken wordt. Als je de vergelijking maakt met een zonnestelsel dat in de invloeds sfeer van de zon is, zou je ieder mens kunnen zien als een zon met een eigen invloedsgebied waar andere mensen weer op reageren. We bouwen op de innerlijke gebieden van onze samengesteldheid een sfeer of dynamisch veld om ons heen op, dat we met onze innerlijke antennes om het zo te zeggen van elkaar kunnen oppikken. En die

sfeer wordt voornamelijk bepaald door ons denken. Het is niet tastbaar met onze uiterlijke zintuigen, maar dat geldt evengoed voor onze moderne communicatiemiddelen. Net zoals radiogolven op de niet-zichtbare gebieden worden uitgezonden en ontvangen, zou je kunnen zeggen dat we als mens tegelijkertijd zender en ontvanger zijn. Op verschillende frequenties, spirituele, mentale en emotionele, zenden we signalen uit die we ook weer van anderen oppikken. Al naargelang we op de invloeds sfeer van anderen resoneren, zijn we ermee in sympathie of niet. Als dit wel het geval is spreken we toepasselijk ook wel van een gelijkgestemde. De begrippen sfeer en resonantie spelen zoals gezegd een zeer belangrijke rol in de eerste paar jaar van de opvoeding. Dit zal duidelijk worden als we bekijken in welke bewustzijnstoestand het kind verkeert, wat er invloeert of inwortelt en wat er evolueert of tot uitdrukking komt in deze fase.

Wat is sfeer?

- Invloedsgebied
- Voornamelijk opgebouwd door ons denken
- Dynamisch veld dat we opbouwen op innerlijke gebieden (spiritueel, mentaal, emotioneel)

Sfeer en resonantie zijn van groot belang in de eerste paar jaar van de opvoeding

Bewustzijnstoestand pasgeborene

Bij een pasgeboren baby zien we aan de buitenkant een hulpeloos lichaampje maar zoals we nu weten zit hier veel meer achter. Het reïncarnerende deel, de werkelijke mens, is op de achtergrond aanwezig en bezig op het uiterlijke gebied zijn instrument op te bouwen. Het is onze meest spirituele fase, zij het onzelfbewust. De reïncarnerende mens komt net uit de geestelijke gebieden waardoor hij nog in een overeenkomstige toestand verkeert, de poort staat nog eventjes open naar deze gebieden om het zo te zeggen. Omdat wij deze hoogste aspecten in onze huidige evolutiefase nog nauwelijks ontwikkeld hebben, is het moeilijk deze toestand te omschrijven en er een voorstelling van te maken.

Toch herkent u vast wat een vader bedoelde, toen hij mij kortgeleden zei dat de geboorte van zijn kind voor hem een heilig moment was. Een andere ouder weer, had het over een paradijselijke toestand waarin het kind verkeert. Het is – zoals H.P. Blavatsky, de oprichtster van Het Theosofisch Genootschap zei – meer ziel nog dan lichaam en de ogen van een pasgeborene lijken nog dwars door je heen te kijken.

Het kind verkeert nog in een onzelfbewuste droomtoestand, universeel van karakter, waarbij het nog geen onderscheid ervaart en nog één is met het geheel. De hogere natuur is dus aanwezig, *passief* en op de achtergrond, maar desalniettemin op te merken door de omgeving. Er hangt rond een pasgeboren kind een serene sfeer die – en denk dan weer even aan die resonantie – ook bij ons een overeenkomstige trilling teweegbrengt en een appèl op onze hogere natuur doet. Ouders ervaren bijvoorbeeld meteen een onvoorwaardelijke liefde voor het kind en vergeten al zorgend zichzelf vaak.

Recapitulatie vroege mensheid

Gezien vanuit het proces van recapitulatie, dus het doorlopen van onze vroegere evolutiefasen, is het kind nu in de fase van de beginnende mensheid waarin we nog in een onzelfbewuste droomachtige toestand verkeerden, maar wel van geestelijke, universele karakteristiek. We hadden nog geen taal ontwikkeld en de communicatie verliep in deze fase woordloos, rechtstreeks van ziel tot ziel om het zo te zeggen. En het is deze vorm van communicatie die door middel van

het oppikken van de sfeer verloopt en waar het kind de eerste drie jaar zo uiterst gevoelig voor is.

Bewustzijnstoestand pasgeborene

- Meest universele, spirituele fase, maar onzelfbewust
- Het reïncarnerende deel is passief, op de achtergrond aanwezig
- Droomachtige, geestelijke toestand
- Communicatie rechtstreeks van ziel tot ziel, door middel van sfeer

Het ātmische involueert, het lichamelijke evolueert

Deze fase waarin het pasgeboren kind zo ontvankelijk is voor indrukken op de innerlijke gebieden is van groot belang, omdat hier de meest spirituele karakteristiek, het ātmische deel van de reïncarnerende mens inwortelt in zijn instrument (zie schema op blz. 14). Hiermee wordt het fundament gelegd voor het verdere leven, de basis van het karakter dat weer opgebouwd wordt. En als we dan weer die gelijkgestemdheid, dat resonantie-principe aanhalen, zult u ook begrijpen wat het belang van de invloedssfeer van de ouders is in deze ontvankelijke periode. Afhankelijk van de frequentie waar ouders zich op afstemmen is het reïncarnerende kind meer of minder in staat om door middel van zijn instrument uitdrukking te geven aan die inwortelende hogere natuur. Katherine Tingley zei daarom ook: “Een kind zou met net zoveel spirituele voeding en zorg gevoed moeten worden, als met materiële voeding en zorg.”⁽²⁾

Zuiver houden van de sfeer

Het is dan ook van groot belang dat opvoeders de sfeer zuiver houden. En met zuiver bedoelen we een mentaliteit die afgestemd is op de universele, pure toestand van het kind. Een sfeer van innerlijke kalmte en vertrouwen, gericht op de hogere natuur met gedachten als eenheidsbesef, harmonie en medemenselijkheid. Het gelijkgestemde trekt elkaar aan en door te resoneren met de hogere natuur van het kind wordt dit als het ware naar buiten gelokt.

Gedurende deze eerste periode is het kind nog sterk verbonden met zijn ouders op gevoelsgebied en het

mentale beeld, de innerlijke sfeer die ze opbouwen is een levende energie die letterlijk de voeding voor het reïncarnerende deel is op dat gebied. De ouders fungeren als het ware als een ‘kanaal’ waardoor deze innerlijke bouwstenen naar het kind gaan. Het zijn de ouders die met hun bovenpersoonlijke idealen de bouwstenen aanleveren voor het reïncarnerende deel om zijn instrument op te bouwen, waardoor deze hogere natuur zich later kan uitdrukken. Hoe universeler dit ideaal is, hoe universeler de uitdrukking ervan door de persona wordt. Een volgend citaat van Katherine Tingley is uit een stuk waarin ze een beeld schetst van een ideale situatie van ouders die deze sfeer opbouwen en ze gebruikt daarvoor de metafoer van een huis dat gebouwd wordt: “Deze ideale vrouw en ideale man, bouwen hun huis niet slechts voor de stad, niet alleen voor de provincie, niet alleen voor het land; ze bouwen voor de gehele mensheid.”⁽³⁾

U kunt zich voorstellen dat de indruk die hiermee op het kind wordt achtergelaten geen enkele ruimte overlaat voor de ontwikkeling van een gevoel van afgescheidenheid. Hierdoor wordt bijvoorbeeld een neiging naar discriminatie in de kiem gesmoord.

In Point Loma, de leefgemeenschap die ik eerder noemde, werd dit principe van resonantie niet alleen door opvoeders toegepast: kinderen mochten namelijk vanaf achttien maanden al meekijken in de klas bij de oudere kinderen die les kregen. Ze kregen zelf geen les maar door aanwezig te zijn in een sfeer van concentratie en aandacht, resoneerden ze wel op deze karakteristieken, waarmee de eerste basis werd gelegd voor dit concentratievermogen.

Zuiver houden van de sfeer

- Taak opvoeder: creëren van zuivere, bovenpersoonlijke denkatmosfeer = resoneren met, naar buiten lokken van hogere natuur van het kind
- Sfeer van ouders is voeding voor kind op innerlijke gebieden
- Onze hogere idealen zijn de bouwstenen voor het reïncarnerende deel om instrument op te bouwen
- Hoe universeler de bouwstenen, hoe beter de hogere natuur zich kan uiten

Dit resonantie-principe werkt trouwens beide kanten op, niet alleen van de omgeving naar het kind maar ook andersom, zoals we ook zien bij ouders waarop dat appèl van onvoorwaardelijke liefde wordt gedaan. Dat de zuivere sfeer van een baby ook duidelijk zijn invloed heeft op zijn omgeving, daar is het programma *Roots of Empathy*⁽⁴⁾ een mooi voorbeeld van. Bij dit programma wordt een baby van een paar maanden oud in de klas gezet met als doel om het empathisch vermogen bij de leerlingen te cultiveren. Bij de ruim half miljoen schoolkinderen die tot nu toe aan het programma hebben meegedaan was er een aanzienlijke toename te zien in sociale vaardigheden, en nam ook het pestgedrag in sterke mate af.

Naast het zorgen voor een zuivere sfeer door de ouders, is het verschaffen van ritme en regelmaat een tweede belangrijke factor in deze fase. Door het kind regelmaat te verschaffen, aan de hand van de natuurlijke cycli, het kosmische ritme, kan het universele beginsel dat nu involueert optimaal inwortelen. Ritme en regelmaat zijn het eerste hulpmiddel om tot een bepaalde zelfbeheersing te komen, hetgeen de essentie is van Rāja-Yoga opvoeding. Door de lagere natuur het ritme van de hogere te laten volgen, worden de eerste gewoontepatronen opgebouwd om de hogere natuur leidend te laten zijn en beheersing te krijgen over het lichamelijke aspect dat zich nu ontplooit.

Volgende fase: involutie buddhi en evolutie gevoel

Als de eerste maanden achter de rug zijn, breekt er een volgende fase aan. Volgens de kinderontwikkelingspsychologie wordt rond de negen maanden een baby zich er steeds bewuster van dat hij geen onlosmakelijk deel is van anderen. Tegelijkertijd ontstaan de eerste gevoelens: opeens ervaart het kind zich als een losstaand wezen van zijn verzorgers en vaak zie je in deze fase scheidingsangst ontstaan.

Als we dit vanuit het in- en evolutieproces bekijken zouden we kunnen zeggen dat de meest universele, ātmische fase voorbij is. De fase breekt nu aan waarin het buddhi of inzicht, de opgebouwde wijsheid uit vorige levens inwortelt en het gevoel, de emoties zich ontplooiën.

Deze bewustzijnstoestand is nog steeds van geestelijke aard, maar nu met het eerste onderscheidingsvermo-

gen, het besef van samenhang dat ontwaakt: het is een subtiele fase waarin het kind beseft dat het niet de ander is, maar toch nog geen werkelijk 'ik'-besef heeft. Dit is de periode waarin een kind zichzelf wel bij zijn eigen naam noemt maar nog geen 'ik' zegt. Het ervaart nog steeds de verbondenheid van het leven en voelt zich onderdeel van het geheel.

Een voorbeeld van dit gevoel van verbondenheid haal ik van wat dichterbij huis, namelijk van mijn eigen nichtje die ik ter voorbereiding op dit symposium nog al eens als studieobject heb gebruikt. Ze is onlangs twee geworden, maar rond haar eerste jaar had ze geleerd een boks-groet te geven. En iedere keer als iemand haar zo'n 'boks' gaf, bleef het nooit bij die ene, maar ging ze zonder uitzondering vervolgens één voor één alle aanwezigen af, totdat iedereen een boks had gekregen. Op een gegeven moment was er ook een zes weken oude baby in een wiegje aanwezig en wat nou zo typisch was, is dat nadat iedereen weer een boks had gehad mijn nichtje haar armpje ook naar de baby in de wieg uitstak. Vanuit haar beleving van verbondenheid was die namelijk net zo goed onderdeel van het geheel en werd ze nog niet gehinderd door de nuchtere kennis, dat ze geen armpje terug kon verwachten.

Herkennen en stimuleren van het reïncarnerende deel

Deze periode kenmerkt zich verder door het onvoorwaardelijk vertrouwen dat het kind in zijn ouders heeft. Ook komt de buddhische natuur tot uitdrukking in de onbewuste, spontane drang om te willen delen. Huidig wetenschappelijk onderzoek bevestigt ook dat zeer jonge kinderen in grote mate altruïstisch gedrag laten zien en dat het willen delen en elkaar troosten al aanwezig is, nog voordat de opvoeders het hun hebben kunnen leren.⁽⁵⁾

De ervaring onderdeel van het geheel te zijn kenmerkt zich in deze fase ook in het mee willen doen, papa en mama met van alles en nog wat te willen helpen en de klus kan niet moeilijk genoeg zijn ... Het is de innerlijke drang van het reïncarnerende deel, dat zich in deze fase uit om onderdeel van het grotere geheel uit te maken en hieraan bij te dragen. Deze ontwikkeling is daarom een kans voor ouders om met beide handen aan te pakken. Ook al levert dit vaak meer overlast dan daadwerkelijke hulp op, het gaat om de

intentie, de toewijding aan de groep die hiermee gevoed wordt. De houding van een ouder in de trant van 'laat maar, want dat kan jij toch niet', is het om zeep helpen van deze zo belangrijke toewijding. Geef het kind daarom kleine klusjes en verantwoordelijkheden op zijn niveau. Laat het van begin af aan meedraaien, hoe eenvoudig de activiteit ook is. Want door in te spelen op deze natuurlijke neiging om mee te helpen, stimuleer je de hogere natuur van het kind om zich uit te drukken. En de oogst is groot want hiermee worden gewoontepatronen gevormd die leiden tot een sociaal en behulpzaam karakter (gedachte > handeling > gewoonte > karakter).

Herkennen reïncarnerende deel

- Onvoorwaardelijk vertrouwen
- Spontane neiging te delen en te troosten
- Meehelpen! Toewijding aan grotere geheel

Zelfbeheersing, de sleutel van Rāja-Yoga

Tegelijkertijd ontwikkelt in deze periode het gevoel. Een baby huilt niet slechts omdat het honger of krampjes heeft, maar nu ook omdat het zich verdrietig of angstig voelt. In deze fase is de invloedssfeer nog steeds van groot belang. De gevoeligheid voor sfeer lijkt misschien zelfs wel groter te worden. Meerdere malen heb ik ouders horen zeggen dat hun kind in deze fase een emotionele spons is en direct reageert op hun gemoedstoestand.

De nadruk bij Rāja-Yoga opvoeding in deze periode ligt op het *beheersen* van de emoties van de persona door middel van de hogere natuur. Omdat deze nog passief is, is het de taak van de ouders deze te stimuleren. In wezen fungeert de opvoeder als de hogere natuur van het kind dat nog lang niet altijd in staat is zelfstandig zijn persona 'tot de orde te roepen'.

Toch is het niet zo dat de opvoeder rechtstreeks de lagere natuur van het kind aanstuurt; de essentie van Rāja-Yoga opvoeding is de hogere natuur van het kind zo te stimuleren dat het *zelf* zijn persona beheerst: dit is belangrijk om te beseffen. Als ouder stimuleer je door resonantie met bovenpersoonlijke gedachten de hogere natuur van het kind, zodat het kind *zelf* zijn

lagere natuur leert beheersen en er daadwerkelijk karakteropbouw plaatsvindt.

Afstemmen op het reïncarnerende deel

Dit doen we door *altijd* het reïncarnerende deel aan te spreken. Zeg nooit alleen maar verbiedend dat iets niet mag, want daarmee wordt alleen maar de lagere natuur geprikkeld om het juist wel te doen. Maar leg altijd rustig uit hoe je het graag wél ziet of hoe iets beter gedaan kan worden.

Als een kind zichzelf verliest in zijn emoties, richt je dan tot zijn hogere natuur, niet alleen in woorden maar altijd door het voorbeeld te zijn met de juiste, kalme gemoedstoestand. Door vertrouwen te geven, liefdevol aanwezig te zijn en dit uit te stralen zeg je meer dan dat je met woorden kunt bereiken. Denk hierbij weer aan de sfeer die het kind oppikt: met vertrouwen in zijn hogere natuur en een innerlijke overtuiging van wat je wilt overbrengen, maak je rechtstreeks contact met dát deel dat bij het kind de leiding weer moet nemen. Je laat het weer op de juiste frequentie resoneren, waardoor het zichzelf op zijn beurt weer kan herpakken. Het zal dan ook duidelijk zijn dat een averechts effect wordt bereikt zodra de opvoeder zelf zijn kalmte verliest en zich daarmee verlaagt tot dezelfde frequentie waar het gefrustreerde kind zich in bevindt, die dan alleen nog maar versterkt wordt. Het is daarom zaak om altijd geduldig te zijn, zuiver van motief en met krachtige overtuiging de hogere natuur aan te spreken.

Ontwikkelen van karakterkracht

Je als opvoeder richten op die hogere natuur houdt ook in dat je niet zomaar aan alle wensen van de persona gehoor geeft. Door een kind te verwennen en toe te geven aan zijn lagere begeertes en neigingen, zwak je de invloed van het hoger Zelf af. Vaak met de beste bedoeling geven ouders toe aan de persoonlijke begeertes van hun kinderen, zich niet realiserend dat deze eigenschap zich in de persona innestelt, met later alle problemen van dien. Het stellen van grenzen voor de persona mag misschien streng overkomen, maar in feite is het het meest liefdevolle dat je voor het kind kan doen. Door het in staat te stellen om zichzelf te leren beheersen en evenwichtig te zijn, beschikt het over het vermogen om later in het leven de moeilijkste situaties de baas te kunnen. Katherine Tingley spreekt

in dit verband beeldend over het meegeven van een stralend harnas waarmee het kind uitgerust is om de strijd van het leven aan te kunnen. Door het stimuleren van deze zelfbeheersing, wordt de hogere natuur in het kind leidend, waarmee in deze periode de basis wordt gelegd voor ware karakterkracht.

Ontwikkelen karakterkracht

- Toegeven aan lagere begeertes zwakt invloed hogere natuur af
- Zelfbeheersing is harnas om alles in het leven aan te kunnen
- Juiste sfeer is voedingsbodem voor kind voor ontwikkelen karakterkracht

Conclusie

Samenvattend kunnen we zeggen dat wat nu goed inwortelt later makkelijker tot ontplooiing kan komen. Zoals een plant in een goede voedingsbodem later tot volle bloei kan komen, verschaffen ouders met een harmonieuze sfeer van hogere gedachten en idealen de voedingsbodem voor het reïncarnerende deel, de werkelijke mens, om later tot volle kracht te komen. Ik sluit af met dezelfde woorden van Katherine Tingley waar ik mee begon, en hoop dat u nu de diepe betekenis achter de woorden pakt en begrijpt wat ze bedoelde toen ze zei: “Mijn geheim is het opbouwen van de juiste sfeer. Als je dat lukt, dan komt de rest vanzelf.”

Referenties

1. K. Tingley, *Vade mecum* (deel 2 Maria) K.T. was once asked: “Madame Tingley, what is your secret?” And she replied: “My secret is building the right atmosphere. If you can do that, everything else will come.”
2. K. Tingley, *The Voice of the Soul*. Woman’s International Theosophical League, Point Loma 1928, blz. 6. Bron: <http://www.blavatskyhouse.org/onlineliterature>.
3. K. Tingley, *The Travail Of The Soul*. Woman’s International Theosophical League, Point Loma 1927, blz 37. Bron: <http://www.blavatskyhouse.org/onlineliterature>.
4. Bron: www.rootsofempathy.org.
5. Matthieu Ricard, *Altruïsme. De kracht van compassie*. Ten Have, Utrecht 2015.

Hoe het jonge kind zijn wereld én zijn geweten ontdekt

Helden

Er stond recent een artikel in *de Volkskrant*⁽¹⁾ over helden in onze samenleving. Het ging over mensen die hun leven gaven voor anderen. Psychologen hadden een onderzoek gedaan met ruim vierhonderd mensen om erachter te komen hoe die mensen helden werden. Hieruit kwam naar voren, dat er veel overeenkomsten waren in de opvoeding.

De meeste helden kwamen uit zogenaamde praatgezinnen. Wanneer zij als kind iets verkeerd hadden gedaan, dan gingen de ouders hun uitleggen wat dit voor gevolgen had voor anderen en hoe het beter had gekund. Verder bleek dat de latere helden opgroeiden in een omgeving met mensen van verschillende etniciteit, religie en sociale klasse en hun ouders vaak betrokken waren bij vrijwilligerswerk binnen die gemeenschap. Die omstandigheden zorgden ervoor dat de kinderen zich al op jonge leeftijd verwant voelden met een grotere gemeenschap en zich daarvoor verantwoordelijk voelden. Het bovengenoemde onderzoek geeft precies aan waar deze lezing over gaat. Namelijk: hoe het jonge kind zijn wereld en zijn geweten leert ontdekken. Het is een prachtig voorbeeld van educatie gericht op het wakker maken van het mededogen in het jonge kind.

Bouke van den Noort heeft ons laten zien dat een harmonieuze sfeer een goede voedingsbodem creëert waarin het jonge kind zijn geweten kan herontdekken en wakker maken.

Wat gaan we met het jonge kind ontdekken?

In deze lezing praten we over de periode waarin het jonge kind zichzelf gaat ontdekken: zijn ware karakter, het reïncarnerende deel.

Zijn bewustzijn breidt zich uit en hij ontdekt een grotere wereld. De uiterlijke wereld is zijn werkterrein waarin hij gaat ervaren dat er een tweedeling is in zijn karakter: lieve Jantje en niet zo lieve Jantje. Hierdoor kan hij leren onderscheid te maken tussen goed en kwaad. Dit zijn de eerste tekenen van zijn geweten. Het geweten is het hoogste deel van zijn karakter, waarin alle spirituele ethische lessen besloten liggen die hij in vorige levens heeft opgedaan. Door al zijn eerdere ervaringen heeft hij deze wijsheid reeds ontplooid.

Geweten

- Hoogste deel van het karakter
- Totaalsom van alle spirituele ethische lessen uit vorige levens

Door educatie kan deze wijsheid geleidelijk naar buiten treden. Het jonge kind leert zijn innerlijke wereld kennen. Opvoeders kunnen hem daarin begeleiden. Als zijn volledige denkvermogen later is ontwikkeld, zal hij in staat zijn om bewust contact te maken met zijn geweten.

Het is de basis waarmee hij later zelf uitdrukking kan geven aan de verandering die hij wenst te zien in de

wereld waarin hij leeft, zijn ideaal — daar hoort u morgen meer over.

Het jonge kind

Voor we gaan kijken wat de gevoelige fase is van het jonge kind, de fase waarin we zijn innerlijke vermogens naar buiten kunnen begeleiden, zullen we nog even ophalen wat het jonge kind is en wat die innerlijke vermogens zijn.

Als we over het jonge kind gaan praten, dan hebben we het over de peuter- en kleuterfase. Dus nog voordat het kind zijn zelfstandig denken weer ontwikkelt, zo rond het zevende jaar.

Het is de fase waarin de mens zichzelf weer gaat herkennen, dus 'ik' zegt tegen zichzelf.

Dit is een geleidelijk proces, want vanuit een onbewuste droomtoestand als baby werd hij er zich bewust van los te staan van zijn omgeving, waarna nu de fase is aangebroken dat hij zich bewust wordt van zichzelf. Hij ziet een verschil tussen hemzelf en de ander. Dit is een belangrijk moment voor de opvoeder, omdat de peuter zijn karakter nu gaat herkennen, en wij kunnen hem als opvoeders begeleiden om zijn ware karakter – het reïncarnerende deel – te laten ontdekken en wakker te maken.

Involutie inzicht, evolutie gevoel

Wat zijn nu de kenmerken van het reïncarnerende deel dat op de achtergrond aanwezig is? En welke instrumenten gaat het jonge kind verder opbouwen waardoor het reïncarnerende deel naar buiten kan treden? We hadden al eerder van Bouke van den Noort vernomen dat het ātmisch aspect inwortelde, waardoor het lichaam – het instrument – gevormd kon worden, daarna wortelde buddhi, het inzichtelijk vermogen in, waardoor het gevoelsmatige aspect in de baby tot aanzijn kwam.

Het inzicht en het gevoel zijn dus actief maar het intellect is nog nauwelijks actief.

Dit herkende ik in een jongetje van een jaar of zes die tv-beelden zag van een land in armoede. Hij zag dat mensen honger hadden en was verwonderd dat dit bestond. Hij besloot hier wat aan te doen en maakte allemaal pakketjes brood klaar. Daarna vroeg hij aan zijn moeder of ze dit wilde opsturen.

Natuurlijk is er veel meer denkkracht voor nodig om

het voedselprobleem op te lossen, maar hij volgde zijn intuïtieve hart en kwam in actie.

Het intellectuele aspect komt pas tot werkzaamheid als zijn denkvermogen weer actief is geworden, daar hoort u morgen meer over.

Kenmerken buddhi

We zullen de buddhische eigenschappen van het jonge kind alvast voor u op een rij zetten, zodat u ze kunt herkennen. Want wil je ze stimuleren, dan moet je ze natuurlijk herkennen.

- Zijn fantasie en *voorstellingsvermogen* (of verbeeldingskracht): alles is leven en we zien het jonge kind dan ook tegen alles praten en voor van alles zorgen, kleine insecten, bloemetjes en ook zijn speelgoed.
- Zijn *altruïsme* met inlevingsvermogen: het dienstbaar willen zijn aan anderen. Aanvankelijk zal eerst zijn eigen beleving centraal staan, maar later kan hij zich ook in de ander verplaatsen.
- Het *onderscheidingsvermogen*: hij leert het verschil tussen goed en kwaad inzien.
- En de *waarom-vragen*: geven aan dat zijn ontdekkingstocht naar zijn innerlijke wereld is begonnen. Hij wordt geconfronteerd met allerlei uiterlijke verschijnselen, en hij probeert de innerlijke oorzaak ervan te vinden. Hij volgt zijn natuurlijke drang om zich te willen ontplooiën.

Voor een harmonieuze ontwikkeling is het in deze fase belangrijk dat de buddhische eigenschappen die moeten inwortelen, worden gestimuleerd, zodat het kind daarmee de zich tegelijkertijd ontwikkelende gevoelsaspecten, de emoties en gevoelens kan leren beheersen.

Kenmerken buddhi

- Fantasie en voorstellingsvermogen
- Altruïsme en inlevingsvermogen
- Onderscheidingsvermogen
- Waarom-vragen

Reïncarnerend deel ontmoet persona

Op het moment dat het jonge kind 'ik' tegen zichzelf zegt gaat het reïncarnerende deel samenwerken met de persona. Het hogere deel van zijn karakter kan via de

persona beter naar buiten treden, als de persona daar meer geschikt voor is.

Dus vanaf dit moment begint de strijd tussen zijn hogere ik en zijn lagere ik. Het is een strijd tussen het 'ik-ben-ik', dat afgescheiden meent te zijn van het overige leven en 'het ik ben de ander' of 'ik ben de totaliteit'. Dan beseft het jonge kind dat het een onlosmakelijk deel is van het geheel.

Het jonge kind begint de persona verder op te bouwen en ontwikkelt tegelijk zijn karakter. Welk van die twee – het 'ik-ben-ik' – of het onzelfzuchtige, reïncarnerende deel krijgt de leiding?⁽²⁾

We zouden dit kunnen herkennen in een voorbeeld als het jonge kind aan het spelen is met speelgoed en er komt een vriendje bij zitten. Zal hij dit speelgoed voor zichzelf houden of zal hij dit delen met zijn vriendje en samen gaan spelen?

Hier begint al de kans voor de opvoeders om die onzelfzuchtige krachten te voeden. Als het jonge kind moeite heeft om te delen, kunnen we dit begeleiden door erover te praten en laten zien wat het met zijn vriendje kan doen als hij zijn speelgoed niet deelt, maar ook wat het doet als hij deelt en ze samen kunnen spelen. Een oud-leerling van Point Loma, Ingrid van Mater, omschreef dan ook hoe ze al op jonge leeftijd leerden 'helping and sharing is what brotherhood means'.

In deze fase gaat het jonge kind beseffen wat juist en niet juist is. Hij gaat het onderscheid ontwikkelen tussen goed en kwaad. Het kan zijn dat hij zijn eigen verlangens en wensen wil bevredigen. De momenten van het 'nee' zeggen en 'ik wil', kunnen soms op de voorgrond treden met daarbij het temperament van het willen doordrijven van zijn zin. Dit kan soms eindigen in stampvoetend gedrag of een huilbui.

Dit zijn de onbeholpen uitingen van de persona, die er kunnen zijn omdat het reïncarnerende deel nog niet de mogelijkheden ter beschikking heeft om zich uit te drukken. Het is namelijk het reïncarnerende deel dat de persona moet beheersen, dat wil zeggen: er meester over zijn.

In deze fase kunnen we het kind begeleiden de persona onder controle te krijgen. En zelfbeheersing leren wil niet zeggen dat iets onderdrukt moet worden, door bijvoorbeeld straffen, maar het kind te helpen zijn bewustzijn te gaan richten op het reïncarnerende deel.

Ofwel, je moet het kind andere gedachten voorhouden en stimuleren die te denken.

Als we rustig en met veel geduld reageren op de driftbuien van de peuter, kan het jonge kind mee resoneren op onze sfeer: daar is hij nog steeds heel gevoelig voor. Hierdoor kan hij weer de rust en beheersing in zichzelf terugvinden. En kunnen we er later over praten. Dit zijn ook de belangrijke lessen en kansen voor ons als opvoeders, want de meeste zullen vast herkennen dat dit een fase is waarin we onszelf beproeven om geduld op te bouwen.

Onderscheidingsvermogen ontwikkelen

Een goede manier om het kind in deze fase in contact te brengen met zijn geweten en hem te helpen zijn karakter weer op te bouwen is door het vertellen van universele sprookjes en verhalen, bij voorkeur in eigen woorden, waarin het verschil tussen goed en kwaad kan worden herkend en het kind zich kan vereenzelvigen met onzelfzuchtige helden. We stimuleren hierdoor het onderscheidingsvermogen. Het kind wordt hierdoor in staat gesteld zichzelf te leren kennen, maar ook om zich te vereenzelvigen met anderen.

Een mooi voorbeeld van het inlevingsvermogen bij kinderen is het geval van een tweeling. Toen deze kinderen nog erg jong waren en een van de twee hilde, gaf het zusje haar lievelingsknuffel om te troosten. Maar wat maandjes later, toen het inlevingsvermogen verder ontwikkeld was, gaf ze om haar huilende zusje te troosten niet haar eigen lievelingsknuffel maar die van haar zusje.

Kortom, op het moment dat het jonge kind 'ik' zegt, is er de mogelijkheid voor de ouder om zijn reïncarnerende deel naar buiten te begeleiden. Dan kan de onzelfzuchtige kant van bewustzijn de leiding krijgen over de zelfzuchtige kant van de persona.

Hoe het jonge kind de uiterlijke wereld ontdekt

En als dan de periode aanbreekt dat de peuter naar school gaat of bij vriendjes gaat spelen, zal hij zijn karakter verder kunnen ontwikkelen.

Hij wordt al wat zelfstandiger en gaat de uiterlijke wereld – onder toezicht van zijn ouders – ontdekken. Zijn omgeving wordt zijn leerschool, zijn werkterrein. Ons vertrouwen in het jonge kind is hierbij een be-

langrijke factor. Onze interesse in zijn wereld en het geven van tijd en ruimte om zijn onderzoek te kunnen doen, maakt iets moois in hem wakker. Dit onderzoek leert hem te gaan vertrouwen op zijn reïncarnerende deel, zodat hij zijn hart kan volgen, en weerstand kan bieden aan de verleidingen die op hem wachten wanneer hij ouder is.

Tijdens het Rāja-Yoga onderwijs van Katherine Tingley in Point Loma leerden de kinderen als eerste woordjes de drie woorden: *aandacht*, *concentratie* en *doorzettingsvermogen*.

Terecht kun je erop vertrouwen dat kinderen deze begrippen al van jongs af aan kunnen herkennen.⁽³⁾

Samenhang leren zien

Hem zelf te leren zich af te stemmen op zijn reïncarnerende deel zal tevens een bescherming bieden voor allerlei negatieve invloeden. Hij wordt er minder ontvankelijk voor, zijn aandacht is er minder op gericht. Dit kunnen we bijvoorbeeld stimuleren door 's avonds voor het slapengaan samen de dag even door te nemen, even een terugblik te doen waaruit we dan levenslessen kunnen trekken. Wat is er allemaal gebeurd, wat ging er goed en wat kan er beter. Ontdek samen de gevolgen van onze handelingen en onderzoek dan hoe die beter kunnen, wees als opvoeder hier zelf een voorbeeld in. Hier kunnen we al mee beginnen als de kinderen jong zijn, waarbij je je uiteraard wel moet afstemmen op de belevingswereld van het jonge kind. De volgende ochtend halen we onze goede voornemens weer op. Waardoor hij resoneert op zijn innerlijke kwaliteiten, zijn reïncarnerende deel, wat zijn dag zal overstralen. Als u dit met regelmaat doet, zult u de werkzaamheid hiervan werkelijk ervaren.

De gebeurtenissen van de dag voor het slapen te overdenken biedt tevens een aanzet om te leren de samenhang van gebeurtenissen in groter verband te gaan zien. Je leert de relatie tussen oorzaken en gevolgen. Dit kunnen we verder uitdiepen door hun wereld te vergroten en het leven zelf in groter verband te ontdekken. We kunnen naar musea gaan. Of denkt u bijvoorbeeld aan een sterrenwacht waarin u zelf het kind kan leren dat het heelal vol met leven is.

Of samen de natuur ingaan waarin hij de processen van het leven weer leert ontdekken door bijvoorbeeld de schoonheid te zien die in een bloem besloten ligt,

de vele kleuren waar hij uit bestaat, de honingbij die daar weer zijn voedsel uit kan halen om te leven, en het zaadje wat geplant wordt waarin alle vermogens aanwezig zijn om die bloem te worden in zijn volle pracht. Maar ook de cycliciteit van leven bij de rups die weer een vlinder wordt, enzovoort, enzovoort. Het jonge kind zal zich weer zijn eigen inzichten, opgedaan in vorige levens, kunnen herinneren. Hij leert de taal van zijn reïncarnerende deel weer te verstaan.

De ontmoeting van het reïncarnerende deel met de uiterlijke wereld

Tijdens zijn onderzoek en ontdekkingen in de wereld om hem heen zullen de waarom-vragen als paddestoelen uit de grond gaan rijzen. Het jonge kind kan er zijn dagen mee vullen. U herkent dat vast wel: waarom wordt het donker? Waarom moet ik naar bed? Waarom vallen de sterren niet naar beneden of waarom moeten dieren buiten wonen als het regent? Ouders vragen zich soms af waar die wonderlijke vragen vandaan komen. Hier ligt dan ook een diepere betekenis achter verscholen.

Waarom-vragen zijn het begin van een zoektocht naar een grotere waarheid, een waarheid die zich vanuit het reïncarnerende deel via zijn beginnende denkvermogen kan manifesteren. Het stellen van buddhische waarom-vragen is het teken dat het kind het leven wil begrijpen. Ze komen voort uit een natuurlijke drang om te willen leren. Bij het jonge kind is dit heel actief maar vaak nog niet doelgericht. Het helpt hem zijn innerlijke wereld beter te leren kennen.

De waarom-vragen bieden niet alleen de kans om het kind in contact te brengen met zijn reïncarnerende deel, maar ook om zelf dat reïncarnerende deel te leren kennen.

Daarom adviseren wij om deze vragen te koesteren en serieus te nemen. Vaak is een korte aanwijzing voor het kind al voldoende om hem in staat te stellen zelf verder te onderzoeken.

De ideeën zullen soms even verdwijnen in de gedachten van het kind maar incarneren vaak later weer in zijn denken en dan komen er spontaan weer nieuwe vragen. Geef in ieder geval altijd een antwoord. Er is niets zo funest als geen antwoord, maar mocht u echt geen antwoord weten, dan kunt u altijd nog samen op onderzoek daarnaar gaan.

Onderzoek

Ook door het aanbieden van kunst, muziek en allerlei creatieve activiteiten stimuleren we een kind om het contact met het reïncarnerende deel te herstellen. De pedagoog en filosoof Loris Malaguzzi zag kinderen als geboren onderzoekers en hij vond ook dat ze slechts ondersteund hoefden te worden om hun ontdekkingen te uiten, hij schakelde hier kunstenaars voor in die hielpen hun bevindingen, ideeën, gedachten vorm te geven. Deze denkwijze werd daarna door meerdere scholen en kinderdagverblijven opgepakt.⁽⁴⁾

Deze denkwijze past goed bij de ontwikkeling van het jonge kind. Zijn voorstellingsvermogen en geheugen worden getraind.

Stimuleren reïncarnerende deel van het jonge kind

- Wie in het kind krijgt de leiding: de persona of het reïncarnerende deel?
- Universele sprookjes helpen het onderscheidings- en inlevingsvermogen te ontwikkelen
- Vertrouw op het reïncarnerende deel in het kind, en het kind leert hier zelf op te vertrouwen
- Voor en na het slapengaan samen de dag doornemen
- De wereld ontdekken, samen de natuur in
- Beantwoord *waarom*-vragen met korte hints, zodat het kind verder kan zoeken

Aanloop naar geweten

Ouders en opvoeders kunnen dus het kind helpen zijn karakter naar buiten te begeleiden. En, zoals gezegd, het hoogste deel van dat karakter is het *geweten*. Dat zijn de ethische lessen die in het verleden geleerd zijn. Als het jonge kind het geweten weer heeft ontdekt, dan is dat een mooie aanloop naar een volgende fase waarin hij weer zijn denkvermogen ter beschikking krijgt. Dan kan hij meer zelfbewust en zelfstandig de wijsheid van zijn geweten zich herinneren en gebruiken. Het leren liefhebben van al wat leeft, is de sleutel waarin het altruïsme en het geweten gaan spreken. Iedere opvoeder – en dat zijn we allemaal – zal daarom in

ieder geval moeten beseffen dat er in ieder kind een held verscholen zit; een held die zich verbonden weet met de wereld waarin hij leeft en het welzijn van zijn medemens of zelfs het welzijn van al het leven vooropstelt.

Een visie vanuit de Rāja-Yoga opvoeding biedt de mogelijkheid om deze vermogens geleidelijk in harmonie naar buiten te leiden zodat het een mededogende kracht in de wereld kan worden.

Referenties

1. Tonie Mudde, 'De agent die weigerde te schieten.' Artikel in: *de Volkskrant*, 25 april 2015, bijlage 'Sir Edmund', blz. 4.
2. K. Tingley, *The Travail of The Soul*. 'The sacredness of marriage', Woman's International Theosophical League, Point Loma 1927, blz. 242.
3. E.A. Greenwalt, *California Utopia*. Point Loma Publications, San Diego 1978, blz. 81.
4. Zie ook: *de Correspondent*, 'Cito-toetsen voor peuters van 2 moeten we dat willen?' 17 september 2014: <https://decorrespondent.nl/1507/Cito-toetsen-voor-peuters-van-twee-moeten-we-dat-willen-/51880307512-eff82d9d> en M. Vroom, 'Vernieuwende pedagogen'. Artikel in *Kinderopvang*, september 2003, nummer 9, blz. 45.

Uitkomst workshop zaterdagmiddag

Ook de middagworkshops leverden een rijke oogst aan vragen en ideeën op. De volgende twee vragen waren het beginpunt.

Met welke gedachten zouden ouders een jong kind moeten omringen?

In alle groepen werd hierover intens van gedachten gewisseld. Het draaide steeds om de vraag, wat het *karakter* is van de gedachten die wij als opvoeders uitzenden. We kunnen door onze gedachten een sfeer van genegenheid creëren waarbij iedereen het gevoel heeft erbij te horen: een sfeer van humor, openheid en onderling respect. Laten we kinderen voor vol aanzien, en hun de ruimte geven tot zelfstandig denken en proberen, en dus ook om fouten te maken, en daar dan open over te spreken. Ons eigen leven, ons eigen voorbeeld blijft natuurlijk allesbepalend. Op die manier kunnen we ons kind leren om met zijn teleurstellingen om te gaan, om zijn innerlijke kalmte te bewaren te midden van tumult, om nooit anderen te veroordelen. En de basis van dit alles, zo werd onderstreept, is een sfeer van onvoorwaardelijke loyaliteit, liefde.

Eén groep legde uit hoe belangrijk *benaderbaarheid* is. Als een kind iets te zeggen of vragen heeft wat voor hem heel belangrijk is, moet dat contact mogelijk zijn — hoe druk we ook vinden dat we het hebben. Zelfs de drukstbezette ouders kunnen de tip van Patricia van Lingen volgen en 's ochtends en 's avonds in alle rust de dag met hun kind doorspreken. Iemand gaf deze

mooie tip: ouders zouden, juist als ze nog geen opa of oma zijn, toch al iets van de 'opa en oma'-kwaliteiten moeten overnemen: hun rust en openheid.

Soms draait het trouwens niet alleen om woorden. Iemand vertelde dat haar vader bakker was, en dus al heel vroeg aan het werk ging. En dan mocht je meehelpen. Er werd niet veel gezegd, maar er werd samengewerkt en dat waren de gelukkige momenten in je leven! Zo neem je je kind mee in je eigen leven, welk leven dat ook is, en zo voelt je kind zich groeien, innerlijk groeien.

Je prikkelt de innerlijke vermogens van je kind, als je het eigen denken, de verwondering stimuleert. Wanneer twee kinderen ruzie hebben, is het beter om niet zelf 'de oplossing' te geven, maar in een gelijkwaardige sfeer op zoek te gaan naar oplossingen, zodat ze de ruimte krijgen om die oplossingen als het ware te hervinden.

Het geven van ruimte is soms moeilijk voor ouders die heel beschermend zijn. Maar wat is bescherming eigenlijk? Het heeft niet alleen te maken met het trekken van grenzen, maar vooral met de sfeer die je opbouwt. Een sfeer van nervositeit, van 'er kan elk moment iets fout gaan', roept juist ongelukken op. Een sfeer van vertrouwen en verantwoordelijkheid, waardoor het diepere zelfvertrouwen van het kind zich kan ontplooiën, is in feite de ware spirituele en mentale bescherming. Een nijpende vraag is: hoe ga ik om met de vele, en soms negatieve invloeden van buiten? Moet ik zorgen

voor een geïsoleerde sfeer? Nee, dan gaat alle dynamiek, alle groei en ervaring eruit. Je zult dat proces wel heel actief en alert moeten sturen en begeleiden. Dat kan onder andere, zoals Patricia van Lingen in haar lezing al zei, door in de avond met je kind terug te kijken op de dag en begrip op te bouwen over wat er is gebeurd.

In dit symposium kreeg een aantal ouders de gedachte: ‘de opvoeding die ik mijn kinderen gaf, daar is wel wat op aan te merken’. Toch, als we uitgaan van reïncarnatie, hebben we in de toekomst (nabij of verder weg) de volle kans zaken te herstellen. Want wat is zo’n ‘fout-ervaring’ in feite? Je hebt een stukje licht gezien, en ontdekt dat je daar wat mee kan. Je bent innerlijk *gegroeid*. Je hebt een stap vooruit gezet. Richt je dus op de toekomst: elke ervaring kun je omzetten in iets constructiefs.

In dit verband kwam nog een sleutelgedachte naar voren. Soms maken ouders forse fouten – achteraf gezien – maar deden dat wel met een onbaatzuchtige intentie. Toch is het uiteindelijk die toegewijde houding die bepalend is voor de sfeer in huis. En die sfeer is de basis voor je innerlijke band met je kind.

Ten slotte een leuk voorbeeld om te laten zien hoe je een team-ervaring kunt oproepen. Iemand had met haar kleinkinderen een mandala getekend, in de vorm van een grote cirkel. Elk kind tekende en kleurde een stukje. En na een bepaalde tijd zei ze: “En nu schuiven we door.” Dat gaf veel protesten in het begin. Maar toen er keer op keer doorgeschoven was, waren uiteindelijk alle kinderen trots op het gezamenlijke resultaat, zonder dat er een zei: “Dat of dat stukje is van mij”. Zo maak je *team players* van ze.

Welke voorbeelden kun je geven van het ontwaken van het geweten van een kind? En hoe kun je dit ontwaken stimuleren?

Op welke manieren uiten kinderen hun geweten? Die vraag is in feite een lastige, want het innerlijke motief is niet altijd eenvoudig te peilen. Daarom ook, werd er gezegd, zou je als opvoeders je kinderen steeds goed moeten observeren. Hetzelfde verschijnsel kan bij het ene kind een heel andere achtergrond hebben dan bij het andere. Ken je kinderen! Los daarvan werden enkele mooie voorbeelden van gewetensvolle acties genoemd: zorg voor broertjes en zusjes, voor dieren.

En ook: protesteren tegen een onrechtvaardig besluit van een leerkracht over een andere leerling, of zelf de consequenties durven dragen van je eigen handelen. Zeker is dat kinderen uiting kunnen geven aan hun geweten, onafhankelijk van de omstandigheden of de sfeer waarin ze op dat moment zijn. Het kan werkelijk een zelfstandige, innerlijke keuze zijn (want ons geweten is dat ook in wezen). Iemand noemde het voorbeeld van een kind van twee jaar dat wist dat je een plantenbak niet moet omgooien; een ander noemde het voorbeeld van een kind dat weigerde vlees te eten, omdat het geen dieren wilde doodmaken. In beide gevallen was er nooit over gesproken.

Hoe empathisch kinderen kunnen zijn, bleek eens toen een kind werd gevraagd naar zijn visie over een dodelijk schietincident op zijn school. Alle voorgaande kinderen die erover gevraagd waren, vonden het verschrikkelijk voor de ouders van het slachtoffer. Maar dit ene kind zei: “Ja, daar ben ik het helemaal mee eens, maar het is ook verschrikkelijk voor de ouders van het kind dat de daad heeft gepleegd, en voor de dader zelf.” Daar zie je dus een bredere perceptie van goed en kwaad.

Al deze dingen kun je als ouder stimuleren door het creëren van een geschikte atmosfeer, door als ouder altijd een voorbeeld te zijn. En dat sluit weer nauw aan op de eerste vraag van deze workshop. Mis ook geen kans als je kind jou een ‘waarom-vraag’ stelt, en vooral als die gaat over ethische kwesties.

Een belangrijke vraag was: kun je het geweten stimuleren van kinderen die er zelden uiting aan geven? De discussie leidde tot het volgende inzicht: in het spirituele deel van het kind is er het reïncarnerende deel, dat alle wijsheid al heeft opgedaan. Het geweten ontbreekt niet, maar er is nog een gebrek aan *luisteren* naar dat geweten. Kinderen, ook al hebben ze een asociale opvoeding achter de rug, kun je toch binnenwaarts voeren door ze bij elke keuze die ze moeten maken of willen maken te vragen: wat zegt je geweten nu? En als je dat vaak genoeg doet, dan leren ze dat weer herkennen. En dat geldt niet alleen voor kinderen, maar ook voor volwassenen: denk bijvoorbeeld aan de reclassering, een ander heel belangrijk onderwerp. Een interessante vraag was: is het zinvol complimenten te geven? Verzwak je daarmee niet hun eigen innerlijk oordeel? Daar rolde (nog) geen duidelijk antwoord uit.

Denkt u er zelf eens over na! Zeker is, dat als een kind iets laat zien van zijn geweten, of van zijn universele visies, het zinvol is daar zeer positief op te reageren. Een andere vraag die naar voren kwam was: als we het rechtvaardigheidsbesef van onze kinderen stimuleren, zullen onze kinderen dan niet een schok ervaren als ze in de maatschappij stappen? Want daar gaat het er lang niet altijd rechtvaardig aan toe. Men kwam tot de conclusie dat het nooit nodig is om dan de speelbal van anderen te worden, of andersom, door felle protesten zaken te laten escaleren. We kunnen onze kinderen leren om wijs met het gedrag van onze medemensen om te gaan. Ook dat is een uiting van ons geweten ... Een van de groepen gaf veel aandacht aan pestgedrag, en hoe je dat kan voorkomen. Bij sommige kinderen zie je al duidelijk het geweten spreken, bijvoorbeeld als ze opkomen voor degene die gepest wordt. Het is ook mogelijk om al in jonge kinderen inlevingsvermogen te stimuleren. Zo zag iemand ooit een leraar bezig die zijn leerlingen vroeg hun eigen ervaringen op te schrijven en die op die manier met elkaar te delen. Een ander idee was, om met kinderen te bespreken dat iedereen wel bepaalde kwetsbaarheden heeft. Dus, iedereen zou wel ergens om gepest kunnen worden. Maar waarom zou je dat eigenlijk doen, want zijn we niet allemaal hetzelfde, en willen we niet allemaal hetzelfde?

Wat is eigenlijk goed en wat kwaad? Ook dat werd in enkele groepen besproken. Is het naar kinderen toe niet zinvoller om te praten over rechtvaardigheid, want wat voor de een goed is, is voor de ander nog kwaad. Een heel bekende, maar ijzersterke toetssteen is en blijft: 'doe een ander niet wat je niet wilt dat jou geschiedt'. Kunnen sprookjes het besef van goed en kwaad van kinderen stimuleren? Velen dachten van wel. Maar dan moet je geen sprookje voorlezen 'omdat dat volgens de opvoedkundeboekjes moet'. Dat komt niet over. Het gedachtebeeld achter het sprookje moet in jezelf leven. Een verrassende ervaring met sprookjes werd gedeeld: een ouder las er een voor waarin het kwade ('de wolf') werd gestraft en het goede beloond. Het kind was verontwaardigd: laten we die wolf nu gewoon maar vallen? Die moet toch ook geholpen worden? Het kind was dus veel meedogender dan het sprookje zelf beoogde te zijn ... en ja, dan sta je als ouder even met een mond vol tanden!

In één groep werd diep nagedacht over 'wat is nu het

geweten?' Is het geweten individueel? Is het geweten dynamisch? Kan ik gedurende het leven dingen aan mijn geweten toevoegen? Wat is de relatie tussen het geweten en ethiek en moraliteit? En hoe ga je om met mensen met een andere ethiek en moraliteit, die ook zeggen vanuit hun geweten te handelen? Dat leidde tot een dynamische, boeiende discussie. Tot gedachten die, zo werd terecht gezegd, in feite een prima voedingsbodem zijn voor het volgende symposium van Stichting I.S.I.S., over *De universele rechten van de reïncarnerende mens*. De brug naar het symposium van volgend jaar is dus al geslagen!

Fasen van de menselijke incarnatie

Zaterdagavond werd door Sieglinde Plocki en Ralph Kammer in een interactieve lezing een verdieping gegeven van de voordrachten eerder die dag, waarbij stil werd gestaan bij de verschillende cyclische fasen in een menselijke incarnatie. We geven een samenvatting.

De voordracht begon met de vraag wat een ‘levensgolf’ is, een begrip dat een belangrijk onderdeel van de lezing vormde. Een levensgolf is een gelijktijdig evoluerende groep wezens, van verschillende niveaus van ontwikkeling, die periodiek een nauwe samenwerking en interactie hebben en gezamenlijk een evolutionaire fase doorlopen. Hierbij werd het beeld van een grote golf in de oceaan van bewustzijn geschetst, die uit ontelbare druppels bestaat; elke druppel op zijn beurt zit weer vol met krioelende micro-organismen. Deze golf rolt zich cyclisch uit om zich vervolgens weer terug te trekken in de diepte van de oceaan. De mensheid zou in deze vergelijking als een druppel in een dergelijke golf van bewustzijn kunnen worden gezien. Keer op keer incarnerend, gezamenlijk met de overige natuurrijken wanneer deze golf uitrolt, om vervolgens weer een periode van rust in te gaan wanneer de golf zich aan het eind van een evolutiefase terugtrekt naar de innerlijke gebieden.

Alle wezens in deze levensgolf werken samen en hebben elkaar nodig, van het meest verhevene tot het meest primitieve wezen. Alles is met elkaar verbonden en heeft als onderdeel van die oceaan ook in essentie

alle potenties in zich. Als voorbeeld hiervan werd een stamcel genoemd, die het vermogen in zich heeft om zich te specialiseren tot elke willekeurige lichaamscel.

Zo boven zo beneden

Het proces van wederbelichaming volgt dezelfde algemene wetten die we overal in de Natuur terugvinden, in het groot en in het klein: bij een mens, de mensheid als geheel, of zelfs bij een planeet of zonnestelsel. Omdat de Natuur op alle gebieden volgens dezelfde wetten, dezelfde patronen werkt, komt de ontwikkeling van één mens gedurende één incarnatie ook met die van de algemene ontwikkeling van de mensheid overeen; de fasen die we als mensheid tot nu toe doorlopen hebben, herhalen we vanaf onze geboorte versneld, totdat we bij volwassenheid de draad weer oppakken en verder gaan waar we vorig leven gebleven zijn.

De fasen die we als mensheid reeds doorlopen hebben en de aspecten die we nog moeten ontwikkelen, werden ook in verband gebracht met de samengesteldheid van de planeet aarde. Gedurende het leven van de planeet doorloopt de gehele mensheid zeven grote fasen, zeven tonelen waarin zij haar kringlopen van reïncarnatie moet volbrengen. Overeenkomstig de samengesteldheid van de mens, die in de voordrachten eerder deze dag is besproken, is elk van deze tonelen of sferen speciaal geschikt om één bepaald facet van ons bewustzijn wakker te roepen, te ontplooien. We zijn nu net over de helft, in de vierde grote fase, waarbij we de meest stoffelijke fase in de evolutie gepasseerd zijn

en we ons op de zogenaamde stijgende boog bevinden.

Van onbewuste godsvonk tot volledig zelfbewust mens

Verder werd het begrip ‘monade’ geïntroduceerd: onze meest spirituele kern, ondeelbaar en eeuwig en waarvan wij als mens een ‘kind’ zijn. De monade blijft altijd op zijn eigen spirituele gebied, maar projecteert bij iedere incarnatie een straal of invloedssfeer naar een lager bewustzijnsgebied, waar wij ons bestaan in hebben hier op aarde. In verband hiermee werd ook het doel van het leven besproken: de grote reis die we als mens maken om de sluimerende, goddelijke vermogens van de monade die we in essentie zijn, tot activering te brengen en zo van onbewuste godsvonk aan het begin van de grote cyclus, tot geheel zelfbewuste mens te evolueren. We moeten in de menselijke leerschool alle fasen doorlopen totdat we het geheel aan *menselijke* vermogens van de monade tot ontplooiing hebben gebracht. De toevoeging ‘menselijk’ is van belang, omdat dit ons als mens onderscheidt van de andere wezens in de levensgolf, die elk hun eigen specifieke kwaliteiten aan het ontplooiën zijn. Dit ontplooiën van de innerlijke vermogens van de monade kan alleen tijdens het gemanifesteerde leven op aarde, na een periode van rust op de innerlijke gebieden.

Wat zorgt nu voor de impuls om weer tot manifestatie te komen? Naast de wet van wederbelichaming, kwam nu ook de wet van oorzaak en gevolg of karma ter sprake: het is de attractie naar het uiterlijke leven veroorzaakt door karmische werking, die ons keer op keer terug doet keren naar het uiterlijk leven.

We wekken zelf een innerlijke impuls op, door de talloze banden die we aangaan tijdens dit leven op aarde. Hierbij werd de rol van het denken benadrukt — waar we ons denken op richten bepaalt welke attracties we opbouwen, in positieve en negatieve zin: we worden wat we denken.

Wat gebeurt er voor de geboorte?

Vervolgens werd er dieper ingegaan op deze terugkeer naar de uiterlijke gebieden, voorafgaand aan de fysieke geboorte. Voordat de mens incarneert en actief wordt, bevindt hij zich in een spirituele toestand op de innerlijke gebieden: de monade heeft haar straal teruggetrokken. Het is een toestand van gelukzalig-

heid, waarin de spirituele ervaringen van de laatste incarnatie, bestaande uit hogere gedachten en idealen, geassimileerd en verwerkt worden.

Tegen de tijd dat deze ervaringen volledig geassimileerd en verwerkt zijn, ontstaat gaandeweg het verlangen tot hernieuwde activiteit, de ‘dorst naar het uiterlijke leven’ of *Tanhā*. Bij het verlaten van de innerlijke gebieden overziet het reïncarnerende deel de eerder gelegde oorzaken en bijbehorende gevolgen die in het aankomend leven uitgewerkt dienen te worden. Op basis van karmische werking wordt het automatisch tot die omgeving en dát ouderpaar aangetrokken, waar deze oorzaken het best uitgewerkt kunnen worden.

De monade zendt vanuit zichzelf weer een straal uit naar lager liggende gebieden of sferen. Het bouwt op de verschillende gebieden van onze samengesteldheid weer haar voertuigen op, totdat uiteindelijk het fysieke lichaam in de baarmoeder gevormd wordt naar het model van het astrale lichaam dat even ervoor tot stand is gekomen. Gedurende dit hele proces worden alle oude neigingen en gewoonten weer opgepakt zoals ze bij de dood losgelaten waren. Op fysiek gebied worden in rap tempo de stadia doorlopen die we als mens in miljoenen jaren ontplooid hebben. Men kan bij een embryo de stadia van minerale, plantaardige en dierlijke ontwikkeling zeer goed waarnemen.

De fysieke geboorte

Het reïncarnerende deel heeft nu weer ‘nieuwe kleren aangetrokken’ en is er klaar voor om nieuwe ervaringen op te doen en lessen te leren. Maar met de fysieke geboorte zijn we nog niet waar we gebleven waren aan het eind van het vorige leven. Het is slechts een haltepunt in de cyclus van leven en dood.

Na de geboorte start de fase waarin we alle vermogens die we in onze reis naar de uiterlijke wereld weer opgepakt hebben, tot uitdrukking moeten brengen. Zoals het embryo een versnelde herhaling van de uiterlijke vormen van onze achterliggende evolutiefasen laat zien, doorloopt de baby, peuter, kleuter, het jonge kind en later de puber versneld de innerlijke ontwikkeling die hij als mens achter zich heeft.

Het is pas bij volwassenheid dat we weer aanbeland zijn bij waar we vorig leven gebleven waren en we de geboorte werkelijk volledig kunnen noemen.

Het zelfstandig denken ontwaakt weer

Gisteren hebben we u een ongebruikelijke kijk voorgehouden op kinderen en hun ontwikkeling. We gaan namelijk niet uit van een kind als een onbeschreven blad, maar omdat we uitgaan van *reïncarnatie* kunnen we kinderen beschouwen als oud-collega's, met een eigen opgebouwd karakter en ontwikkelde kwaliteiten, alleen nog niet ingewerkt in deze nieuwe baan, deze nieuwe incarnatie. Alles wat deze collega in vorige levens heeft ontwikkeld wordt in de periode die wij de jeugd noemen, opnieuw doorlopen en naar buiten gebracht, we noemen dat: *recapitulatie*.

Dit is een cyclisch proces dat ook in het groot plaatsvindt; als mensheid leren we die goddelijke kern die we in essentie zijn, steeds beter uit te drukken, door telkens opnieuw gebruik te maken van stoffelijke instrumenten. We zien dat het bewustzijn zich eerst in het instrument *in*wikkelt of *inv*lueert, het zich eigen maakt; en door ervaringen op te doen en die te verwerken, zich *ont*wikkelt of *evolueert*. Waarmee het instrument, dat zich nu gaat *in*wikkelen, zich naar de achtergrond begeeft. Het zijn twee aspecten van een en hetzelfde proces.

Het reïncarnerende deel van ieder menselijk wezen wikkelt zich vanaf de geboorte in, in de persona, de tijdelijke rol of het voertuig in dit ene leven, om zich vanaf een bepaald moment te gaan ontwikkelen. Het is één proces, waarin je twee aspecten kunt onderscheiden. Het recapituleren, dus dat opnieuw in- en uitwikkelen van eigenschappen tijdens de jeugd, verloopt in be-

paalde cycli of fasen die elk hun eigen mogelijkheden en gevoeligheden hebben.

In de lezingen van gisteren zijn deze principes en de eerste fasen van de jeugd beschreven; ten eerste de fase waarin het hoogste aspect, het eenheidsbesef, zich als het ware uitdrukt in het fysieke lichaam; dit is de geboorte en de periode daarna. Dan de fase waarin het geweten, het besef van harmonie en verbondenheid, zich inwortelde in het gevoel, de emoties en instinctieve reacties. We spreken dan grofweg van de periode tot en met de kleuterleeftijd. In feite is er veel overlap tussen de verschillende fasen, en verlopen ze bij ieder kind wat anders.

We hebben besproken dat wij mensen, door onze huidige gerichtheid op de uiterlijke wereld, vaak alleen oog hebben voor het instrument, de persona, en ons minder bewust zijn van het bewustzijn of het reïncarnerende deel erachter. We zien het schattige baby'tje, met het eerste lachje, en later de eerste woordjes en stapjes, en beseffen vaak niet dat we te maken hebben met een volwaardig menselijk wezen, een in essentie goddelijk wezen, dat zich alleen nog niet helemaal kan uitdrukken.

Deze lezing gaat over de fase van het basisschoolkind; we gaan in op de volgende vragen:

- Welke kwaliteiten worden in deze fase gerecapituleerd?
- Hoe kunnen we deze bij kinderen herkennen?
- Hoe kunnen opvoeders hun kind begeleiden?

In deze basisschoolfase komen er twee elementen sterker naar voren: intellect of denken, en vitaliteit. In het Sanskrit: Manas en Prāna. Het denken *involveert*, weeft zich in, en de vitaliteit evolueert, *ontwikkelt* zich (zie schema op blz. 14).

Het denkende bewustzijn

Wat is denken eigenlijk? Als bewustzijn bestaat uit waarnemen, uit bewust zijn, dan is denken een bepaald soort waarnemen: het waarnemen van gedachten. Het denken onderscheidt ons mensen van de lagere natuurrijken. Hoewel we in die natuurrijken beslist een zekere intelligentie kunnen waarnemen, is dit niet het denken dat ons mensen kenmerkt: in staat zijn bewust te reflecteren, afstand te nemen van een situatie en ons dus ook van onszelf als denker bewust te zijn. Wij kunnen begrippen vormen, redeneren, analyseren en we kunnen logische conclusies trekken op basis van uitgangspunten.

Ieder wezen heeft een mate van vrije wil, maar bij een denkend, zelfbewust wezen krijgt dit een heel nieuwe dimensie. Door het denken ontstaat het vermogen om handelingen en de mogelijke gevolgen daarvan te overzien, en ook het vermogen om het bewustzijn te richten. En met deze vrijheid ontstaat natuurlijk ook een veel grotere verantwoordelijkheid.

Aangezien een gedachte voorafgaat aan een handeling, herhaalde handelingen een gewoonte vormen, en gewoonten samen een karakter vormen, maakt de aard van de gedachten alles uit voor de aard van het karakter.

Wat is denken?

- Waarnemen van gedachten
- Zelf-bewustzijn: kunnen reflecteren, afstand nemen
- Vrije wil en dus verantwoordelijkheid
- Gedachte > handeling > gewoonte > karakter

Hoe we denken is de basis voor ons handelen, en ook voor hoe we ons voelen. Het bepaalt onze keuzes en wat we voor waar aannemen. In die zin bepaalt het zelfs wat we wel en niet waarnemen.

Al die denkvermogens samen en hun gerichtheid be-

palen hoe het gezin, de groep, de klas, de samenleving, de wereld eruitziet.

Het hogere denken als een goddelijk vuur — Mānasaputra's

Zoals eerder is besproken, is de jeugd van een mens een recapitulatie van in vorige levens opgebouwde kwaliteiten. Tegelijk kun je er de recapitulatie van de ontwikkeling van de hele mensheid in herkennen. En onze mensheid is, hoe kan het ook anders in de grenzenloosheid, slechts een fase, een klas of trede in een grotere leerschool.

Er is een fase geweest in de ontwikkeling van de mensheid waarin het denken van de mensheid werd geholpen om actief te worden. Onze oudere Broeders, zeg maar van de volgende klas, in oosterse tradities ook wel Mānasaputra's of Zonen van het Denkvermogen genoemd, hebben toen het vuur van het denken in ons ontstoken, zoals je met de ene kaars de andere aansteekt. Deze voor ons goddelijke wezens deden dit omdat het denken en dus het zelfbewustzijn aan de mensheid de mogelijkheid geeft om haar eigen evolutie, de ontwikkeling en uitdrukking van die innerlijke goddelijke kern, te versnellen. Het gaat veel verder dan intellect alleen; het denken is de poort naar Zelf-bewustzijn, naar het zelf-bewust (in plaats van instinctief) ervaren van de innerlijke mens, de inwonende god.⁽¹⁾

Het denken kunnen we dus zien als een goddelijk vuur. In essentie gaat het hier om de hogere Manas, het hogere denkvermogen, dat erop gericht is om voorbij de uiterlijke, vergankelijke wereld te kijken en het wat, het waarom en het hoe erachter te zien.

Wat is het hogere denken?

- De bovenpersoonlijke, onvergankelijke denkaspecten
- Zelfbewust ervaren van de hogere natuur, de innerlijke god
- Opvoeders zouden moeten helpen het vuur van het hogere denken te ontsteken

Het gaat dus niet om het 'koude', berekenende intellect, maar om intellect dat wordt geïnspireerd door

Buddhi, het besef van verbanden en samenhang, en Ātman, het eenheidsbesef.

Zoals de Mānasaputra's ons hielpen om ons denken wakker te maken, zo zouden wij, als ouders, opvoeders, leraren, eigenlijk de hele samenleving, kinderen moeten helpen om dat innerlijke vermogen, dat hogere denken te laten ontwaken en gebruiken.

Verwondering

Hoe kunnen we nu bij kinderen zien dat dat hogere, zelfstandige denken ontwaakt?

Kinderen doen pogingen om datgene wat in hen leeft in gedachten te kleden. Het besef van eenheid en harmonie en het onderscheidingsvermogen dat in de vorige fasen is gekoesterd, komt in hun bewustzijn naar voren in de vorm van *verwondering*, ze stellen vragen. Vragen over goed en kwaad, over hoe alles in de natuur in elkaar zit, wat leven is, of dingen die je niet kan zien ook bestaan.

Juist in de vragen en de redeneringen van het kind herkennen we het zelfstandig denken. Bijvoorbeeld: Mam, wie ben ik nou echt; degene die ik op school ben, of degene die ik thuis ben? Wat is de natuur eigenlijk, bestaat er iets dat niet natuur is? Kan er iets bestaan dat je niet kan zien, horen, ruiken of proeven? Naast de waarom-vragen, komen er ook hoe-vragen bij; er ontstaat een soort wetenschappelijke mentaliteit, een nieuw soort interesse in de omringende wereld, compleet met experimenten en *onderzoek*: hoe werkt het allemaal? Wat bestaat er allemaal?

Er is een grote interesse in de natuur, er wordt verzameld, geclassificeerd, hobby's ontstaan, interesses ontwikkelen zich. Microscopen en telescopen ontsluiten onbekende werelden. Ook ontstaat de notie: meten is weten. Het kind beseft dat je door zelf te onderzoeken dingen kunt ontdekken, nieuwe kennis kunt opdoen.

Vitaliteit

Gelijktijdig met de *involutie* van het zelfstandig intellectueel denken *ontwikkelt* het vitaliteitsaspect zich in deze fase. Hieronder verstaan we de levenskracht, of energie die nodig is voor activiteiten. Activiteiten, op elk niveau, vereisen een mate van vitaliteit. Of het nu gaat om het fysieke bewegen of om het denken; dat kan ook (te) vitaal of juist traag zijn. We kunnen vitaliteit in het dagelijks leven vooral herkennen als

het de overhand heeft: 'doen om het doen', doen zonder na te denken.

Op een gemiddeld schoolplein zien we in de pauze een overvloed aan vitaliteit: er wordt gerend, geklommen, touwtje gesprongen, tikkertje gespeeld. Bij jongere kinderen heeft dit nog niet zoveel structuur, maar naarmate kinderen ouder worden zie je dat die fysieke vitaliteit gericht wordt, meer geordend. De spelregels worden ingewikkelder, er komt meer tactiek en strategie bij kijken.

Herkennen van het hogere denken bij het kind

- Verwondering
Vragen naar het wat, waarom en hoe van de dingen
- Onderzoek
Wetenschappelijke mentaliteit – zelf actief onderzoeken

Door de samenwerking van denken en vitaliteit gaat er een nieuwe wereld open voor het kind. Hij kan namelijk steeds meer uitvoeren van wat hij, vaak samen met anderen, bedenkt. Hij gaat hutten bouwen, eigen werelden creëren, vaak met schatten en al, avonturen worden tot in detail uitgewerkt. Telkens zien we hier het denken en de verbeeldingskracht vooruitlopen. Het bedenken van mogelijkheden en het kunnen uitvoeren ervan geeft een besef van vrijheid.

De vitaliteit, beheerst door het denken, maakt gymnastiek, sport en dans mogelijk, en het leren bespelen van een muziekinstrument. De vitaliteit wordt dan gebruikt om *gericht* iets te doen, ze wordt als het ware gekanaliseerd door het denkvermogen.

Dualiteit in het denken

Dat het zelfstandig denken opnieuw ontwaakt, heeft ook een andere kant. Het denken, het daarmee gepaard gaande zelfbewustzijn en de toegenomen vrijheid en het ontwakende onderscheidingsvermogen, kunnen ook ontaarden in een gevoel van *afgescheidenheid*. Het onderscheid tussen 'ik' en 'de ander' gaat spelen. In combinatie met de zich ontwikkelende vitaliteit en voorliefde voor het meten van dingen kan het leiden tot prestatiedrang en *elkaar* de maat nemen, tot beter

willen zijn dan de ander. De persona, het instrument, wil zijn stempel drukken, zich laten gelden, vindt zichzelf belangrijker dan een ander en kan zich niet inleven. Het bewustzijn identificeert zich dan met het uiterlijke, met de rol die hij in dit leven speelt, in plaats van met de acteur achter die tijdelijke rol.

Dit kan leiden tot ruzie, het gevoel te willen overheersen, gebruik van dwang en buitensluiting. De gerichtheid op de eigen persoonlijkheid kan ook leiden tot onzekerheid en zelfmedelijden.

Ons bewustzijn kan zich door middel van het denken zowel op de uiterlijke, vergankelijke, schijnbaar uit losse onderdelen bestaande wereld, als op de innerlijke, samenhangende werkelijkheid richten. Het kan zich door het denken identificeren met de tijdelijke persona, of met de kracht erachter, die in essentie grenzenloos is. In het denken kunnen we zoals gezegd een onvergankelijk aspect, de hogere Manas herkennen, maar dus ook een *vergankelijk* aspect, de lagere of persoonlijke Manas.

Net zoals het in de Natuur vanzelfsprekend is dat het hogere het lagere helpt, en dat niets zich ook maar kan manifesteren, laat staan ontwikkelen, zonder samenwerking met andere wezens, zo is het vanzelfsprekend dat een kind anderen nodig heeft om het hogere denken te laten ontwaken. De samenleving, de school, en natuurlijk in eerste instantie de ouders of opvoeders helpen het kind door het hogere denken te stimuleren en te leren gebruiken.

We hebben gisteren gezien dat in de Rāja-Yoga opvoeding al vanaf het allereerste begin aandacht wordt besteed aan de dualiteit in het menselijk wezen. Het kind leert spelenderwijs dat innerlijke zaken als mededogen, gelijkwaardigheid, samenwerking en eenheid belangrijker en werkelijker zijn dan persoonlijke, uiterlijke verschillen. Het eenheidsbesef en het intuïtieve besef van harmonie worden door de opvoeders aangesproken, terwijl de instrumentele kant (het lichaam, de gevoelens en instincten) in overeenstemming daarmee wordt opgebouwd, zo zagen we.

Ook als het zelfstandig denken weer actief wordt, kunnen opvoeders het onvergankelijke aspect aanspreken, naar buiten leiden, terwijl het voertuiglijke aspect, in dit geval de vitaliteit, in harmonie daarmee wordt gevormd en opgebouwd. Zodat kinderen zo veel mogelijk de wind mee hebben als ze hun denkvermogen

verder gaan ontwikkelen in de puberteit en de (jonge) volwassenheid. Hoe kunnen we dat doen?

Door eropuit te gaan, de natuur in, of naar een museum of toneelstuk, ontstaan er vragen en ontdek je nieuwe dingen om over na te denken. Dingen zien er soms al heel anders uit als je ze anders bekijkt, bijvoorbeeld door een vergrootglas. En kennismaken met andere gewoonten, culturen en religies breidt de horizon verder uit.

Vaak leveren heldenverhalen, waarin de held avonturen beleeft en moeilijkheden overwint, veel stof tot nadenken op. Voor jongere kinderen kunnen dit ook sprookjes en verhalen over dieren zijn. Het verhaal van het leven van Gautama de Buddha kan ook goed worden gebruikt om het hogere denken te prikkelen.

Rāja-Yoga opvoeding

- Naar buiten geleiden van het reïncarnerende, onvergankelijke deel
- Helpen opbouwen van de eenmalige persona, het instrument

Stimuleren van de hogere denkaspecten: educatie

Het kind heeft in feite alles al in zich, het heeft eenheidsbesef, is bewust van samenhang en verbanden, heeft onderscheidingsvermogen. Het moet alleen nog leren dit als het ware in gedachten te kleden. Vandaar dat wij met Plato zeggen: leren is herinneren.⁽²⁾ Als we ervan uitgaan dat het hoogste in ieder mens aanwezig is, kunnen we daarop een beroep doen en bij elk vraagstuk vanuit een zo ruim, universeel en edel mogelijke visie vertrekken. Dit wordt ook wel de deductieve of platoonse methode genoemd. In de vorm van een gesprek of dialoog kunnen we proberen om deze meest ruime en edele visie naar voren te halen en van daaruit het vraagstuk benaderen.

Bijvoorbeeld, het meisje dat aan haar moeder vroeg wie ze nou echt is, hoe ze op school is of hoe ze thuis is, stelde deze vraag omdat ze een bepaalde ervaring heeft: ze merkt dat ze zich thuis heel anders gedraagt dan op school. Omdat ze tegelijk wéét dat zij toch echt een en dezelfde mens is, komt de vraag: wie ben ik nou echt? Het is dus een heel goede vraag, die nader onderzoek verdient.

Dan kunt u *samen* op onderzoek. U gaat de vraag universeler maken en de kern van het probleem zoeken: wat is een mens eigenlijk? U stimuleert uw kind om een zo edel en universeel mogelijk beeld te vormen van de mens. Van daaruit vertrekt u en gaat u op zoek naar wat het kind heeft ervaren. U probeert bij verschillende mogelijke antwoorden de veronderstellingen waarop ze gebaseerd zijn te vinden, en vergelijkt deze met dit meest universele beeld.

Het kind krijgt hiermee de kans om in zichzelf te zoeken naar antwoorden op zijn vraag; u hoeft alleen maar vragen te stellen, en misschien eens iets samen te vatten of een suggestie te doen. Alles op zijn niveau en in woorden die het kind begrijpt natuurlijk. En een definitief en alomvattend antwoord hoeft u niet te verwachten, aangezien er altijd meer inzicht mogelijk is. Maar het kind ervaart wel dat het als een gelijkwaardige gesprekspartner wordt gezien, en dat het vrijuit mag proberen de innerlijke kennis te formuleren. Het leert logisch te redeneren vanuit uitgangspunten, bedenken *waarom* het iets vindt. Zo ontstaat een zelfstandige, onderzoekende houding.

Voor een vruchtbaar gesprek moeten de opvoeders die hogere denkaspecten zelf natuurlijk ook enigszins tot activiteit hebben gebracht, en er is veel liefde, begrip, geduld en behoorlijk wat zelfkennis voor nodig om een kind hierin te begeleiden. Een goede richtlijn hier is het inzicht van Socrates, dat je niet moet *menen* dat je iets weet als je het niet weet, het gaat hier immers om de kern van de zaak. Een *open mind* is nodig, en de moed om de eigen mening te onderzoeken.

Het is zeker niet zo dat het zelfstandig denken alleen gestimuleerd kan worden door gesprekken. Ook uit het beoefenen van een sport kan een kind veel leren; niet alleen door het inzicht en de discipline die bij het sporten komen kijken, maar ook door het samenwerken met je teamgenoten, ongeacht of dat je vrienden zijn of niet, en het nemen van verantwoordelijkheid in de sportvereniging. En dat geldt natuurlijk ook voor het bespelen van een instrument in een band of orkest, en voor het opvoeren van een toneelstuk. Ook in de thuissituatie is het belangrijk dat het kind de kans krijgt om verantwoordelijkheid in een groter geheel te dragen.

Een goed gesprek ontstaat vaak *juist* terwijl je samen iets aan het *doen* bent: fietsen, wandelen, klusjes in de

tuin, eten klaarmaken. Tegelijk leert u het kind goed kennen, ontdekt u waar zijn interesses en kwaliteiten liggen, en kunt u daaraan tegemoetkomen (eventueel door hulptroepen in te schakelen, bijvoorbeeld een muziekleraar) of zo nodig bijsturen.

Als zowel het kind als de opvoeder beseft dat het kind alles in zichzelf heeft, als het kind weet dat alles deel uitmaakt van dat Grenzenloze, als hij leert logisch te redeneren, dan kan hij niet anders concluderen uit die eenheidsgedachte dan dat elk wezen gelijkwaardig is, en dat een ander mens dus wezenlijk dezelfde mogelijkheden en problemen heeft. Mededogen, inlevingsvermogen en hulpvaardigheid zijn dan logische eigenschappen.

Kortom, door als opvoeder het hogere denken in het reïncarnerende deel aan te spreken, leren kinderen te vertrouwen op hun hoger Zelf; ze krijgen Zelf-vertrouwen. Ze ervaren dat ze innerlijke toetsstenen hebben. Dit maakt van hen zelfstandige onderzoekers met karakterkracht, die altijd in staat blijven tot verwondering en dus steeds openstaan voor nieuwe ontdekkingen.

Rāja-Yoga opvoeding

Stimuleren van de hogere denkaspecten, het ware karakter naar buiten geleiden

- uitgaan van innerlijk aanwezige wijsheid
- deductief denken: vanuit het hoogste inzicht redeneren
- leren samenwerken
- de kans geven om verantwoordelijkheid te dragen

Referenties

1. G. de Purucker, 'The Child mirrors the Race'. Opgenomen in *Studies in Occult Philosophy*. Theosophical University Press, Pasadena 1973, blz. 125-128.
2. Zie bijvoorbeeld: Plato, *Menon*, 81a – 86c, waarin Socrates demonstreert dat een ongeschoolde slaaf meetkundige kennis in zich heeft.

Rāja-Yoga: inspiratie voor elk onderwijs

Vrienden, in deze tweede lezing over het schoolkind willen we de nadruk leggen op een aspect van dit onderwerp wat ons zeer na aan het hart ligt. Anja de Jong zette in haar lezing over het schoolkind vooral de thuissituatie centraal; de ondertitel van mijn lezing zegt het al: hulp aan leraren binnen *elk* schoolsysteem. Al een aantal jaren houden wij lezingen over de Rāja-Yoga educatie, ook in Amerika. Daar zagen wij dat leraren het zwaar hebben. Wij zagen dit in de achterbuurten van Amerika, maar in Nederland geldt hetzelfde. Vooral leraren op openbare scholen, met het minste geld, met de minste begeleiding, met alle leerlingen die ergens anders niet worden toegelaten. Die druk op het personeel om van kinderen mensen te maken, heeft ons aan het denken gezet, en is dan ook een van de redenen waarom wij dit symposium georganiseerd hebben.

Wat is op dit moment de situatie van leraren, met name de leraren van schoolkinderen tussen de zes en twaalf jaar, die pas begonnen zijn zelfstandig te denken? Deze leraren krijgen een pakket aan overheids-eisen voorgeschoteld, een aantal doelen, een aantal toetsen – zoals verplichte rekentoetsen – om de kinderen tot grotere prestaties te laten komen. Ook wordt het aantal leerlingen per klas kunstmatig hoog gehouden, zo hoog dat persoonlijke begeleiding nauwelijks mogelijk is. Verder legt de schooldirectie aan leraren eisen op om te zorgen dat er zoveel mogelijk kinderen slagen. Want

hoe groter het percentage geslaagde leerlingen, hoe hoger de school scoort en hoe meer ouders hun kinderen opgeven, dus hoe meer subsidie de school ontvangt. Wij hoorden dat het aantal leerlingen in Nederland daalt, zodat scholen elkaar beconcurreren om leerlingen te werven.

En tenslotte is er de administratieve druk op de leraar. Door de vele onderwijsvernieuwingen van de laatste jaren moeten zij, naast hun werk in de klas, vele uren extra administratief werk doen, rapporten schrijven, enzovoort.

Maar het is niet een taak van de leraar de kinderen te laten voldoen aan de soms rigide eisen van overheid en schoolbestuur, maar om ze MENSEN te laten worden, ZICHZELF te laten worden, zelfstandige denkers, onderzoekers, die een situatie of de aangeboden kennis kunnen toetsen aan hun eigen hogere inzichten, die ze in hun schooljaren weer gaan ‘herinneren’ zoals Plato zei (“leren is herinneren”).

Hoe kun je als leraar op deze taakverzwarende reageren?

Leraren voelen zich vaak slachtoffer van het systeem, waardoor zij hun idealisme verliezen. Ze geven het op om aan alle eisen te voldoen, en zijn daardoor niet meer in staat het belangrijkste wat zij de kinderen te bieden hebben, namelijk ‘liefde voor leren’, te geven. Dit is een houding die wij vanuit de Rāja-Yoga principes niet toejuichen. En het is ook helemaal niet nodig

hiervoor te kiezen. Want niemand is slachtoffer van het leven, helemaal niemand. Wij hebben allemaal de innerlijke kracht iets aan een situatie te doen.

Als leraar kun je dat op drie manieren. Ten eerste dien je jezelf uit de slachtofferrol wakker te schudden, jezelf te leren kennen, je te verdiepen in je eigen kracht. Daarvoor is dit symposium ook bedoeld, namelijk dat u uw eigen talenten en vermogens en diepgang leert ontdekken.

Ten tweede is het zo dat u die nieuwe visie op uzelf, op kinderen, op ouders, op opvoeden, in uw klas kunt gaan toepassen.

De leden van onze werkgroep die in het onderwijs zitten, reageerden hierop wat gereserveerd. “Je zult maar op een conventionele school werken. Dan zit je directie er echt niet op te wachten dat je over reïncarnatie begint.”

Maar zo werkt het niet. Je moet niet over die nieuwe visie van het kind als reïncarnerende mens *praten*; je moet je visie inbedden in dat wat je al doet, op een natuurlijke manier, zonder enige zendingsdrang om over reïncarnatie te praten. Je kunt in *elk* onderwijssysteem, op iedere school, het innerlijk deel van het kind aanspreken, zijn eenheidsbesef, zijn geweten, zijn grootse ideeën die vlak onder het oppervlak al aanwezig zijn en zich een weg naar buiten trachten te banen. Werken vanuit die visie brengt de vreugde in het werk weer terug, schept een band met de kinderen en hun ouders, en zet alle overheidsdruk op het tweede plan.

En dan is er nog een derde manier. Dat is een principe van waaruit wij in onze theosofische organisatie altijd werken: ‘houd je aan de wet, tot je hem zelf veranderd hebt’. Als je het niet eens bent met de manier waarop de overheid werkt, met de wetten, met de eisen en verplichtingen die er gesteld worden, dan moet je een deel van je leven inzetten om die wetten te veranderen. Dan moet je ervoor gaan. Dan moet je ook werkelijk in contact met de overheid treden, individueel of in een groep, of in welke vorm dan ook.

Als u in het onderwijs werkzaam bent en de ideeën die u tijdens ons symposium hoort, u aanspreken, nodigen wij u uit met ons mee te werken om deze visie voor te leggen aan overheid en vakgenoten. In een vorm

die in elk onderwijssysteem kan worden toegepast, waarbij van niemand gevraagd wordt eerst Theosoof te worden. De overheid staat op dit moment open voor nieuwe ideeën en heeft zelfs onlangs in een brief van staatssecretaris Dekker om reacties gevraagd.⁽¹⁾ Verdiept u zich eerst in deze nieuwe visie van Rāja-Yoga educatie tijdens onze workshops, en daarna horen wij graag van u.

Drie grondgedachten

Op welke drie belangrijke principes is die nieuwe visie op onderwijs gebaseerd? Drie hoofdgedachten om mee naar huis te nemen en te overdenken, waardoor u uzelf als opvoeder kunt terugvinden.

De eerste grondgedachte is het feit dat *alles leeft*. Volgens Marcus Aurelius is het universum één groots levend organisme. Alles leeft, dode materie bestaat niet. Ik vergeet nooit mijn scheikundelessen, waar een onderscheid werd gemaakt tussen anorganische scheikunde en organische scheikunde. De ene tak hield zich bezig met dode materie, de andere met levende materie. Wat een jammerlijke manier om het bewustzijn van een kind te vernauwen. Alsof een kristal niet zou leven. Iedere bewerker van metalen, van mineralen, van edelstenen en halfedelstenen weet wel beter. Ook is men al jaren bezig te zoeken naar leven in het heelal. En men zoekt dan naar koolstofverbindingen, die men ‘de basis van leven’ noemt. Alsof de andere elementen niet zouden leven. Wie naar hemellichamen kijkt, ziet de voertuigen, de lichamen, van levende bewustzijnen.

Nee, alles leeft, werkelijk alles. Alles waarmee u in aanraking komt, leeft. De aarde, de sterren, de atomen in uw lichaam. Als u de kinderen in uw klas zo om zich heen leert kijken, zullen ze zich veel eerder verantwoordelijk voelen voor hun omgeving.

De volgende grondgedachte is, dat *elk* levend wezen, geen enkel wezen uitgezonderd, alle mogelijkheden van de kosmos in zich heeft. Een hond heeft dat, een god heeft dat, een zandkorrel heeft dat — alles heeft alles in zich. Geen wezen is minderwaardig aan een ander. Ook een leerling heeft dat, hoe onbeholpen ze soms ook lijken te zijn. In elke leerling zitten alle mogelijkheden. Als u deze gedachte doordenkt en u doet dat een aantal jaren, dan wordt het steeds eenvoudiger

uw leerlingen te inspireren.

De derde grondgedachte is de dualiteit. Binnen de eenheid is alle leven tweevoudig: alles heeft een uiterlijke vorm en een innerlijke bewustzijnskant. Elk levend wezen heeft dit. En het innerlijke bewustzijn is oorzaak en leider van de uiterlijke vorm. Deze derde grondgedachte is gisteren uitgebreid besproken. In de workshops hebben we uitgebreid geoefend de innerlijke kant van het kind te herkennen. En dit herkennen van de innerlijke kant is de basis van alle zelfkennis en dus ook mensenkennis. Het is de beste educatie die u uw leerlingen kunt geven: in en achter de dingen te leren zien. Te leren onderscheiden wat *werkelijk* belangrijk is in het leven.

Drie grondgedachten, die uw werk een andere dimensie kunnen geven.

Drie theosofische grondgedachten

- Alles leeft
- Alle levende wezens hebben alle mogelijkheden van de kosmos in zich
- Alle levende wezens hebben een innerlijke en een uiterlijke kant, waarbij de innerlijke kant de uiterlijke kant leidt

Een nieuwe visie, een nieuw schooljaar

Een nieuw schooljaar begint, een nieuwe klas met dertig nieuwe kopjes: kinderen van zes à zeven jaar. Lukt het u nu om door de uiterlijke vorm heen te zien, om dertig oude collega's uit vorige incarnaties te zien? Oude vrienden, die naar u opkijken voor steun en begeleiding, om dat wat zij in vorige levens geleerd hebben weer kort te herhalen, en daarna weer verder te kunnen groeien.

Waar staat het schoolkind in dat herhalingsproces? U hoorde het al in onze vorige lezingen. Het nieuwe instrument, de nieuwe persoonlijkheid groeide fase voor fase vanaf de conceptie. Het reïncarnerende deel, de eigenlijke mens, wortelde zich fase voor fase in die persoonlijkheid.

Tijdens de eerste maanden en jaren maakte het hoogste, goddelijke deel van de reïncarnerende mens contact met het prille lichaampje. Het eenheidsbesef, de basis van mededogen, maakte toen contact, zodat het zich

in latere levensfasen actief zou kunnen ontplooiën. Tijdens de peuter- en kleuterfase maakte het geestelijke, buddhische of wijsheids-deel van de reïncarnerende mens contact met de nog prille, instinctief reagerende persoonlijkheid. En dat wijsheids-deel is wat wij het geweten noemen.

Nu gaat in de schoolkind-fase het derde aspect van ons als reïncarnerende mens contact maken met onze groeiende persoonlijkheid. Alle universele, tijdloze, hogere gedachten en idealen, die wij in onze vorige incarnaties hebben gedacht en gekoesterd, maken weer contact. Wij hebben ze na de dood met ons meegenomen, en nu krijgen zij weer de kans om zich door de jonge persoonlijkheid een weg naar buiten te banen. En deze universele gedachten moeten de leidraad worden voor de kleinmenselijke, alledaagse gedachten die het schoolkind al denkt.

Wij omschrijven deze periode als de periode waarin het kind *zelfstandig* gaat denken. Zelfstandig denken is het vermogen om alle kennis die op je afkomt in het leven, te toetsen aan de eigen universele ideeën, ontplooid in vorige incarnaties.

En daar ligt uw taak als leraar. Om alle feiten en feitjes die een kind dient te leren (landsgrenzen, tafels van vermenigvuldiging, enzovoort) in een groter perspectief te zetten (vreedzaam naast elkaar leven, samen delen, enzovoort). U moet zorgen dat die universele idealen die het reïncarnerende kind allang in zich heeft, weer ontwakken.

Hoe kunt u die twee soorten gedachten van elkaar onderscheiden? Dat is niet moeilijk. Grofweg gezegd zijn alledaagse gedachten die gedachten die een vorm hebben (huis, auto, maan, roos, vis). En zoals de Buddha zei, alle samengestelde dingen zijn vergankelijk, horen bij uw vergankelijk deel, en worden bij de dood achtergelaten.

Universele gedachten zijn gedachten die geen vorm hebben. Neemt u bijvoorbeeld het begrip 'vriendschap'. Kunt u vriendschap omschrijven in vormen? Nee, elke vorm die u eraan geeft, beperkt het eigenlijke begrip. Vriendschap is altijd meer. Hetzelfde geldt voor begrippen als liefde, eerlijkheid, rechtvaardigheid. Deze begrippen zijn meer een visie dan een vorm. En die visies neemt u met u mee als u sterft. Die visies nemen kinderen mee vanuit hun vorige levens, en die moet

u in hen wakker zien te roepen.

Juist omdat het schoolkind zelfstandig kan denken, kan redeneren, ligt in deze fase de nadruk van de educatie op het KARAKTER.

EDUCATIE

Hoe in Point Loma de karaktergroei van het schoolkind werd gestimuleerd

De Rāja-Yoga opvoeding zoals Katherine Tingley en Gottfried de Purucker die toepasten in Point Loma, kende daarvoor onnoemelijk veel manieren. Om u te helpen hebben wij er hier vijf verzameld. Vijf tips waarmee u uw lessen ongemerkt op een hoger plan kunt brengen. Deze tips op zich zeggen niet veel; het is het 'waarom' van deze tips die u op weg helpt.

1. In Point Loma kende men geen beloning of straf

Waarom niet? Omdat het in de Point Loma leefgemeenschap een natuurlijke vanzelfsprekendheid was dat iedereen, jong en oud, ook de ouders, ook de leraar, zijn best deed. En wat normaal is, hoeft u niet te belonen. U belooft zichzelf toch ook niet omdat u 's ochtends wakker wordt? Uw persoonlijkheid wenst beloond te worden, uw reïncarnerende deel doet de dingen simpelweg omdat het nodig is.

En wat als een leerling niet aan bepaalde eisen kan voldoen? Heeft straffen dan zin? Er zijn twee redenen waarom een kind niet kan voldoen aan de eisen. Ten eerste omdat hem dat niet lukt, hoewel hij zijn best doet. Zo'n kind heeft absoluut niets aan straffen of onvoldoendes, maar aan ondersteuning, aan extra aandacht om de dingen beter te begrijpen. Want begrip is de sleutel tot zelfstandig denken.

En de leerlingen die wel de capaciteiten hebben maar eenvoudig hun best niet doen, zijn ook niet gebaat bij onvoldoendes en straffen. Zij missen namelijk ook iets: een van de belangrijkste dingen in de Rāja-Yoga opvoeding, *liefde voor leren*, liefde om jezelf *van binnenuit* te ontplooiën, en de daaruit voortvloeiende concentratiekracht. Zij moeten worden geïnspireerd door *uw* eigen liefde voor leren, uw eigen vreugde om *bij* te leren.

Een voorbeeld hiervan? In onze organisatie houden wij lezingen en studies. Waarmee inspireer je nu als spreker de bezoekers van de lezing? Niet door wat je al

weet. Wat je vorig jaar geleerd hebt, inspireert vandaag niet. Je kunt dus nooit een lezing van drie jaar geleden uit de kast pakken en denken: ik houd hem nog maar eens. U als bezoeker komt na zulke lezingen niet meer terug omdat ze absoluut niet inspireren, hoe interessant ze ook zijn. Je inspireert als theosofisch spreker alleen maar door dat wat je zelf, hard werkend, de laatste maanden hebt *bij* geleerd. Dat inspireert, omdat die gedachten bezielend zijn.

Zo werkt het ook bij u als leraar. Als u zegt: "O, ik krijg weer groep drie. Wat deed ik ook alweer in groep drie? Laat ik dat maar weer uit de kast halen", zult u niet inspireren. Omdat u niet heeft bijgeleerd. Dit is een tip vanuit de Rāja-Yoga opvoeding bij slechte werkprestaties en gebrek aan inzet van uw leerlingen. En het werkt feilloos. U voedt uw leerlingen met uw eigen levensbloed, en een routinueuze leraar heeft niets aan voedsel te bieden.

2. In Point Loma kende men geen competitie

Waarom geen competitie? Omdat de leerling moet leren begrijpen dat hij zo goed is als hij is, en dat het er niet toe doet of een ander beter of slechter is. Iedereen is even waardevol in de groep. Competitie in de klas is een uiterst slechte manier om de leerling evenwichtig in het leven te leren staan. Veel mensen met een burn-out of een depressie hebben dat deels gekregen doordat ze zich voortdurend spiegelde aan anderen. Nee, het kind moet zich bewust worden van zijn *innerlijke* kracht: wat kan ik, heb ik dat ook gepresteerd, of kan ik dat morgen beter doen? U moet het kind *naar binnen* leiden, en niet naar iedereen om hem heen die beter of slechter is dan hij.

Die mentaliteitsverandering kunt u als leraar ongemerkt in uw klas invoeren. Opnieuw een hint vanuit de Rāja-Yoga opvoeding. Bij het principe 'niet straffen of belonen' staat de verantwoordelijkheid voor het *eigen* werk centraal. Bij het principe 'geen competitie' staat de *groeps* verantwoordelijkheid centraal.

Hoe kunt u dat groepsbesef in het karakter van uw leerlingen stimuleren? U kunt aan het begin van het schooljaar met uw klas afspreken: 'deze klas gaat aan het eind van het jaar als één geheel over, niemand blijft achter, en daar gaan we allemaal aan werken. Dat is onze trots.'

Dat houdt in, dat niet alleen de sterkere leerlingen

de zwakkere helpen, zoals in het Montessori systeem, maar dat *alle* leerlingen, ook de middelmatige en ook de zwakkere hun bijdrage leveren om de klas als klas over te laten gaan. Groepsverantwoordelijkheid in plaats van competitie, dat is de basisoefening om het mededogen in uw leerlingen te laten ontluiken. Waarvoor ze later, op welke plek in de maatschappelijke rangorde dan ook, steunpilaren in plaats van leuners zullen worden.

Begrijpt u nu waarom ik herhaaldelijk in mijn lezingen kritiek heb op de schijnbaar onschuldige wedstrijdprogramma's van RTL? Of het nu koken, zingen of dansen is, altijd moeten er mensen afvallen. Blijvers en afvallers hangen dan om elkaars nek om afscheid te nemen, en een week later zijn ze elkaar al vergeten en vechten ze verder. Vreselijk, wat dit met het karakter van spelers én kijkers doet. Het is, in termen van mededogen, anti-mens zijn. Nee, in de Rāja-Yoga opvoeding is het de trots van de groep om *met elkaar* eindstreep te bereiken, gezamenlijk door te groeien. Ziet u dat u als leraar uw lessen naar een hoger plan kunt brengen zonder het schoolsysteem waarbinnen u werkt geweld aan te doen?

3. Nadruk niet op sterke punten maar op zwakke punten van de leerling

Katherine Tingley gaf leerlingen altijd opdrachten in die dingen waar ze *niet* goed in waren. De Rāja-Yoga opvoeding is een harmonische opvoeding, waarin alle vermogens van het kind zich evenwichtig kunnen ontplooiën. In ons huidige onderwijs geldt precies het tegengestelde. Een kind wordt geacht te kiezen voor een vakkenpakket waar hij goed in is. Wie slecht is in Frans, laat Frans vallen. Wie goed is in wiskunde, kiest voor het B-pakket.

In Point Loma liet men geen vakken vallen, maar werden *alle* vakken gevolgd, en werd altijd extra aandacht gegeven aan de vakken waar men minder goed in was. Waarom? Uitgaande van reïncarnatie is dit een vanzelfsprekende werkwijze. Want als men de vakken waar men nu zwak in is, niet extra oefent, komt men in een volgend leven *nóg* zwakker aan de start. Zo ontstaat elk volgend leven een steeds grotere onbalans. Katherine Tingley hanteerde dit principe niet alleen voor schoolvakken, maar ook voor karaktereigenschappen in het algemeen. Zo kregen de verlegenen

vaak hoofdrollen in uitvoeringen, en kregen de opvallenden vaak belangrijke verantwoordelijkheden. En iedereen zong mee in het koor, ook degenen die op onze scholen in Nederland dat niet hoeven 'omdat ze vals zingen'. Zij deed dit omdat een evenwichtige karakterontplooiing van het kind een investering in zijn volgende incarnaties is. Zij kweekte *universele* mensen, geen specialisten.

4. Geen leerlingen maar onderzoekers

De schooljaren zijn niet bedoeld om een hoeveelheid lesstof in de kinderen te duwen: feiten omtrent het uiterlijke leven, waarmee ze later hun uiterlijke brood kunnen verdienen. Dat is waar het in het huidige onderwijs hoofdzakelijk om draait.

Nee, het schoolkind heeft nu het vermogen tot redeneren, tot observeren, tot naar binnen keren om te zien of iets waar is, het vermogen om de eigen toetsstenen uit vorige levens, universele gedachten, idealen, te gebruiken.

De taak van een leraar is dus: maak van leerlingen *onderzoekers*, die getraind worden om zelfstandig te onderzoeken of de aangeboden kennis juist is.

Dat vergt wat van de leraar, om de lesstof aan te bieden in de vorm van onderzoek. Niet zeggen: "zo is het", maar "kijk of het klopt, en zo ja, *waarom* het klopt". En om de nu bekende wetenschappelijke feiten te presenteren als 'zover zijn we op dit moment gekomen met ons onderzoek, maar het is jullie taak, als wetenschappers van de toekomst, om met dat onderzoek door te gaan en meer te ontdekken'.

Laat ze, net als Newton, de zwaartekracht leren herkennen door appels te laten vallen, of de wet van Archimedes door een badkuip te gebruiken. Het vergt vindingrijkheid van u, maar het is de moeite waard. Leer ze bij een probleem boven zichzelf uit te stijgen en een situatie te doordenken, tot de essentie van het probleem te komen, en van daaruit stap voor stap de uiterlijke schijn door te prikken en tot blijvend begrip en oplossingen te komen. Daarmee worden de oude abstracte visies uit vorige levens weer wakker geroepen. Daag ze uit, vragen te stellen. En bij voorkeur niet aan u als leraar, maar aan zichzelf, en beter nog, *in* zichzelf. Jaar na jaar ziet u dan de oude vrije denkers van vorige levens weer terugkomen. En vrije denkers durven schijnbaar vaststaande feiten zelf te toetsen.

Zo stelde Joop Smits, een van onze sprekers, aan de bekende natuurkundige en kosmoloog Stephen Hawking de vraag: “Is de lichtsnelheid altijd constant?” Hawking werd duidelijk in verlegenheid gebracht, omdat zijn hele theorie staat op het feit dat de lichtsnelheid constant is. Na lang nadenken was zijn antwoord aan Joop: “By definition”, met andere woorden, ‘we hebben afgesproken dat het zo is, maar zekerheid hebben we niet’. En dan is het aan de jeugd van nu, de wetenschappers van de toekomst, om grote waarheden te vinden dan de nu gangbare theorieën die op menselijke afspraken zijn gebaseerd.

Ik heb les gehad in natuurkunde van iemand, die natuurkunde gaf en ook met behulp van ballonnen baanbrekend onderzoek deed in de hogere lagen van de atmosfeer. Later is hij naar Amerika gegaan en een belangrijke pionier geworden in de radioastronomie. Ik weet één ding: natuurkundeles was super, het was een avontuur, omdat ik een leraar had die zelf verder keek en meer wilde ontdekken. Als u *dat* uw kinderen kunt meegeven, is dat goud.

5. Leren ‘in natura’

Tenslotte de vijfde tip om de karaktergroei van uw leerlingen te stimuleren. Momenteel krijgen leerlingen de lesstof aangeboden via boeken, via internet. Maar het echte leren gebeurt in direct contact met levende wezens. In Point Loma had men ’s morgens les uit boeken en ’s middags in de natuur: kweken van groenten, de woestijn in om de planten en dieren te ontdekken. ’s Avonds naar de sterrenhemel kijken, met zelf-gebouwde telescopen.

U kunt dat ook. Elke stad heeft wel een park en een sloot, die krioelen van leven. Overal zijn musea over geschiedenis, over andere volkeren en religies, muziektheaters met uitvoeringen voor kinderen. En u hoeft maar omhoog te kijken om de kinderen de planeten te leren ontdekken, Jupiter en Venus, en de sterren en nevels te leren zien, Orion, Sirius, de Poolster waar onze draaiende aarde zich op richt. Pas dan gaat de lesstof voor ze leven en zal het een deel van hun leven worden.

Armzalige voorbeelden hiervan waren mijn scheikundeleraar, die ons gymnasiasten meenam op een excursie naar de Coca-Cola fabriek in Rotterdam. Na zes jaar Plato sta je naar een rij flesjes frisdrank te kijken. En

een middelbare school in Nederland die zijn leerlingen meenam naar een fabriek voor kogelwerende vesten. Positieve voorbeelden zijn recente initiatieven van scholen om pioniers in hun vakgebied te vragen een college of practicum op lagere school niveau te komen houden. En bijvoorbeeld ESA, het Europees ruimtevaartcentrum in Noordwijk, dat jonge leerlingen uitdaagt om alle informatie die de ESA satellieten nu geven, te gebruiken om het milieu te beschermen.

Dit waren enkele Rāja-Yoga educatie-tips waarmee u het denken en vooral het karakter van uw leerlingen kunt ontwakken en versterken. Nu volgt een aantal instructie-tips: manieren om van de verplichte lesstof, die u nu eenmaal *moet* geven, levende en bezielde lesstof te maken.

EDUCATIE = stimuleren karakterkracht

- In Point Loma kende men geen beloning of straf
- In Point Loma kende men geen competitie
- Nadruk niet op sterke punten maar op zwakke punten van de leerling
- Geen leerlingen maar onderzoekers
- Leren ‘in natura’

INSTRUCTIE

Een nieuwe visie op oude lesstof

In het begin van mijn lezing heb ik de gedachten die men denkt verdeeld in twee soorten: de universele ideeën die een mens meeneemt na de dood; en de alledaagse, concrete gedachten die een vorm hebben (huis, boom, enzovoort) en die men bij het sterven achterlaat.

De Rāja-Yoga educatie is erop gericht, die vorm-loze universele ideeën weer uit het kind naar buiten te leiden. De Rāja-Yoga *instructie* is erop gericht de bij het sterven achtergelaten concrete gedachten weer naar het kind toe te leiden. Deze laatste soort gedachten moeten kinderen verplicht tot zich nemen, omdat zij er later hun brood mee moeten verdienen.

Hoe kunt u deze lesstof bezielen, zodat lesgeven voor u én het kind een plezier wordt, waarvan u nimmer een burn-out kunt krijgen? Bezielde lesgeven is een kwestie

van visie. Daarom gaf ik u eerder de drie theosofische visies, die ik hier herhaal:

- Alles leeft
- Alle levende wezens hebben alle mogelijkheden van de kosmos in zich
- Alle levende wezens hebben een innerlijke en een uiterlijke kant, waarbij de innerlijke kant de uiterlijke kant leidt.

Als u als leraar vanuit deze visie kijkt, ziet u een oneindigheid aan leven, aan levende wezens, die allemaal hún specifieke kosmische eigenschappen ontwikkeld hebben, en daarom schijnbaar van elkaar verschillen. Maar dat is maar schijn, in hun hart zijn ze allemaal gelijk. Al die ontelbare levende wezens vormen een ladder, een levensladder, waarbij elk wezen op een sport staat. Als hij in een reeks van reïncarnaties weer een kosmische eigenschap ontwikkeld heeft, stijgt hij een sport op die ladder. En zo'n groep levende wezens die samen op één sport van die ladder staan, noemen wij een natuurrijk. Zo stijgen de volmaakte wezens in het plantenrijk naar het dierenrijk, en de volmaakte wezens in het dierenrijk stijgen een sport naar het mensenrijk, enzovoort. Hier ziet u het prachtige beeld van één onafgebroken stoet van steeds groeiende, steeds hoger stijgende levende wezens.

De aarde kent tien natuurrijken. Vier daarvan heeft iedereen op school geleerd: het mineralenrijk, het plantenrijk, dierenrijk en mensenrijk. Maar onder het mineralenrijk zijn er nog drie natuurrijken, de rijken van de elementalen. De alchemisten noemden ze al. Deze drie rijken zouden wij meer de energierijken willen noemen: nog niet zo vast van vorm, meer merkbaar als energieën, krachten. En boven het mensenrijk zijn er nog drie rijken, die we bij gebrek aan een beter woord godenrijken noemen. Omdat het woord 'god' al zo vaak is misbruikt, kunnen we ze beter omschrijven als wezens die in bewustzijn verder zijn ontwikkeld dan wij mensen. Ze zijn dus ons stadium van 'denkers' ontstegen. Het woord 'buddha's' omschrijft het misschien beter.

Uw lessen en de natuurrijken

Als u vanuit deze visie op het leven naar uw verplichte lesstof kijkt, zal er totaal nieuw inzicht ontstaan in uw taak als leraar. Dan blijkt uw volledige lesaanbod

niets anders te zijn dan het omschrijven van de eigenschappen en gewoonten van de wezens in één van deze tien natuurrijken. Vanuit die visie kunt u de leerlingen verantwoordelijkheid bijbrengen voor al die wezens, omdat ze ooit in de verre toekomst allemaal mensen zullen worden, en daarom de ruimte moeten krijgen zich harmonisch te ontwikkelen.

Laten we ze op de rij af bekijken.

In uw natuurkundelessen behandelt u de elementalenrijken: de energieën en krachten, de wetten van de mechanica, de elektriciteit, het licht, enzovoort. Scheikunde behandelt het mineralenrijk. Van zwavel tot goud, van kwartsiet tot diamant. Het is eigenlijk 'de kennis van de levende wezens die nu bezig zijn kristallen te vormen, of via vulkanen uit de aarde naar buiten komen'. Organiseert u eens een schoolreis naar IJsland, daar ziet u voor uw ogen het mineralenrijk geboren worden. Adembenemend. Een documentaire van *National Geographic* over IJsland is natuurlijk ook goed.

Biologie houdt zich bezig met het plantenrijk en het dierenrijk. Ziet u de oude misvatting? Bios betekent leven. Men zag dus de planten en dieren als leven, en de mineralen niet.

Vanuit uw nieuwe visie van de levensladder zal de nadruk van uw biologielessen niet liggen op de indeling van beide rijken in vormen: bomen met vijflobbige bladeren, de geleedpotigen, de amfibieën, enzovoort. Hun vorm is minder belangrijk dan hun karakter, hun sociaal gedrag. Belangrijker is het, de kinderen hun eigen verantwoordelijkheid hierin te leren. Om bijvoorbeeld een levend wezen dat zich nu incarneert in de vorm van een boom, de ruimte te geven om in een reeks van incarnaties het 'boom-zijn' te perfectioneren. Om niet achteloos hele diersoorten in enkele jaren door mensenhand uit te laten sterven, maar ze de gelegenheid te geven volmaking als dier te bereiken. Hoe kunnen ze anders doorgroeien naar het mensenrijk? Dat is de diepere reden achter dierenbescherming: het dier in alle vrijheid dier te laten zijn, een koe niet op stal maar mét haar kalf in kuddes, kanaries in bomen in plaats van in kooien. Kinderen begrijpen dit onmiddellijk, van nature.

Uw lessen en het mensenrijk

Uw nieuwe visie op het leven zal een heel andere in-

Lessen per natuurrijk

Drie rijken van elementalen	Natuurkunde
Mineralenrijk	Scheikunde
Plantenrijk	} Biologie
Dierenrijk	
Mensenrijk	Geschiedenis
	Aardrijkskunde
	Concrete gedachten: Taal, Rekenen, Techniek
	Abstracte gedachten: Literatuur, Wiskunde, Filosofie
Drie 'goden'rijken	'Spirituele' educatie en instructie

vulling geven aan de lessen die met mensen te maken hebben. Allereerst aardrijkskunde en geschiedenis. Als u uitgaat van het feit dat beschavingen, culturen, bestaan uit groepen reïncarnerende mensen, die telkens gezamenlijk incarneren, ergens op deze aardbol, dan worden uw lessen een avontuur. U volgt de vroegere beschavingen in Klein-Azië en rond de Middellandse Zee naar het huidige West-Europa en de oostkust van Amerika. U volgt de buddhistische beschaving naar het Westen, 2.000 jaar geleden naar de Essenen, en momenteel naar West-Europa en vooral de westkust van Amerika. En in de huidige conflicten tussen Islam en Christendom herkent u de vele, vele oorlogen tussen het Griekse en Perzische rijk.

Maar in uw lessen zullen niet de topografie, de veroveraars, de veldslagen centraal staan, maar de bijdragen van die culturen aan de bewustwording van de mensheid. Meer Plato en minder Alexander de Grote; meer Echnaton en minder Ramses II en III; meer Willem de Zwijger en minder Piet Hein, meer Goethe en minder Napoleon. Kenneth Morris heeft in Point Loma lesboeken geschreven in deze stijl, die een bron van inspiratie voor u kunnen zijn.

En dan uw lessen, niet over mensen, maar over de 'kinderen' van mensen, namelijk de ideeën en gedachten. Ik heb ze al eerder genoemd: de concrete gedachten vindt u terug in de vakken taal, rekenen en techniek. De universele, abstracte gedachten vindt u terug in de vakken literatuur, wiskunde, filosofie. Bedenkt u wel, dat het Rāja-Yoga onderwijs *beide* kanten, het concrete én het abstracte denken, in alle kinderen versterkte. Deze indeling is voor u zo helder, daar hoef ik niets aan toe te voegen.

Uw lessen en de drie natuurrijken hoger dan het mensenrijk

Spirituele instructie

Hoe passen de wezens die verder ontwikkeld zijn dan de mens in uw lessen? Allereerst zijn daar die *wezens zelf*, de grootse bewustzijn waarbinnen wij mensen onze evolutie doormaken. Wij zijn, volgens vele oude religies, een deel van de aarde, wij zijn 'zonen van de zon', wij zijn 'kinderen van de sterren'. Wij 'leven, bewegen en zijn' binnen de sfeer van het Melkwegstelsel, en alle wezens binnen het Melkwegstelsel vindt u beschreven in alle religies. Of u ze nu Zeus of Apollo, Vishnu of Brahmā, Odin of Freya, Buddha's of Dhyāni-Chohans noemt, ze behoren allemaal tot die hogere natuurrijken. Alle verhalen over deze wezens, die in alle religies te vinden zijn, hebben een diepe betekenis. Vervolgens is er de *wijsheid*, die door deze verder gevorderde wezens aan ons is doorgegeven. Daar is moeilijk over te praten in een wereld waar iedereen zijn eigen levensopvatting heeft. Wat is nu de universele, om zo te zeggen, overkoepelende gedachte? Dat is dat elke religie, elke filosofie een verwoording is van hetzelfde — van universele, goddelijke kennis.

En tenslotte zijn er de *menselijke vertegenwoordigers* van deze verder gevorderden, en dat zijn de Wijzen, stichters van religies, leraren in scholen: Plato, Lao-tse, Gautama de Buddha, Krishna, Jezus. *Plus* de geschreven erfenis die zij hebben nagelaten.

Deze wijsheid uit al deze religies is onderdeel van uw 'spirituele' instructie aan uw klas. Zodat zij met het grootste gemak minstens stukken uit het *Nieuwe Testament*, de *Hart Sutra*, de *Bhagavad-Gītā*, de *Tao Teh King*, enzovoort, kunnen lezen en – op hun

niveau – begrijpen. Ze lazen dit immers al eerder in vorige incarnaties. U haalt er samen met uw leerlingen dezelfde universele wijsheden uit. Ook dezelfde *ethische* wijsheden. Doordat u bijvoorbeeld de Tien Geboden van Mozes legt naast de Bergrede van Jezus en de zeven Verheven Deugden of Pāramitā's van de Buddha. En denkt u niet, dat ze dit te moeilijk zullen vinden. Als u het ontspannen brengt, zullen zij het ontspannen oppakken. Zo kweekt u uw leerlingen tot *universele* mensen, zonder dat zij ook maar één van deze wezens gaan aanbidden.

Als u dit als leraar een hele opgaf vindt, is er altijd Het Theosofisch Genootschap om u op weg te helpen. De studie van de grote religies en filosofieën is een van onze doeleinden, wij doen dit al meer dan honderd jaar. Maakt u van onze ervaring gebruik.

En naast de wijsheid uit alle religies zijn er ook de *uitingen* van die wijsheid, die wij kunst noemen: de bouwkunst, beeldende kunst, muziek, dichtkunst. In het nu zo verwaarloosde vak kunstgeschiedenis leert het kind de goddelijke verhouding, de *proportia divina*, in alle werkelijke kunstuitingen ontdekken. En nog belangrijker is dat het kind al deze kunstuitingen ook zelf beoefent: zelf dichten, schilderen, componeren. Hoewel dit aanspreken van het goddelijke *in jezelf* meer thuishoort onder spirituele educatie.

Spirituele educatie

In tegenstelling tot spirituele instructie, het aanreiken van de ons bekende wereld-Wijsheid, richt u zich bij spirituele educatie op het goddelijke in het kind zelf. Dit is niet in een apart lesvak te vatten. Dit is de atmosfeer waarin u al uw lesvakken geeft.

Katherine Tingley zei dat de Rāja-Yoga opvoeding niet bedoeld is om kinderen te laten uitgroeien tot mensen, maar tot *mededogende* mensen. Voortrekkers voor de hele mensheid, die in staat zijn anderen te inspireren. Voorop staat natuurlijk dat u erkent dat in het kind dit goddelijke aanwezig is, iets waarvan de gemiddelde leraar niet altijd overtuigd is. Katherine Tingley noemde de mens een god in embryo. Dat geeft het precies weer. Men heeft het in zich, het moet alleen geboren worden.

Uw taak is, zoals Socrates dat noemde, de taak van vroedvrouw, om het goddelijke in uw leerlingen geboren te laten worden, *van binnenuit*. Een grote hulp

daarbij zijn de levensverhalen van de Wijzen die ik zojuist noemde: Jezus, Gautama de Buddha, Socrates, Hiawatha, Koning Arthur. Bestudeert u ze met uw leerlingen, en u en zij zullen er een gemeenschappelijk patroon van zelfoverwinning in ontdekken. In deze lezing is er geen tijd daar dieper op in te gaan, maar een aantal ideeën rondom het begrip MEDEDOGEN moet toch genoemd worden.

Allereerst het begrip mededogen zelf, gebaseerd op eenheidsbesef, de ander zien als jezelf. En wat de ander wordt aangedaan, wordt jou aangedaan.

Hieruit volgen:

- Een vanzelfsprekende vergevingsgezindheid
- Een opkomen voor iedereen in de groep
- Je verantwoordelijkheid nemen in de groep
- Uitstijgen boven voor- en tegenspoed van de groep
- Anderen in de groep leiden en inspireren

Dit is waar u uw leerlingen in kunt inspireren, elke les weer. Een praktisch voorbeeld? Als u groepsbesef als iets vanzelfsprekends in uw klas introduceert en alle jaren dat u deze klas lesgeeft handhaaft, hoeft u het klassengedrag niet meer te corrigeren. Dan doen uw leerlingen dat zelf.

Eigenlijk is het de taak van uw leerlingen zelf, de zwakkeren in de klas te beschermen tegen bullying, cyberpesten, klikvorming, wraakacties. Opkomen voor elkaar is een natuurlijke zaak. Dat kunt u ze vanaf dag één leren, vanaf de dag dat u die dertig kopjes zes- à zevenjarigen voor het eerst in uw klas krijgt.

U maakt de karakteradel, die ze in hun vorige incarnatie al hadden, weer wakker, zodat ze in dit leven weer de steunpilaren in hun klas en later in de maatschappij kunnen zijn, die ze vroeger ook waren.

Wij hebben in deze lezing een overzicht proberen te geven van de specifieke bewustzijns-groei van het schoolkind. Van alle mogelijkheden die u als leraar heeft om het karakter van het kind naar buiten te leiden (educatie). We hebben u de grootse visie van de levensladder van natuurrijken laten zien, waardoor alle kennis die u aan hen moet overdragen (instructie), alle vakken die u moet geven, in een totaal ander licht komen te staan. Wij hebben u hopelijk onafhankelijk gemaakt van alle prestatiedruk van buitenaf, waardoor weer ruimte is ontstaan voor *bezielde* lesgeven.

U ziet, u staat er niet alleen voor, voor deze intensieve maar boeiende taak als leraar. De dertig oude collega's in uw klas zijn bereid om met u samen te werken. En bovendien kunt u op Het Theosofisch Genootschap rekenen, op al onze ervaring en kennis van de Rāja-Yoga opvoeding.

Referentie

1. Bron: <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2014/11/17/kamerbrief-over-toekomstgericht-funderend-onderwijs.html>.

Na de lezing van Joke Vermeulen-Piket was er een kort intermezzo waarin kinderen van de bezoekers een liedje van de Point Loma Rāja-Yoga school zongen. Net als in Point Loma destijds hadden de wat oudere kinderen het de jongere geleerd.

De tekst luidde:

*Happy little sunbeams darting through the blue
Even little sunbeams have a work to do
Shining at our brightest we with radiance clad
Help to make the rainbow, make the whole world glad*

Uitkomst workshop zondagochtend

In de workshops werden twee vragen besproken. Hieronder volgt een samenvatting van wat dit aan antwoorden opleverde.

Wat moet je doen als je kind een vraag stelt en je weet het antwoord niet?

In alle workshops kwam naar voren dat je het kind moet stimuleren zelf antwoorden te zoeken. Als je het antwoord niet weet, draai er niet omheen, maar zeg het eerlijk.

Je kunt natuurlijk wel samen op zoek gaan. Denk samen na. Ga in dialoog met elkaar.

Nu zijn er verschillende soorten vragen. De weet-vragen zijn het gemakkelijkst. Zoek naar het antwoord in een encyclopedie of op het internet. Maar er zijn ook diepere vragen. Dat zijn vragen waar het antwoord te vinden is in het reïncarnerende deel. Als opvoeder hoef je dan alleen maar door te vragen, te stimuleren dat het kind het antwoord uit zichzelf opdiept. Misschien krijg je verschillende antwoorden. Dan kan het ook heel leerzaam zijn samen na te denken over welk antwoord nu het meeste waarheid bevat. Als je er samen niet uitkomt, ga dan op zoek naar mensen die wijzer zijn dan jij. Haal anderen erbij.

Sommige vragen zijn niet gemakkelijk te beantwoorden, omdat achter die vraag soms een heel denkbeeld schuilgaat. Een kind bijvoorbeeld vroeg aan zijn moeder: “Mamma, zijn we rijk?” Daar is geen simpel antwoord op te geven. Je kunt wel een gesprek voeren

over armoede en rijkdom: materiële en geestelijke armoede en rijkdom.

Elk kind heeft een motief om een vraag te stellen. Vaak moet je een wedervraag stellen om achter de achtergrond van die vraag te komen. Als een kind de vraag stelt: “Waarom wordt het nacht?”, dan kan de achtergrond zijn dat hij bang in het donker is, maar misschien heeft hij wel een intuïtief idee over de cycliciteit van het leven. Dan kom je natuurlijk tot een heel ander antwoord.

De socratische methode is een goede manier om de vragen te behandelen. Als je bijvoorbeeld op die manier de vraag ‘waarom pesten mensen?’ behandelt, kom je tot een aardig inzicht in de tweevoudigheid van de menselijke natuur. Dan ontdek je dat pesten vaak uit angst voortkomt en ook hoe je die angst kan overwinnen.

Welke onderdelen van de opvoeding en het onderwijs zouden hun waarde verliezen en welke zouden juist in waarde toenemen als de principes uit de Rāja-Yoga opvoeding worden toegepast?

Het onderwijs dat gericht is op de lagere denkaspecten, zou veel minder waarde krijgen. Het klakkeloos kennis overdragen wordt minder belangrijk. Immers, die lagere aspecten neem je niet mee naar een volgend leven. De focus zou veel meer moeten liggen op werkelijk inzicht en eenheidsbeleving. Leer kinderen zelf-

standig te denken. Nu leren de kinderen vaak allerlei feiten en feitjes, die op zich niet onbelangrijk hoeven te zijn, maar vaak alleen betrekking hebben op het uiterlijke leven. Ofwel, het gaat erom meer aandacht te geven aan de lange-termijnvisie in plaats van de korte. Leer kinderen dat de kosmos leeft. Dan ga je heel anders naar de verschijnselen kijken. Dan ontstaat begrip over de onderlinge verbondenheid en wederzijdse afhankelijkheid van alle dingen. Mededogen, broederschap en empathie komen dan vanzelf op de agenda. Dit is dus veel nuttiger dan je op al die verschillende verschijnselen te richten. Leer achter de verschijnselen de eenheid te zien. Doe je dat, dan ga je uit van gelijkwaardigheid.

Er werd lang stilgestaan bij competitie en of je nu wel of niet cijfers moest geven. Als een docent echter vanuit de principes van het Rāja-Yoga opvoedingssysteem werkt, is hij veel beter in staat om te beoordelen of iemand iets beheerst. Docenten moeten goed observeren. Bij het geven van cijfers is er altijd het gevaar dat de een zich beter gaat voelen dan de ander. Je kunt als docent er heel goed achter komen of iemand iets begrepen heeft door te kijken hoe hij het geleerde in de praktijk toepast. Als je 's ochtends de theorie geeft en je gaat 's middags de praktijk in, dan zie je dat meteen. Dus als je 's ochtends hebt geleerd hoe je een plantje plant en 's middags steekt een leerling de takken in de grond terwijl de wortels omhoog wijzen, dan ziet de leraar onmiddellijk dat hij het nog niet begrepen heeft. De praktijk in het onderwijs is dus heel belangrijk. Iemand gaf een voorbeeld hoe een economieleraar bij het onderdeel boekhouden de leerling in gedachten meenam naar een winkel en wat er allemaal bij komt kijken hoe dat reilt en zeilt. Zo ontstond werkelijk begrip.

Verder zouden, als je van Rāja-Yoga uitgaat, een heleboel andere vakken gegeven worden, zoals astronomie. We zouden ook geen specialisten maar generalisten opkweken. Dat heeft een heel groot voordeel, want een wiskundige is een betere wiskundige als hij ook iets weet van talen en van psychologie; en een taalkundige is een betere taalkundige als hij ook de elementaire beginselen van wiskunde kent.

Een ander belangrijk punt is dat altijd het algemeen belang vooropstaat. Het gaat om samenwerking. Als de sfeer in de klas goed is en er wordt uitgegaan van

een totaliteit, dan zou pesten nooit kunnen voorkomen. Pesten is immers een probleem dat alleen maar opgelost kan worden als je van die totaliteit uitgaat. Als je de pestkop en de gepeste van elkaar scheidt, dan lukt het nooit om duurzaam tot een oplossing te komen. Je moet dat met de hele groep doen. De pester kan alleen maar pesten als er een groep is die dat gedooft. Dat zijn de zogenaamde meelopers. In Finland heeft men daar goede resultaten mee geboekt. Denk en handel altijd vanuit de totaliteit. Als je dat consequent doet, zullen de problemen nooit ontstaan. Die totaliteit houdt trouwens niet op bij de muren van het klaslokaal. Ook de buurt, de stad, het land, ja, de hele wereld moet je daarin betrekken. Iedereen kan een bijdrage leveren aan die totaliteit. Dat zou je moeten oefenen in de klas. De moeilijkheden die zich daarbij voordoen, zijn de middelen om te groeien in bewustzijn.

Moet je, zo vroeg iemand zich af, in een klas zwakkere kinderen altijd laten voorgaan. De algemene gedachte was dat degene die ergens goed in is, die dus kwalitatief op een bepaald gebied beter is dan anderen – want er is natuurlijk geen gelijkheid maar wel gelijkwaardigheid – op natuurlijke wijze de kinderen die minder goed zijn, zou moeten inspireren en aanmoedigen. Dat is het idee van Lao-tse: de leider gaat achter het volk. Hij loopt er niet op voor, want dan komt hij los van het peloton en dan heeft hij geen contact meer met zijn medemensen. Hij moet als het ware op de rem gaan staan, zodat hij in staat blijft om die anderen te inspireren.

De gezamenlijkheid is dus heel belangrijk. Dat geldt ook voor het gezin. Ook een alleenstaande ouder moet tijd inruimen om bijvoorbeeld gezamenlijk te eten, zodat de gezinsleden met elkaar kunnen praten. Dat praten is nog belangrijker dan het bord leegeten. Op zulke momenten van de dag komen de belangrijke levensvragen naar boven. Dan heb je de kans om met jouw eigen levensenergie, aandacht en toewijding je kinderen naar binnen te leiden, zodat ze hun eigen antwoorden gaan vinden.

Puberteit: vrije wil en onbeholpen idealisme

Belofte voor de toekomst

In de serie van lezingen tijdens dit tweedaags symposium over de ontwikkeling van de reïncarnerende mens zijn we aanbeland in de fase die we gewoonlijk de puberteit noemen.

Deze laatste fase in de ontwikkeling naar volwassenheid is een tijd van grote uitdagingen, beproevingen en strijd. Voor de puber, maar zeker ook voor zijn ouders en andere bij de opvoeding betrokken mensen. Het zal u bij het luisteren naar onze lezingen deze twee dagen zijn opgevallen dat iedere fase in de ontwikkeling van het kind haar eigen specifieke kenmerken en gedrag heeft. Bij de puberteitsfase zijn de meeste mensen geneigd meestal als eerste te denken aan problemen en conflicten. In groepjes rondhangende jongeren die zich afzetten tegen het gezag van hun ouders en leraren, kritiek hebben op alles, hun grenzen opzoeken. De vrije wil die nadrukkelijk om de hoek komt kijken. Wat mag ik, hoe ver kan ik gaan? Wij zijn van mening dat dit in feite de symptomen zijn van een daarachter werkend kenmerkend proces: namelijk het ontwaken van het idealisme bij de jongens en meisjes van deze leeftijd. Wanneer meer volwassenen dat zouden inzien dan zouden zij misschien anders gaan kijken naar de jeugd van tegenwoordig, meer oog hebben voor de geweldige belofte die jongeren betekenen voor de toekomst. En dat inzicht zal hen dan ongetwijfeld beter in staat stellen de jeugd te begeleiden om zelfstandig een positieve levensvisie op

te bouwen. Want dat is waar het werkelijk om gaat in de puberteitsfase.

Waar komen die idealen vandaan?

Om te kunnen begrijpen waar dat idealisme in de puberteitsfase vandaan komt zoomen wij nog eens in op het recapitulatieproces waarover wij het in dit symposium al vaker met u hebben gehad. Vanaf de geboorte of eigenlijk iets eerder al herhaalt het reïncarnerende kind de verschillende schoolklassen die het in de mensenschool, in de huidige vierde ontwikkelingsronde heeft doorlopen. En zoals wij u eerder hebben uitgelegd wordt steeds één aspect ingewikkeld ... en tegelijk een ander aspect ontwikkeld. Welnu tijdens de puberteit herhaalt de opgroeiende jongere de vierde klas waarbij de nadruk ligt op de ontwikkeling van de begeertekracht. Dat is op zichzelf een neutrale kracht, en feitelijk het vermogen dat nodig is om dingen tot stand te brengen, om te groeien, grotere inzichten op te bouwen en die natuurlijk te realiseren. De begeerte geeft energie aan de in essentie vrije wil van de mens waarover Barend Voorham het tijdens de eerste lezing heeft gehad. Met de vrije wil geef je er een spirituele, onzelfzuchtige of een materiële, zelfzuchtige richting aan.

Je stelt je als doel niet deel te nemen aan de hebzucht in de wereld en koopt voortaan je kleding alleen in tweedehandswinkels. Of je kiest er voor je volgens de laatste mode te kleden en het laat je onverschillig

hoe duur die kleding is, waar het gemaakt werd en door wie.

Kritische fase

De vierde fase, de ontwikkeling van de begeertekracht, is een kritische fase. Het is de meest stoffelijke fase, het keerpunt van stoffelijke ontwikkeling (de Theosofia noemt dit de neergaande boog) naar geestelijke ontwikkeling. Het instrument, de persona is nu zover gereed dat de hogere natuur haar invloed kan laten gelden en in principe in staat moet zijn het keerpunt te nemen. De vierde fase is een periode van innerlijke strijd tegen de verleidingen van de lagere natuur. Het is het moment van zelfstandige ethische keuze. Kiezen we nu bewust voor materiële verlangens, voor ons eigenbelang of doorzien wij de beperkingen daarvan en gebruiken we onze spiritueel gerichte vrije wil en besluiten we te streven naar hogere, nobelere doelen? Deze keuze bepaalt of we de opgaande boog gaan of blijven hangen.

Ziet u nu wat er werkelijk aan de hand is met uw worstelende puber? Zijn Hogere Zelf komt naar voren in deze fase, het laat zijn invloed gelden. Die hogere natuur is zijn onsterfelijk deel gedurende zijn carrière als mens. Het is zijn reïncarnerende deel, de acteur in het levensdrama, zijn gedurende vele levens ontwikkelde hogere, nobele universele gedachten en idealen verbonden met zijn geestelijk en goddelijk deel. Grote ideeën over bijvoorbeeld vrede, rechtvaardigheid, schoonheid, universele broederschap. En die grootse gedachten komen langzaam en geleidelijk bij de puber als herinnering weer boven tezamen met een grote begeertedrang om die idealen te realiseren. Kunt u zich zijn verwarring en strijd nu voorstellen? De onschuld van zijn kindertijd is voorbij. Hij ziet de wereld ineens met andere ogen en dat is schrikken. Want wat hij ziet staat veraf van zijn ideaalbeeld. Huichelarij, geweld, haat, zelfzucht, onrechtvaardigheid, enzovoort. En hij is nog niet ervaren genoeg om daar steeds op een wijze manier mee om te gaan.

Denkt u aan de Moslimjongens en -meisjes die impulsief besluiten om naar Syrië te vertrekken omdat zij denken daar hun islamitisch ideaal te kunnen realiseren. Zij doorzien nog niet wat er werkelijk aan de hand is in dat land en nemen niet het geduld om eerst goed na te denken en raad te vragen bij wijzere mensen.

Het is geen raadsel meer voor u, veronderstellen wij, waar de conflicten vandaan komen en waarom de opgroeiende jeugd zich afzet tegen het heersende gezag, hun ouders vaak als eersten. Het zou eigenlijk verontwaardigend zijn indien dat niet het geval was.

Het idealisme moet in deze fase zijn weg kunnen vinden. En kinderen die thuis geen inspiratie vinden, zoeken het buiten het gezin. Wij zien dat vaak terug in de vorm van een heldenverering. Jongens en meisjes die zich graag vereenzelvigen met idolen uit de muziek, sport of politiek. Maar er zijn er ook die zich helemaal storten in werk voor Greenpeace of Amnesty International.

Of denk eens aan het Pakistaanse meisje Malala dat al op zeer jonge leeftijd met gevaar voor eigen leven het besluit nam zich in te zetten voor de vrijheid van onderwijs voor meisjes.

De beste voorbereiding op de beproevingen van de puberteit

Voor veel ouders is het een schok om ineens te ontdekken dat hun kind veranderd is in een onhandelbare puber. Hoewel men natuurlijk wel bekend is met de heftige problemen waarmee de puberteitsfase vaak gepaard gaat – iedere ouder was immers ooit zelf ook een puber – hebben de meeste ouders zich vooraf nauwelijks verdiept in de specifieke kenmerken van deze fase en in het bijzonder de oorzaken ervan. Daarmee doen zij, vinden wij, zichzelf tekort als opvoeder en begeleider van hun kind. En het kind weet al helemaal niet wat hem overkomt. Het gevaar bestaat dat daardoor verkeerde keuzes worden gemaakt waarvan de negatieve gevolgen de rest van het leven worden ondervonden. Het zetten van een foute tattoo is dan misschien nog een onschuldige voorbeeld.

Het valt de tieners niet te verwijten. Zij zijn niet bekendgemaakt met hun eigen natuur, hebben niet geleerd zichzelf te beheersen. En het moment om als ouder in te grijpen is nu feitelijk te laat, want in de puberteit zijn de ouders meestal de laatste mensen met wie het kind wil praten over zijn beproevingen. Het is niet voor niets dat u ons vandaag en gisteren steeds hebt horen zeggen dat met een Rāja-Yoga opvoeding niet vroeg genoeg begonnen kan worden. Het kind heeft dan al vroeg kennis ontwikkeld over het leven, en weet wat mededogen en broederschap is.

Hij kent de dualiteit van zijn eigen natuur en weet dat hij door gebruik van zijn spiritueel gerichte wil zijn lagere aspecten kan beheersen. En heel belangrijk: hij heeft geleerd zijn hogere natuur te vertrouwen, dat is Zelf-vertrouwen met een hoofdletter Z.

Met een Rāja-Yoga opvoeding heeft het kind zijn denkvermogen ontwikkeld met het vertrouwen dat hij in essentie een goddelijk wezen is en alle kennis al in zich heeft. Leren is herinneren, zei Plato al. En het is toch veel leuker om bij de bestudering van bijvoorbeeld de geschiedenis van beschavingen de werking van universele wetten zoals reïncarnatie, karma en cycliciteit te herkennen, dan droge feiten uit het hoofd te leren? Het kind is met een Rāja-Yoga opvoeding optimaal voorbereid op de beproevingen van de puberteitsfase. Het kind heeft zelfvertrouwen en herkent instinctief het verschil tussen goed en kwaad. Hij weet nee te zeggen tegen de verleidingen die in deze fase op hem afkomen. Zonder misschien dat altijd goed uit te kunnen leggen. Hij voelt zich verbonden met al het andere leven, hetgeen een gevoel van verantwoordelijkheid geeft aan het kind.

En ten slotte, hij weet dat zijn ouders achter hem staan. Zij hebben hem vanaf zijn geboorte, zoals Bouke van den Noort uitgebreid heeft uitgelegd, beschermd tegen negatieve invloeden. Door te zorgen voor een goede mentale sfeer en door het goede voorbeeld te geven hebben ze het fundament gelegd, de bouwstenen aangereikt voor zijn karakter, dat nu zelfstandig tot uitdrukking komt.

Puberteit

- Ontwikkeling begeertekracht, vrije wil: *kritische fase*
- Idealen van vrede, rechtvaardigheid, schoonheid komen als herinnering weer boven ...
- Maar de wereld staat ver af van dat ideaalbeeld
- Zoeken inspiratie in heldenverering

De rol van de ouders tijdens de puberteit van het kind

De rol van de ouders wordt tijdens de puberteitsfase anders. Het kind wil zelfstandig de wereld ontdekken

en een eigen visie daarover opbouwen. Dat vraagt van de ouders een meer terughoudende opstelling. Het kind gaan loslaten, gelegenheid geven nieuwe dingen zelf te ontdekken. Middelbare scholen springen daarop in door werkweken te organiseren. Jongens en meisjes worden op die manier gestimuleerd om zelfstandig activiteiten te ontwikkelen en met elkaar samen te werken.

Is de beschermende rol van de ouders dan uitgespeeld? Integendeel. Zij zijn nog steeds in de buurt om hun zoon of dochter te helpen. Dat zal in deze fase echter steeds meer zijn op basis van gelijkwaardigheid. De nieuwe collega is nu zover gevorderd in zijn opleiding dat hij geen behoefte meer heeft aan iemand die hem de gehele dag op de vingers kijkt. Hij heeft iemand nodig die zo af en toe over zijn schouders meekijkt en met wie hij geregeld kan overleggen over wat er goed gaat en wat beter kan. Een goede gelegenheid is de gezamenlijke maaltijd wanneer de dag besproken wordt, ervaringen worden uitgewisseld, problemen aan de orde komen en oplossingen worden besproken. U kunt hen daarbij wijzen op boeken over de Grote Leraren van de wereld zoals Plato, Gautama de Buddha, Lao-tse, enzovoort, of Gandhi, Mandela, Martin Luther King. Maakt u er een gewoonte van om op een gelijkwaardige wijze met uw zoon of dochter te communiceren, dan bent u niet alleen beter in staat om te helpen wanneer nodig, maar u hebt er ook een vriend of vriendin bij voor de rest van uw leven.

Verder blijft natuurlijk een veilige thuisbasis belangrijk, een thuis waar een harmonieuze sfeer heerst en ouders het voorbeeld zijn. Het ligt het meest voor de hand dat de kinderen van ouders die leven volgens de principes van de Theosofia, dat later zelf ook doen. Een Rāja-Yoga-opvoeding zorgt ervoor dat uw zoon of dochter beter in staat is de strijd van de dualiteit aan te gaan die moet worden gevoerd tijdens de puberteitsfase. Dat wil niet zeggen dat het altijd een eenvoudige opgave is. Er kunnen karmische omstandigheden vanuit vorige levens op tafel komen die het nog flink spannend maken.

En een Koninklijke opvoeding is natuurlijk nog geen garantie voor koningschap met de leiderschapskwaliteiten die daarbij horen. Niet al het materiaal is hetzelfde. Maar een Rāja-Yoga opvoeding zorgt er in ieder geval voor dat de innerlijke, goddelijke glorie die de

kern vormt van ieder mens de meeste kans krijgt om zich te manifesteren en haar invloed uit te oefenen gedurende het leven.

De rol van de ouders

- Loslaten, gelegenheid geven zelf te ontdekken
- Maar ook grenzen stellen
- Relatie steeds meer op basis van gelijkwaardigheid
- Harmonieuze sfeer thuis

Het is nooit te laat

Wij zijn er steeds van uitgegaan dat het kind vanaf de geboorte de begeleiding heeft gekregen die past bij een Rāja-Yoga opvoeding. Dat hebben wij gedaan om u een ideaalbeeld voor te houden. Wij zijn ons er natuurlijk van bewust dat er vandaag onder u ook ouders van teenagers aanwezig zijn die voor het eerst kennismaken met onze ideeën. En misschien nu denken: heb ik mijn kind tekortgedaan en wat kan ik er nog aan doen om hem of haar alsnog wat mee te geven van de levenswijsheid die de Rāja-Yoga opvoeding te bieden heeft?

Tegen die mensen zouden wij willen zeggen, dat vanuit het oogpunt van reïncarnatie het natuurlijk nooit te laat is om nieuw verworven kennis in de praktijk te brengen. Daar kunt u morgen direct al mee aan de slag. Door de ideeën die wij deze twee dagen aan u hebben voorgelegd eens op een rustig moment te bespreken met uw tiener. Wat vindt hij of zij ervan? Wanneer u daarbij laat merken dat u zelf ook nog op zoek bent naar de Waarheid, dan zult u naar onze stellige overtuiging merken dat uw tiener er meer open voor staat dan u misschien nu vermoedt. In het hart van ieder mens brandt immers het verlangen naar een grotere Waarheid en bij jongeren in de puberteit is dat verlangen het grootst.

Kijk door de uitingen van de persoonlijkheid heen, achter het masker van de persona. De ogenschijnlijke verveeldheid, onverschilligheid, afwerende houding. Richt u met uw eigen hogere natuur op het reïncarnerende deel van uw tiener, zijn schatkamer van hogere gedachten, inzichten en idealen. Dat wat hij werkelijk is. Indien u op basis van gelijkwaardigheid en met

vertrouwen in de hogere natuur van uzelf en van uw tiener het gesprek aangaat, dan bereikt u hem ook. Denkt u weer aan het zender-ontvanger principe waarover Bouke van den Noort het had: dat werkt altijd, ook bij pubers.

En laten wij ten slotte niet vergeten dat het opvoeden van een kind ook voor de ouders een leerproces is.

Bijna volwassen

De tiener wordt vervolgens een jongvolwassene. Hij is in zijn recapitulatieproces begonnen aan de vijfde klas van de huidige vierde ontwikkelingsronde. Het intellect dat zich in deze klas ontwikkelt gaat de begeerte geleidelijk beheersen. De bijna-volwassene leert zijn idealen vast te houden, laat zich niet meer zo snel afleiden. Hij weet nog niet wat het leven op zijn weg zal brengen, maar is vastberaden en vol vertrouwen dat hij zijn plicht zal doen tegenover zichzelf, de familie waar hij deel van uitmaakt, zijn land en de gehele wereld. Zijn Rāja-Yoga opvoeding heeft gezorgd voor een perfecte balans tussen al zijn vermogens: fysiek - mentaal - en spiritueel. In één woord samengevat heet dat KARAKTERKRACHT.

Als ouder neemt u afscheid van uw kind, uw nieuwe collega is ingewerkt. U gaat als collega's en vrienden samen verder in het leven. Uw taak als ouder zit erop. Uw kind is volwassen; hij is weer voor wat betreft zijn bewustzijnsontwikkeling daar waar hij was gebleven in het vorige leven. Hij neemt zijn leven definitief in eigen hand en zal daar zelfstandig verder vorm aan gaan geven. Hoe dat verdergaat daar zal Herman C. Vermeulen het in de volgende bijdrage met u over gaan hebben.

Referenties

1. G. de Purucker, 'Lomaland School and the Rāja-Yoga System of Education'. *The Theosophical Forum*, jaargang 2, 15 juni 1931, nummer 10, blz. 206-207.
2. K. Tingley, *The Wine of Life*. Woman's International Theosophical League, Point Loma 1927, blz. 77-79.

Bron: www.blavatskyhouse.org/onlineliterature.

Volwassenheid: en nu zelf verder groeien!

Het ideaalbeeld dat we in dit symposium hebben opgebouwd over de Rāja-Yoga opvoeding van het reïncarnerende kind is heel zinvol. Maar wat als je volwassen bent geworden, als je je incarnatieproces hebt afgerond en gekomen bent op het punt waar je in je vorige incarnatie gebleven was? Dan sta je voor de grote opdracht en uitdaging: *wat ga ik verder doen?*

Hebben we wel of geen perfecte opvoeding gehad?

Als u de ideeën die we u hebben voorgehouden overdenkt, zou u gemakkelijk tot de conclusie kunnen komen: “Ik vind het een prachtig verhaal maar als ik terugkijk op mijn opvoeding, dan moet ik toch concluderen dat ik dat ideaalbeeld in *mijn leven* niet gekend heb. En wat moet ik nu?”

We hebben natuurlijk allemaal respect voor onze ouders, ikzelf ook. Maar als ik terugkijk dan zie ik wel een paar punten waar mijn ouders heel goed of juist heel wat minder goed in zijn geweest. Maar bedenkt u ook dat als je 21 bent geworden, en jezelf volwassen mag noemen, je aan een heel belangrijke fase begint. Onze ontwikkeling van 0 tot 21 jaar was hoofdzakelijk een *recapitulatie*, een korte herhaling van het groeiproces dat we in onze vorige levens al hadden doorgemaakt. Ik zeg ‘hoofdzakelijk’, want als u preciezer kijkt dan ziet u dat er naast het element van recapitulatie ook nieuwe elementen in zaten, omdat we tijdens onze jeugd in aanraking kwamen met nieuwe dingen, en

deze leerden begrijpen – dat liep parallel aan elkaar. En omdat natuurlijk niemand van ons in zijn vorige incarnaties al honderd procent harmonisch ontwikkeld was, verliep die recapitulatie niet volledig harmonisch. Er kwamen gaten in onze ontwikkeling tevoorschijn, gaten die in feite door onze leraren ingevuld moeten worden. Maar hoe dichter we bij de 21 jaar komen, hoe meer onze ontwikkeling *zelf-educatie* wordt, en steeds minder recapitulatie. Er moeten nieuwe elementen worden aangeleerd, en daarom begint het meest serieuze deel van onze incarnatie bij onze volwassenheid.

Wat is je visie op het Leven, wat wil je zijn in het leven?

Als je omstreeks je 21e jaar op het punt bent gekomen waar je in je vorige incarnatie was, sta je voor de vraag: wat ga ik *verder* doen? Welnu, je antwoord daarop wordt in belangrijke mate bepaald door je *levensvisie*, hoe je het leven ziet. Ga je wel of niet uit van het materialisme, dus van het idee dat er alleen stof bestaat? Als die visie dominant is geworden op het moment dat je je volwassenheid bereikt, dan zal je het vermoedelijk als jouw hoofddoel zien om voor jezelf een positie te veroveren in de maatschappij waar je een onderdeel van bent. Dan kun je een heel uiterlijke, materiële visie op het leven ontwikkelen. Voor dat uiterlijke leven doe je dan alle moeite. Bijvoorbeeld voor een redelijke baan en een redelijk inkomen — als je niet al te begeertevol bent ingesteld. Als we het maar goed hebben. Maar

dat is een heel beperkte visie, die alleen maar uitgaat van die uiterlijke wereld.

Hoe anders is het als je uitgaat van een spirituele visie op het leven, waarvan reïncarnatie een onderdeel is. Dan kom je voor de vraag te staan: waar zou ik me op moeten richten, wat moet ik doen tot aan mijn overlijden? Hoe ga ik, in het licht van reïncarnatie, mijn positie in de maatschappij proberen te vinden en mijn partnerschap invullen? Moet ik, buiten de dagelijkse verplichtingen om in mijn onderhoud te voorzien, ook tijd aan andere dingen spenderen? Kortom: wat is dan *belangrijk*?

Die vraag is in de workshops besproken, en toen werden vele waardevolle ideeën en praktijkvoorbeelden naar voren gebracht. Belangrijk is alles wat bijdraagt aan je lerende deel op het niveau van je blijvende kern: alles wat je gewoon kunt meenemen naar volgende incarnaties, wat spiritueel duurzaam is. En dan gaat het erom: kun je deze spirituele visie inderdaad opbrengen? Kortgeleden spraken we met de directeur van een krishnamurti-school. Hij vertelde dat als hij zijn leerlingen op een leeftijd van zo'n 18 jaar aan de maatschappij afleverde, hij moest concluderen dat toch een behoorlijk percentage na verloop van een paar jaar het principe van de school had losgelaten en in niets meer verschilde van al die andere mensen die in de samenleving een positie willen bewerkstelligen. Vraag jezelf eens af: ik heb vanaf nu nog zoveel jaar te gaan, hoe ga ik mijn leven zó invullen dat het van waarde is voor mijn volgende incarnaties? Eén zo'n belangrijk punt zijn de relaties die je aangaat: voldoen die inderdaad aan de Levensverwachting die je hebt – met een hoofdletter geschreven – dus voor de lange termijn, inclusief komende levens? Een ander belangrijk punt is: wat moet ik in de samenleving doen, buiten mijn verplichting om mijn brood te verdienen? Wat moet ik in de rest van mijn tijd doen, zodat ik een goede invulling geef aan het idee 'reïncarnatie is een feit'? Eigenlijk kun je alles wat je doet in dat licht bekijken, en je de vraag stellen: wat kan ik meenemen? Als je dit criterium van spirituele duurzaamheid gebruikt, dan kun je gemakkelijk een lijn trekken door te zeggen: van alle uiterlijke zaken zal weinig mee te nemen zijn. Wat je meeneemt zijn je innerlijke wijsheid, je visies, je kijk op het leven, de lange-termijnrelaties die je met elkaar aangaat, en dat zijn de meer inner-

lijke relaties, waarin je elkaar wederzijds stimuleert om wijsheid op te bouwen en daaraan uitdrukking te geven. Dan kom je tot de conclusie dat heel veel andere zaken niet de moeite waard zijn.

Hoe voed je jezelf op?

Als we nadenken over de educatie van het reïncarnerende kind, en we vragen ons af hoe we de vermogens in jonge mensen – dat hoeven uiteraard niet onze eigen kinderen te zijn – naar buiten kunnen brengen, dan zal het u duidelijk zijn geworden dat dat hand in hand gaat met de staat waarin we zelf verkeren, spiritueel gezien. We kunnen niet iets in anderen 'e-duceren', naar buiten leiden, als we het niet zelf ontwikkeld hebben, of tegelijkertijd in onszelf aan het ontwikkelen zijn. Het hangt dus af van de mate waarin we in staat zijn om onszelf te educeren — om onze eigen innerlijke kwaliteiten naar buiten te halen. We kunnen geen goede educator zijn als we niet in staat zijn om deze processen in onszelf aan te sturen.

Hoe roep je nu bij kinderen het reïncarnerende deel wakker? In de workshops zijn een paar sleutels naar voren gekomen, zoals goede vragen stellen, en samen op onderzoek gaan. Het is helemaal niet erg als je iets niet weet; misschien is het niet-weten van een antwoord wel veel interessanter dan wanneer we het wel weten, want dan kun je laten zien hoe je het te weten kunt komen, dat er informatie en waarheid te vinden is. Het wordt een heel dynamisch proces als we dat gezamenlijk doen en continu met elkaar praten over: wat hebben we aan wat we zojuist hebben gevonden? Is dit het echte antwoord? Kunnen we het in de praktijk als juist ervaren? En wat betekent het voor langere periodes? Oftewel, hoe zit het met de duurzaamheid op het uiterlijke gebied, én op het spirituele gebied? Zo ontstaat een heel intensieve dynamiek. Als u met zo'n levensvisie in de maatschappij staat, zult u uw jonge collega's, de kinderen – én al uw oudere collega's – kunnen inspireren. U kunt dan in feite door uw eigen leven laten zien welke waarden de moeite waard zijn om nagestreefd te worden.

Het is een feit dat Theosofen vaak worden benaderd, niet zozeer vanwege de dingen die ze verkondigen, maar omdat ze in het dagelijks leven een andere houding laten zien ten opzichte van de dingen die in de maatschappij gebeuren. Ze kijken veel meer naar de

achtergrond van de dingen, naar de duurzaamheid op het spirituele gebied. En door dat andere gedrag roepen ze belangstelling op: ze geven dus educatie door hun houding en gedrag. Er bestaat een mooie Engelse uitdrukking voor: *walk your talk*. Oftewel maak waar wat je verkondigt. Dit blijkt een heel sterke factor te zijn. Ik heb het in mijn eigen leven meegemaakt. Toen ik nog vrij jong was, ontmoette ik iemand waar ik uiteindelijk een paar jaar mee zou samenwerken. Die persoon heeft niets anders gedaan dan mij vragen gesteld, zonder antwoorden te geven. Dit heeft me wel een bepaalde weg opgestuurd: de drie jaar die ik met hem heb samengewerkt hebben een enorme invloed gehad op alle keuzen in mijn verdere leven. Achteraf bleken zijn ouders lid van deze organisatie te zijn geweest, oftewel, hij was bekend met de Theosofia, maar hij heeft dat woord Theosofia nooit gebruikt. Hij stelde alleen: nou als je dat en dat interessant vindt, zoek het dan zelf uit!

Wat we duidelijk willen zeggen is: als je in je leven uitgaat van spiritualiteit en reïncarnatie, dan mag je van jezelf een volledig consequente toepassing verwachten. Dat wil natuurlijk niet zeggen dat je niet een mooi boek mag lezen of naar een leuke film mag kijken, of mag genieten van de natuur of plezier kunt hebben in een vakantie. Want dat zijn niet de bepalende dingen. Het gaat om het plaatsen van alle elementen van ons leven in het grote verband.

Wat kan mij helpen bij mijn zelfopvoeding?

Stel, u heeft ontdekt dat alle vermogens in u zitten, dan ligt er deze vraag: wat kan mij helpen in dat proces van zelfeducatie? Dat kunnen zeer verschillende dingen zijn: het kan gaan om de samenwerking met andere mensen, om literatuur die ons een eerste aanzet geeft, of om contact met organisaties die bepaalde inzichten naar voren brengen. Bij alle elementen die we zo voorgehouden krijgen, is het aan ons om na te gaan: welke waarde hebben ze vanuit de reïncarnatiegedachte? Helpen ze me een dieper inzicht op te bouwen?

Er zijn een paar kerngedachten waar u zich aan vast kunt houden. Een van de belangrijkste is: de kennis die u wordt aangeboden mag beslist niet dogmatisch zijn. Het mag niet gebracht worden als 'zo is het en zo moet je het aannemen'. Want dan is het hoogstens instructie. We spraken er al over dat instructie

handig kan zijn om een positie te verwerven in onze samenleving, om te weten hoe je iets praktisch aanpakt. Maar heeft u zich wel eens afgevraagd wat er zou overblijven van onze kennis, als we alle elementen eraf zouden pellen die we als instructie hebben aangenomen? Wat zou er dan overblijven aan echte kennis en diepere inzichten? Ik schat dat makkelijk 70 à 80 procent van onze zogenoemde kennis dan gebaseerd blijkt op *aannames*.

Neem als voorbeeld de zwaartekrachtwetten van Newton. We weten allemaal dat als je iets loslaat, dat het dan valt. Maar wie van u heeft ooit uitgezocht *waarom* dat het valt en met welke snelheid het valt en welke voorwaarden er vervuld moeten zijn om het te laten vallen? Denkt u eens aan het laten vallen van een stukje lood en een veertje. Volgens Newton moeten ze allebei tegelijk op aarde terecht komen, als ze op hetzelfde moment en van dezelfde hoogte zijn losgelaten. Maar als we de proef doen, weet iedereen dat het stukje lood eerder op de aarde terechtkomt dan het veertje.

Heeft Newton dus ongelijk? Nee, maar je moet een aantal andere factoren mee nemen, zoals luchtweerstand en eventuele wind. Of je moet in staat zijn om deze factoren helemaal uit te schakelen.

We krijgen door onze opvoeding en door onze cultuur een heleboel dingen mee die we in eerste instantie aannemen, vanuit het argument 'het zal wel kloppen want velen die er meer verstand van hebben dan ik, zeggen dat het zo is'. Maar u moet zelf op onderzoek uit. U moet erachter zien te komen hoe u iets voor uzelf als juist kunt ervaren. "Nou," zou u kunnen zeggen, "als ik dat met alles moet doen in het dagelijks leven, dan heb ik er een dagtaak aan." Maar daar moet u niet van terugschrikken. We zeggen ook niet dat het erg is als u dingen voorlopig aanneemt. Maar realiseert u zich dan dat u ze heeft aangenomen, want dan heeft u altijd de mogelijkheid om daar later op terug te komen, om het alsnog te onderzoeken. Het is een heel avontuur om dit zelf te ontdekken.

En juist in de periode dat je volwassen bent geworden en in de maatschappij stapt, krijg je een hele hoop dingen als vanzelfsprekend aangeboden: "doe 't nou maar zo, want in onze ervaring is dat het makkelijkst". Wat ik wil zeggen is dat je de onderzoekende houding van een puber, van de puberteit, moet proberen vast

te houden. Op een iets aangamere manier natuurlijk, niet alleen door enkel dwars te liggen, maar door jezelf steeds de vraag te blijven stellen: waarom doe ik dit? En op welke basis doe ik dit nou? Zie ik het zelf als juist of heb ik maar gewoon aangenomen dat dit het beste is voor mij? U weet: elke bank die uw hypotheekkosten uitrekt, weet dat zo te presenteren dat *hijzelf* het voordeligst is. Maar het is toch verstandig om enkele banken te vergelijken en alles zelf na te rekenen.

Zo ziet u dat het hele leven één grote uitdaging tot zelfeducatie is. Ik heb collega's meegemaakt die – hoewel ze in een wetenschappelijk uitdagende omgeving werkten – toch al op hun 40e of 45e jaar tot de conclusie kwamen: nog zoveel jaar en dan ga ik met pensioen, dus waar zal ik mij nog druk over maken, het zal mijn tijd wel duren, enzovoort. Die waren spiritueel al min of meer aan het eind van hun leven. Maar de uitdaging is dat we tot onze laatste ademtocht spiritueel actief blijven en voortdurend proberen te groeien, en dieper door te dringen in de werkingen van de Natuur en het begripen van het Geheel.

Wat u in die afgelopen twee dagen heeft gehoord over het reïncarnerende kind en zijn educatie, kunt u volledig betrekken op uw eigen leven. Ook de periode na ons 21e jaar heeft een aantal cyclische overgangsmomenten. De start van onze 'oudere leeftijd' bijvoorbeeld. U hoorde al spreken over mensen die dan een motor kopen om er heerlijk mee rond te rijden. U kunt natuurlijk ook tot een ander inzicht komen en bijvoorbeeld naar een meer spirituele invulling van uw leven zoeken. Een invulling die u inspireert tot zelfeducatie, zodanig dat u de rest van uw leven innerlijk verder groeit. Dat u heel intensief bezig bent om vanuit de spiritualiteit, vanuit de reïncarnatievisie, relaties op te bouwen, dingen te doen, universaliteit uit te dragen, enzovoort.

Wat bieden wij aan ondersteuning bij uw zelfontplooiing?

U ziet: trachten innerlijk verder te groeien is nog belangrijker dan wat uw ouders voor u gedaan hebben. Dat laatste was uw recapitulatieperiode, toen hebben ze u geholpen weer uit te wikkelen wat u reeds had opgebouwd. Maar op een gegeven moment ben je weer wat je was, en dan ligt de verantwoordelijkheid

helemaal in eigen handen. Dan moet je daar vorm aan geven. De vraag die je dan kunt stellen is: *wat kan de Theosofia mij bieden?*

U hoort, ik zeg niet 'Theosofie', en ik noem ook geen organisatie, maar gebruik de meest spirituele term die er is: Theosofia, 'de wijsheid der goden'. De Theosofia heeft u zeer veel – ik zou zeggen oneindig veel – te bieden, maar het is wel iets wat u niet aan komt waaien. In de Theosofia wordt niets opgedrongen: we leggen geen dogma's op en kennen ook geen regels. U zult die kennis zelf moeten oppakken, moeten beproeven in het dagelijks leven – dus vooral niet geloven. In het beste geval kunt u van enig vertrouwen uitgaan, als u in staat bent om enkele stukjes van die Theosofia in het dagelijkse leven als juist te herkennen. Maar ook dan is er continu de uitdaging om de Theosofia in het dagelijks leven te herkennen en te *leven*, want je bent veel gemotiveerder als je uitgaat van wat je zelf als juist hebt ervaren, dan van wat je is voorgelaten of opgelegd. Om elke belangstellende hiertoe de gelegenheid te geven, bieden we ook in 2015-2016 weer een compleet theosofisch programma aan: zie hiervoor de website www.stichtingisis.org.

De kern van mijn bijdrage is: als je eenmaal volwassen bent, is het grootbrengen van kinderen een enorme verantwoordelijkheid, maar vanaf je 21e tot laten we zeggen je 99e kom je niet alleen kinderen van jezelf tegen: je komt zeer veel mensen tegen die van jou kunnen leren. En daarin zit een enorme uitdaging. Wat bedoel ik daarmee? *Al* onze medemensen zijn in feite onze collega's, collega's uit voorgaande incarnaties. Sommigen zijn wat minder ver gevorderd dan wij. Anderzijds, ten opzichte van anderen die wat verder zijn met het zelf-educeren, zijn wijzelf in feite een kind. Het gaat erom onze balans te vinden in het ontvangen en geven. Als u dat doet, dan heeft u een – vinden wij vanuit de Theosofia – heel prettig en vruchtbaar leven, omdat u zich in een continu proces van spirituele ontwikkeling bevindt. Ik wil niet zeggen dat het zonder uiterlijke problemen zal zijn. Maar het eindresultaat is altijd dat u een stukje meer begrip, een stukje meer ervaring heeft opgebouwd, die u weer kunt doorgeven aan anderen.

Plenaire discussie

Het symposium werd afgesloten met een plenaire discussie tussen de zaal en een uit de sprekers bestaand forum. Er werden stellingen geponeerd, waarop de belangstellenden hun visie konden geven. Daarop reageerde het forum weer. We geven een samenvatting van de discussie.

1. Zonder de leer van reïncarnatie kom je nooit tot een goed opvoedingssysteem

Belangstellende

Ik ben het er niet helemaal mee eens. Ook zonder het besef dat reïncarnatie bestaat, kun je een eind komen met kinderen te motiveren tot een goed leven.

Belangstellende

Maar met het idee van reïncarnatie kun je alles in groter perspectief plaatsen. Je ziet veel beter de consequenties van je eigen acties.

Forum

Ook bij andere opvoedingssystemen wordt wel over de innerlijke mens gesproken. Als je daar dan over doorvraagt, krijg je vaak geen helder antwoord. Wanneer je echter uitgaat van reïncarnatie, weet je dat er in de mens iets is wat meer begrijpt en weet, en dan kun je je ook richten op dat reïncarnerende deel bij degene die je opvoedt. Dus dan gaat het opvoeden een stuk beter.

Belangstellende

Als je van reïncarnatie uitgaat, is er het gevaar dat je te resultaatgericht bezig bent.

Forum

Uw opmerking verbaast me, want andere zienswijzen zijn toch ook resultaatgericht?

Kijk, natuurlijk weten we allemaal diep in ons hart wat er in de wereld moet gebeuren. We hebben allen idealen van vrede en een rechtvaardige wereld. De Theosofia nu biedt de onderliggende kennis. Ze laat zien waarom de dingen zijn zoals ze zijn en waarom het een goede zaak is om naar vrede te streven. Juist als we in het Westen meer begrip zouden hebben van reïncarnatie en karma, zou het logisch zijn te streven naar vrede en rechtvaardigheid, want dan zouden we begrijpen dat alles wat we doen zijn gevolgen heeft. Natuurlijk gebeuren er in het onderwijs een heleboel goede dingen. Wij proberen de onderliggende kennis daaraan toe te voegen. Dat biedt houvast. Als je de achterliggende gedachten vergeet, vervallen de pogingen tot verbetering tot rituelen en voorschriften.

Belangstellende

Wat het voor mij duidelijker zou maken, is als je spreekt over een bovenpersoonlijk opvoedingssysteem. Volgens mij kun je zonder reïncarnatie ook iemand goed opvoeden, maar dan op het materialistische vlak. Terwijl, als je over bovenpersoonlijke opvoeding spreekt,

dan hoort daar reïncarnatie en karma bij. Dat is veel duidelijker.

Forum

U heeft gelijk. Ik denk dat als Socrates deze stelling had onderzocht, hij allereerst zich had afgevraagd wat reïncarnatie is? Dat zou hem heel wat tijd hebben gekost. Dan had hij zich de vraag gesteld: wat is goed? En dan: wat is opvoeden? Dan zou hij uiteindelijk, denk ik, de conclusie hebben getrokken dat een goede opvoeding die is, waarin mensen geleerd wordt te beseffen dat ze integrerende delen van de samenleving zijn en zich als zodanig moeten gedragen.

Belangstellende

We hebben het twee dagen gehad over een ideaal gezin en een ideale school, maar zou het niet goed zijn te beseffen dat niet alles zo ideaal is? Er zijn legio gezinnen die niet in zo'n ideale toestand leven zoals wij die hier presenteren.

Forum

Wij geven het ideaal. We proberen dat zo scherp mogelijk te doen. Natuurlijk weten we dat niet iedereen zich eraan houdt. Wij vinden het zelf ook moeilijk genoeg dat te doen. En uiteraard hebben we respect voor iedereen, ook als die andere opvattingen heeft. We beweren dan ook niet dat mensen die niet van reïncarnatie en karma uitgaan, geen goede burgers zijn of geen ethisch besef hebben.

Wij, bestudeerders van de Theosofia, beschouwen ons in zeker opzicht bevoorrecht, omdat het ethische besef dat ieder heeft – ieder heeft zijn geweten – door de theosofische leringen zo duidelijk als juist wordt uitgelegd. Wij hebben door de studie in de Theosofia een helder beeld gekregen van hoe de opvoeding eruit moet zien. Iedereen kan daar zijn voordeel mee doen. Weet u, je handelt zoals je denkt. Als je de theosofische gedachten begrijpt, ga je ervanuit handelen. Daarom is zo'n heldere visie belangrijk.

2. De wijste mensen moeten de kinderen opvoeden

Belangstellende

Volgens mij werd er in een lezing gezegd dat je zwak-

keren de kans moet geven hun kwaliteiten verder uit te breiden. Ook de wat minder wijze moet toch die ervaring opdoen? Zij moeten toch ook leren hoe je kinderen moet opvoeden?

Forum

Er staat: 'de wijste mensen'; er staat niet: 'de absoluut wijste' mensen. Maar wat vooral belangrijk is, is dat de leraren liefde voor leren moeten hebben en liefde voor hun leerlingen en bovendien: liefde voor de ouders. Ze zouden contact moeten onderhouden met die ouders en hen bij het leerproces moeten betrekken.

Verder is het zo, dat je je moet realiseren dat je een leraar bent ten opzichte van degene die minder ver gevorderd is dan jij, maar ook dat je een leerling bent ten opzichte van de mensen die verder gevorderd zijn dan jij.

Bovendien is het niveau van het leraarschap niet het belangrijkste, maar de methode van het leraarschap, het uitgangspunt, dat zijn essentiële zaken. Een goede leraar, op welk niveau dan ook, moet uit de kinderen halen wat er in hen leeft. Degene die daar het best in is, staat hoog in de hiërarchie, veel hoger dan hij die alleen maar kennis in leerlingen pompt. De werkelijke leraar is een inspirator. Hij stimuleert.

Belangstellende

Als het goed is ontwikkelen de minder wijzen zich voortdurend aan de hand van degene die al een stapje verder staat in die hiërarchie. Ik denk daarom dat je de zogenaamd zwakkere in de positie van de wijzere kunt brengen. Als dat gebeurt, maken ze een groeispurt. Ik beaam de stelling, maar je moet de 'minder wijze' geen kansen tot opvoeden ontnemen.

Forum

Ja, wat is de wijste? We kunnen weer te rade gaan bij Socrates. Over hem werd gezegd dat hij de wijste was van Athene, omdat hij niet meende iets te weten, maar ook echt wist dat hij niets wist. Ofwel, hij wist dat over de kern der dingen veel meer te weten valt dan wat hij ervan wist. Dat is net als bij een ware leraar die voortdurend zoekt naar meer kennis om iets over te dragen, en daarbij zich realiseert hoe weinig hij nog weet. Dit moet je ook zien in het licht van het mededogen: dat je altijd datgene wat je weet, moet inzetten om er anderen mee te helpen.

Belangstellende

Een wijze moet het ook wel kunnen overbrengen. Je kan wel wijs zijn, maar als je het niet uitdraagt, dan kun je beter iemand hebben die minder wijs is, maar het wel kan overbrengen.

Forum

Als wij praten over een wijze, dan is dat voor ons ook iemand die het goed kan overdragen. Als hij het niet kan overdragen, dan heeft hij nog niet geleerd om bepaalde waarheden op een eenvoudige, een buddhische manier te formuleren.

Belangstellende

Hoe zit het dan met ouders? Die hoeven helemaal niet wijs te zijn. Toch moeten ze hun kinderen, die karmisch bij hen horen, opvoeden.

Forum

Opvoeden is een collectief gebeuren. Ouders hebben daar natuurlijk een verplichting in, maar ook grootouders, de familie, de burens en de school. Maar degene die wij aanstellen als professionele opvoeder, moet natuurlijk over een bepaalde bekwaamheid beschikken. Hij moet inzicht hebben, wijs zijn. Hij hoeft niet zozeer intellectueel begaafd te zijn. Daar gaat het niet om. Mensen kunnen intellectueel begaafd zijn, maar ze kunnen ingewikkelde wiskundige formules bijvoorbeeld niet uitleggen. Maar als je wijs bent, sta je boven de stof. Dan benader je de leerstof van binnenuit en kun je het begrip bij het kind aanwakkeren. Dat aanwakkeren noemen we overbrengen. Degenen die dat het best kunnen, zijn dus het wijst en zouden kinderen moeten opvoeden. En daarbij gaat het natuurlijk niet alleen over wiskunde, maar over alle facetten, vooral ook de ethische, van het mens-zijn.

Belangstellende

Dat begrijp ik wel, maar de eerste plek waar de kinderen komen is het gezin. De ouders moeten de kinderen toch opvoeden en beslissingen nemen in de schoolkeuze en zo?

Forum

U vergelijkt twee dingen met elkaar. In de stelling staat 'de wijste'. Dat is degene met de grootste visie.

Daartegenover stelt u een *functie*, namelijk die van ouder. Uitgaande van de stelling heeft dus elke ouder, als hij zijn kinderen goed wil opvoeden, de opdracht wijs te worden. Dat is heel hard werken voor de ouders! Ouderschap geeft verantwoordelijkheid!

Nu moet u zich ook goed realiseren – en daar doelt u ook op, denk ik – dat je karmisch gezien nooit alleen maar door de wederzijdse aantrekkingskracht tussen ouders en kind bij een bepaald gezin geboren wordt. De hele omgeving oefent een aantrekkingskracht uit. Tantes, ooms, burens, vrienden kunnen allen een essentiële rol spelen in de opvoeding. Gelukkig zijn de meeste ouders zo wijs, dat ze weten dat ze niet op alle terreinen even deskundig zijn. Daarom sturen ze kinderen naar school en naar muzieklés, enzovoort. Ze zoeken de beste school. Er zijn maar weinig ouders die zeggen: ik houd mijn kinderen thuis.

Kijk, we zijn allen wijzer dan sommige andere mensen en minder wijs dan weer andere mensen. En als wij wijzer zijn dan anderen – en we zouden de Rāja-Yoga principes toepassen – dan zouden we hen moeten opvoeden, in de zin van inspireren; en die wijzer zijn dan wij, zijn onze opvoeders, die inspireren ons. In *De Stem van de Stilte* van H.P. Blavatsky staat: zoek degene op die nog minder weet dan jij — en vertel hem de wet. Wijsheid is dus relatief.

3. De opstandigheid van de jeugd is toe te juichen

Belangstellende

Ik denk dat opstandigheid in zekere zin toe te juichen is, omdat kinderen dan reageren op de instructie van dingen en daar eigenlijk tegen in opstand komen, omdat ze iets van binnenuit naar buiten willen gaan brengen.

Belangstellende

Anders zou er geen leven in een gezin zijn.

Belangstellende

Mee eens, om de eenvoudige reden dat als er geen opstandigheid van de jeugd zou zijn, er ook geen zelfstandig denken bij de jongelui meer is. Dan zouden ze alles accepteren wat ouderen zeggen en dat is toch het laatste wat we willen.

Belangstellende

We kunnen veel van rebellerende jongeren leren. We handelen gewoonlijk volgens een vast gewoontepatroon. Jongeren geven ons een soort spiegel, zodat we kunnen zien wat misschien veranderd moet worden. Dat zijn dan dingen die wij niet meer zien, omdat we er zo gewend aan zijn.

Belangstellende

Ik zou daaraan willen toevoegen dat het ook ervan afhangt of die opstandigheid acceptabel is. Niet in elk geval is het goed. Je kunt domweg ergens tegen zijn. Je zoekt geen alternatief. En als je een alternatief wordt voorgehouden, ben je er ook tegen. Maar je kunt ook ergens tegen zijn, omdat je in het gareel wordt gedrukt.

Forum

De opstandigheid kan inderdaad verschillende redenen hebben. De opstandigheid waar wij op doelden, komt voort uit het feit dat kinderen, net als volwassenen, naar de woorden van Gandhi, twee vensters hebben: door het ene venster zie je hoe het zou moeten zijn en het andere venster laat zien hoe het is. Als die twee vensters te ver uit elkaar liggen en je hebt nog niet de rust en de middelen om op een rustige manier de ideale situatie te praktiseren, dan krijg je die opstand. En die rebellie is een heel andere dan wanneer je domweg tegen bent en geen verantwoordelijkheid wilt nemen. Ik denk dat de toetssteen van persoonlijk-bovenpersoonlijk precies aangeeft met welke soort van opstandigheid je te maken hebt. Als die voortkomt uit het feit dat de ego van de puber gekwetst wordt, of omdat hij zich in zijn eigen persoonlijke, zelfzuchtige belangen benadeeld voelt, dan is er sprake van een rebelseheid die je inderdaad beter kunt indammen. Maar als die voortkomt uit het feit dat wij, bijvoorbeeld in Europa niet in staat zijn om bootvluchtelingen op te vangen, dan is die boosheid begrijpelijk. Hoe kun je als jongere begrijpen dat Europa, waar ongeveer 400 miljoen mensen wonen, die allen toch relatief gezien welvarend zijn, niet in staat is tien- of twintigduizend vluchtelingen op te vangen. Ik kan me goed voorstellen dat jongeren daar opstandig van worden.

In de lezing over de puberteit werd gesproken van 'onbeholpen idealisme'. Dat idealisme ontplooit zich gedurende de puberteit. Kinderen worden uiterst kri-

tisch tegenover hun ouders als ze met hun onbeholpen idealisme naar hun ouders kijken. Zien ze dat die ouders uitgebluste televisiekijkers zijn, dan kan hun dat dwars gaan zitten en willen ze ertegenin gaan. Maar als de ouders zelf dat idealisme tot een onderdeel van hun leven hebben gemaakt, dan kunnen de kinderen hoogstens zeggen: daar gaan ze weer naar het Blavatskyhuis, maar ze zijn niet opstandig. Ze respecteren hun ouders, ook als ze zelf iets anders doen om hun idealisme vorm te geven.

4. We kunnen tot onze laatste ademtocht blijven leren?

Met deze stelling was de gehele zaal en het forum het hartgrondig eens.

5. Theosofia is voor jong en oud de beste leraar

Er was geen tijd meer om stil te staan bij deze stelling, maar de belangstellenden werd geadviseerd hier zelf over na te denken. Daarbij moet je Theosofia niet zozeer opvatten als een stelsel van leringen die bij een bepaalde organisatie hoort, maar als de wijsheid der Goden, die door jong en oud bestudeerd en toegepast kan worden.

Theosophy for the Young

From: *The Mysteries of the Heart Doctrine*, p. 89-92

A widespread interest in the psychology of childhood is one of the signs of the times. This is only logical. With the gradual breaking down in the minds of men of a blind belief in dogmas, there came a gradual building up of a belief in the doctrine of evolution. If present conditions are the logical outgrowth of the past – for evolution is but the written record of Karma, the inexorable law of cause and effect – then the future will be the child of the present and we can make it what we will. All future evolution, therefore, depends upon how early a true knowledge of life and destiny may come to the generations of men and, naturally, those who realized this came to believe that nothing was of greater importance than the right education of the child. For upon that the future of humanity depends.

Thus the minds of men were ready for Theosophy, the eternal doctrine of the Soul, when it was brought to this Western world twenty-five years ago by Helena P. Blavatsky. She taught us that we are souls, *Souls*, the creators, not the victims, of our own destiny and that all evolution is in our own hands. And to no class did her great heart go out with more compassion than to the misunderstood, mistreated children of the world. These are her own words:

If we had money we would found schools which would turn out something else than reading and writing candidates for starvation. Children should above all be taught self-reliance, love for all men, altruism, mutual charity, and, more than anything else, to think and reason for themselves. We would reduce the purely mechanical work of the memory to an absolute minimum, and devote the time to the development and training of the inner senses, faculties and latent capacities. We would endeavor to deal with each child as a unit, and to educate it so as to produce the most

harmonious and equal unfoldment of its powers, in order that its special aptitudes should find their full natural development. We should aim at creating *free* men and women, free intellectually, free morally, unprejudiced in all respects, and, above all things, *unselfish*. — [*Key to Theosophy*]

Those who live in heart-touch with children are often astonished by the mystical, spiritual character of their earliest questions:

Who am I? Where did I come from and how did I get here? Why don't we see the wind? What makes the grass grow? What does "forever and ever" mean? What makes the flowers and insects die every Autumn and then come back to us every Spring? What is the moon? Where did the stars come from? What is the sun? What is God?

The child of three or four never concerns himself about the style of his garments, or the price of coal, or the last election. His questions force us to believe that this little Pilgrim Soul intuitively divines the nature of the journey before him and therefore asks for *spiritual knowledge*, the only compass that can guide him through it. "The Soul knows what it requires," and it is therefore the most important thing in the world that these early mystic questions of the child be answered rationally.

Why is this important? Because the child is a soul, a warrior, early destined to enter that battle which we call life. Shall that divine Warrior-Soul express itself in the street fight, in business "competition," in "professional jealousy" — the curse of the world of art? Or shall the Warrior do battle with the lower personal nature, that elemental self which is harder to conquer than it is to take a city? It all depends upon the

ideals given to a child during the earliest years of life; and that he looks to us for spiritual, high ideals his questionings clearly indicate. “Give me a child until he is seven,” said Katherine Tingley, “and not all the temptations of the world can move him afterwards, for he will have learned the divinity of his own soul.”

Into battle, then, the Warrior-Soul must go, and what is the armor that will render him invincible? It is a knowledge of what life is, a knowledge of himself, of the duality of his own nature, of the angel and the demon within his own heart, each struggling for mastery; a knowledge of the dual forces he must meet and use and transmute by the alchemy of the spiritual will; a knowledge of his own divinity, *that he is a*

Soul, therefore unconquerable, never to be dominated by anything save the dictates of his own conscience, his own Higher Self. In a word, the armor he needs is Theosophy.

And Katherine Tingley tells us, what the World Teachers have ever told a heedless humanity, that the time for a Warrior to put on his armor is *before* battle, not after. (...) Must the children of the race forever run the same risks, waste their best years, suffer needless pain, squander their energy and time uselessly — all because they enter the battle of life without their spiritual armor?

Gottfried de Purucker

Lomaland School and the Rāja-Yoga System of Education

Extracts from lecture delivered in the Temple of Peace, Point Loma, February 9, 1930⁽¹⁾

Question: “Can you tell us something about the special methods used in the Rāja-Yoga System of Education?”

Of course I can. The Rāja-Yoga System of Education is a system – not founded, not thought out, not originated, but – introduced by Katherine Tingley, my great-hearted Predecessor, whose portrait you see in the Temple this afternoon. The title ‘Rāja-Yoga’ is Sanskrit. It means ‘royal union.’ In itself it is but a term, and yet the idea behind this term is that there is, in the human being, at the very core of the core of him, as the heart of the heart of him a divine entity, a living god, the highest part of his being: and that an appeal can be made to this inner glory at any time and in any place, through the ears of the adult, but

likewise, although with more care and with a tenderer love perhaps, through the ears and eyes of a little child.

The idea, then, back of the Rāja-Yoga System of Education, is to bring out this inner, divine splendor, as much as may be: not to develop it, not to stimulate it, for it is always there in its supernal glory, filling us full, even us imperfect creatures, with all that we have that is noble and fine, splendid and gracious, and kind; but to part the veils of the lower selfhood so that this inner glory may shine forth through us.

As you may know, the only difference between the great man and the man who is not great, is that in the former this inner splendor, this inner glory, has had

some opportunity to come into manifestation in his life. Whereas in the inferior man, this inner splendor has not been able so fully to express its transcendent powers. All inspiration, all that tends to ennoble humanity, all genius, all the streams of illuminating thought — whence spring they forth? From within.

There, then, is the fundamental idea back of the Rāja-Yoga System of Education: to co-operate with natural laws so that the little child will have less to struggle against, so that it shall be guided with a helping hand, with a kindly and sympathetic understanding — in brief, so that it shall be guided by an understanding heart. That is what our teachers strive to do, and the success that we have had in certain cases has been remarkable.

But not all children are equal. We cannot take impossible human material, obviously, and produce a god walking on earth; but even with very refractory human material we can soften things, we can lead forth the inner splendor, at least to some degree; because our Theosophical principles of thought and action are based on the laws springing forth from Nature's heart. There is the keynote — nothing unnatural, nothing weird, nothing uncanny; but love, understanding, and the wise philosophy of the Ancient Wisdom-Religion of mankind today called Theosophy.

That is all, and it is simple, as you can see. Those are the ideals behind the Rāja-Yoga System of Education which we are striving so earnestly to put into practice; and the methods that we follow are based wholly upon those ideals.

Some people perhaps might object to the Sanskrit title, and say: Why don't you choose a term more easily understandable, some English term, for instance? Why go to the far Orient and pick out a word that inevitably will make people misunderstand you in the Occident, and therefore cause them to confuse your school and your efforts with those of certain schools of Oriental Yoga? Why? Because wisdom dictated this choice. Because these words describe exactly, when you understand them (and they are worth understanding), just what we are striving to

do. Our school attempts to inculcate not only ethical principles of the loftiest type, but also to teach the child to respect itself, to teach it self-control; we endeavor to elucidate the child's own innate powers, its own inherent faculties, so that it shall grow up a developed and free man.

In using the word 'free' I do not refer to politics at all. I refer to something loftier and more sublime by far: I refer to matters of the spirit and of the mind and of the heart, which when developed, make a man free, inwardly free — a truly free man. You know, of course, just what I mean.

That is our aim, that is our ideal: that is what we are striving for.

Referentie

1. G. de Purucker, 'Lomaland School and the Rāja-Yoga System of Education'. *The Theosophical Forum*, jaargang 2, 15 juni 1931, nummer 10, blz. 206-207.

— Aankondiging —

I.S.I.S. Internationaal Symposium 2016

Universele rechten van de Reïncarnerende Mens

Hoe kun je de wereld rechtvaardiger maken?

De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en andere universele normen zijn door het merendeel van de naties aanvaard. Maar ze worden thans te vaak geschonden, in klein en groot verband. Ze zijn nog niet de inspirerende innerlijke maatstaf die ze moeten en kunnen zijn. De meeste mensen beseffen intuïtief wel dat deze rechten universeel zijn, maar zien het *waarom* ervan nog niet.

In de Theosofia, de bron van alle spirituele impulsen in de wereld, vinden we de verklaring van de Rechten van de Mens. Hoe dieper ons inzicht in de *Kosmische Wetten*, in de fundamentele eenheid van de Kosmos, en in onszelf als reïncarnerend wezen, hoe meer we de Universele Rechten van de mens moreel leren begrijpen, en overeenkomstig ons geweten leren volgen.

Vragen die tijdens het symposium centraal staan zijn: wat zijn de Rechten én Plichten van de Reïncarnerende Mens? Is het mogelijk dat de mensheid in vrede en harmonie gaat leven? In hoeverre weerspiegelen menselijke wetten de Kosmische Wetten? Hoe ziet de wereld eruit wanneer we als mens leren *meewerken* met die Kosmische Wetten?

Het symposium zal, zoals gebruikelijk, een interactieve bijeenkomst zijn. Lezingen worden afgewisseld met workshops, waarin de bezoekers de voorgehouden ideeën aan de eigen ervaringen en die van anderen kunnen toetsen.

In een later stadium vindt u op onze website www.stichtingisis.org het volledige programma en de locatie van het symposium.

Colofon

Redactie:

Barend Voorham, Henk Bezemer,
Bianca Peeters, Rob Goor,
Erwin Bomas, Bouke van den Noort

Eindredactie:

Herman C. Vermeulen

Vormgeving en druk:

Stichting I.S.I.S.,
Blavatskyhuis,
De Ruyterstraat 72-74,
2518 AV Den Haag,
tel. 070-346 15 45,
fax 070-345 24 67
e-mail: info@stichtingisis.org
internet: www.stichtingisis.org

© Stichting I.S.I.S.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

Dit nummer uit de Symposiumreeks is tevens nummer 3 en 4 van *Lucifer*, jaargang 37, 2015.

Stichting I.S.I.S.
De Ruyterstraat 72-74
2518 AV Den Haag
T: 070 - 346 15 45
F: 070 - 345 24 67
E: info@stichtingisis.org
I: www.stichtingisis.org

Den Haag, juli 2015

Symposiumreeks, nummer 17 is tevens Lucifer, nummer 3/4, 2015